

”כמו אחים שהולכים מכות” 1

אוניברסיטת תל אביב

בית הספר לעבודה סוציאלית על שם בוב שאפל

”כמו אחים שהולכים מכות”:

תפיסותיהם של גברים גאים ביחס לאלימות בין בני זוג גברים

חיבור זה מוגש כעבודת גמר לקראת התואר

”מוסמך בעבודה סוציאלית”

באוניברסיטת תל אביב

על ידי

שי בראונשטיין

העבודה הוכנה בהנחיית

ד”ר גיא שילה

ספטמבר, 2021

תודות

עבודה זו, שהייתה לי חשובה ומשמעותית ביותר, נכתבה, פותחה ונערכה כפי שהיא תודות לאנשים רבים שעזרו, תמכו ואיפשרו לי ליצור אותה.

תחילה, ברצוני להודות כמובן למנחה המחקר **ד”ר גיא שילה**, שהנחה, לימד, הרגיע ותמך, תוך הענקת חופש מפתיע ונחוץ (עבורי) לחשוב, לחקור, לשאול, להתבלבל ולבסוף להבין הכל טוב יותר. לא יכולתי לדמיין הנחיה מותאמת יותר בשבילי, ואני מודה לך ומעריך כל כך את העבודה המשותפת שלנו על התזה ובקורסים נוספים בהם למדתי ממך המון גם כסטודנט וגם כעוזר הוראה.

לפרופ’ עינת פלד, מנחת סדנת התזה ומי שלימדה אותי על מחקר איכותני ועל אלימות בין בני זוג, תודה רבה על שאפשרת לי להיחשף ולהכיר אלימות בין בני זוג מבחינה מקצועית כבר בסוף התואר הראשון, ועל כל הידע ודרך החשיבה שזכיתי ללמוד ממך על מחקר איכותני ופתיחות מחשבתית ככלל.

תודה **לדיקלה ביטנר**, על ההצצה המרתקת והמרגשת שזכיתי לחוות איתך לתיאוריות וחשיבה ביקורתית. עזרת לי למצוא מה שחיפשתי מאז ומעולם.

תודה לאנשים הנהדרים בחיים שלי שתומכים בי ומלמדים אותי כל יום, הרבה מעבר למה שיכולתי לקוות: **נטלי מור**, החברה, הקולגה והשותפה הטובה ביותר שיכולתי לבקש לעצמי. הסבלנות, הרגישות, והמוכנות שלך לקרוא כל כך הרבה טקסטים שכתבתי ואז עוד לנהל עליהם דיונים של שעות ממש לא מובנות לי מאליהן. אני כל כך שמח על העבודה, הצמיחה וההתפתחות המשותפת שלנו שעוד תימשך, ואני מאחל אותה לכל עו”ס או איש מקצוע.

תודה רבה **לאלון אמיר**, **שני שקד**, **מנאל כלדאווי**, **אדם רימון** ושאר החברים הנפלאים שלי שהקשיבו, שאלו, התווכחו, דחפו, קראו, העירו, אבל בעיקר תמכו והיו שם עבורי בכל התקופה הזו. אני רוצה להודות להורי, **אלה ואמיל בראונשטיין**, על שאפשרו והקלו עלי ללמוד, לחקור, לחפש ולבסוף למצוא.

עידו כהן האהוב שלי, שהיה ועדיין נמצא לצידו, תומך, מעודד, מקשיב, שואל, מסביר, משחק, מחבק, אוהב. תודה על מי שאתה, על מי שאנחנו ועל שאתה מלמד אותי, פעם אחר פעם, כמה טובה יכולה להיות זוגיות, כמה מורכבות היא יכולה להכיל ושלפעמים אפשר ליצור דברים נפלאים ומפתיעים, גם אם לא ניתן אפילו לדמיין אותם.

לבסוף, תודה גדולה והערכה ענקית ל**שישה-עשר המשתתפים** המקסימים והמרתקים שזכיתי לראיין, להכיר וללמוד מהם קצת על חייהם, מערכות היחסים שלהם, תפיסותיהם ומי שהם. כל כך שמחתי להכיר אתכם ואני מודה על שתרמתם מזמנכם ורגשותיכם ועזרתם לי. חלקתם איתי בפתיחות גם תכנים אישיים, רגישים ולא פשוטים. אני מקווה שהצלחתי להבין וכמובן לתאר ולהסביר כראוי את התפיסות שלכם בעבודה זו.

תוכן עניינים

5.....	תקציר
7.....	מבוא
7.....	אלימות בין בני זוג
9.....	הגדרות התופעה
10.....	התיאוריה הפמיניסטית
11.....	תיאוריית הלמידה החברתית
13.....	טרור פטריארכלי ואלימות זוגית שכיחה
15.....	אלימות בין בני זוג בישראל
16.....	אלימות בין בני זוג הומואים
22.....	מודל לחץ המיעוטים
24.....	אלימות בין בני זוג הומואים בישראל
24.....	מטרת המחקר
26.....	שיטת המחקר
27.....	שדה מחקר
28.....	אוכלוסיית מחקר ומסגרת הדגימה
28.....	תהליך גיוס משתתפים
28.....	איסוף נתונים
29.....	ניתוח נתונים
30.....	סטנדרטים להערכת המחקר
31.....	אתיקה
33.....	ממצאים
34.....	רטוריקה מרחיקה
36.....	מהי בעצם אלימות בין בני זוג?
50.....	ייחוס האלימות לזוגיות הטרוסקסואלית
55.....	מענים, העדרם והאם יש בהם צורך?
60.....	דיון
61.....	השלכת התוקפנות ופיצולה
64.....	סטיגמה

72	הכח ושליטה חברתית
77	השיח והשלכותיו על המציאות החברתית
82	מגדר וגישה רב-תרבותית
83	מגבלות המחקר
84	השלכות והמלצות להמשך במחקר ובפרקטיקה
87	מקורות
110	נספחים
110	נספח א'- תוכן פרסומי
111	נספח ב'- טופס סכמה מדעת
112	נספח ג'- שאלון דמוגרפי
113	נספח ד'- מדריך ראיון
115	Abstract

תקציר

מבוא: מחקר זה עוסק בתפיסותיהם של גברים גאים ביחס לאלימות בין בני זוג גברים. אלימות בין בני זוג גברים היא בעיה חברתית רחבת היקף ושכיחותה באוכלוסייה דומה לשכיחות בקרב זוגות הטרוסקסואלים. האלימות יכולה להתבטא באופנים שונים, ביניהם אלימות פיזית, מינית, פסיכולוגית וכלכלית. נמצא כי תופעה זו מתקיימת בכל התרבויות, המעמדות והמגזרים, אם כי ישנם מאפיינים שנמצאו קשורים לסיכון גבוה יותר לקחת חלק בזוגיות אלימה (כתוקף ו/או כקורבן)- ביניהם רמות השכלה והכנסה נמוכות, שימוש באלכוהול וסמים, הומופוביה מופנמת וחשיפה לאלימות במשפחת המקור. לאלימות זוגית בקרב גברים ישנן השלכות חמורות והיא נמצאה כאחת מחמש בעיות הבריאות שהכי מסכנות גברים הומואים, אחרי שימוש בחומרים פסיכו-אקטיביים ואיידס/HIV. התופעה לא זוכה למודעות בציבור הרחב, ואפילו בקרב אנשי מקצוע, מוסדות המציעים סיוע לקורבנות אלימות או ארגוני להט”ב אין הכרה בסוגיה זו או בצורך להציע מענה עבודה. בעקבות ההתפתחות ההיסטורית בתחום האלימות בין בני זוג מרבית המחקר והטיפול בתופעה נערכים מנקודת מבט פמיניסטית והטרו-נורמטיבית המניחה כי האלימות היא תוצאה של ערכים פטריארכליים והיררכיה על בסיס מגדר. עקב כך מרבית הגברים המעורבים באלימות בין בני זוג (כפי שמוגדרת בספרות) לא תופסים עצמם כקורבנות או תוקפים ולא רואים את הזוגיות שלהם כאלימה. חשוב, אפוא, להבין כיצד הם תופסים את התופעה ואת חוויותיהם. בישראל אין כיום מענה המוצע על ידי המדינה או על ידי גופי מגזר שלישי עבור גברים המעורבים בזוגיות אלימה. נערכו עד כה שני מחקרים בהקשר ישראלי, בנושא אלימות בין בנות זוג נשים, אך לא נערך כלל מחקר על אלימות זוגית בקרב גברים בישראל. מכך עולה חשיבות רבה בחקר התופעה על מנת להבינה טוב יותר דרך עיני בני הזוג עצמם, על מנת ליצור מענים רלוונטיים, ובסופו של דבר להתאים את המענים והטיפול בצורה יותר מדויקת עבורם.

שיטת המחקר: המחקר נערך במתודולוגיה איכותנית ובגישה נטורליסטית. נערכו ראיונות עומק חצי מובנים עם שישה-עשר גברים הומואים וביסקסואלים, אשר מנהלים או ניהלו זוגיות עם גבר במשך שנה לפחות. הראיונות נותחו בניתוח תוכן תמטי, במטרה להפיק תמצית תיאורית קוהרנטית, המשקפת את תפיסותיהם ונקודת מבטם של המשתתפים בנוגע לאלימות בין בני זוג גברים.

ממצאים: בניתוח הראיונות עלתה תימת-על של דיאלקטיקה בין ריחוק להרחקה של אלימות בין בני זוג, ובתוכה ארבע תימות מרכזיות: (1) רטוריקה מרחיקה של המשתתפים בראיונות אודות אלימות בין בני זוג, ובהיבטים הצורניים שלה; (2) האופנים בהם מבינים המשתתפים מהי בעצם אלימות בין בני זוג-אופנים המאפשרים לכל דובר להשאיר את עצמו מחוץ לתחום האלימות, שנתפס פתולוגי ולא רלוונטי לחייו; (3) ייחוס האלימות לזוגיות הטרוסקסואלית והבחנה בין תוקפנות בין בני זוג הטרוסקסואלים

הנתפסת כאלימות כלפי נשים, לעומת תוקפנות בין בני זוג גברים הנתפסת כיותר מעורפלת. זאת לצד ההנחות או עמדות ביחס לקהילה הגאה והקהילה ההומואית בפרט; (4) תפיסות אודות המענים לאלימות בין בני זוג גברים והעדרם - המשמעות המתפרשת בעיני המשתתפים, המענים העשויים להיות רלוונטיים ואלה מהם אשר המשתתפים בחרו להיעזר בהם בשעת הצורך לעומת אלה שלא.

דין: בדיון מוצעות נקודות מבט שונות להבין את ההרחקה של המרואיינים את תופעת האלימות הזוגית מעצמם ואת הרחקתם מהנושא ע"י החברה, דיון אשר יתבסס על כמה נקודות מבט תיאורטיות. ראשית מוצג ההסבר של מלאני קליין אודות פיצולים והשלכות, אשר דרכו ניתן להבין מה מוביל ומביא להרחקת המשתתפים את הנושא מעצמם; המשגת הזהות של מי שמעורב בזוגיות אלימה כזהות סטיגמטית, אשר מאפשרת לסמן ולהרחיק את מי שמזדהה איתה מהחברה ולהדירו. זהות סטיגמטית זו מציבה גברים גאים אשר מעורבים באלימות זוגית בהצטלבות מיקומי שוליים וכך הם דוחים אותה מעליהם במידת האפשר; מוצג ניתוח על פי כתביו של מישל פוקו אודות כח ושליטה חברתית. כך, הכח מכונן את הסובייקטים (הגבר האלים והאישה נפגעת האלימות), על פי מאפייניהם היחודיים וקושר אותם לעצמם, על מנת לסמנם כגבול הזוגיות הלגיטימית ולהרחיקם מהחברה; השיח והשלכותיו החברתיות הם הדרך בה הכח פועל. השיח של אלימות בין בני זוג הוא למעשה שיח של אלימות כלפי נשים, גם בציבור וגם בקרב אנשי מקצוע וקובעי מדיניות. לשיח זה ולשליטתו המשמעותית בתחום השלכות רבות ומשמעותיות על המציאות, על זיהוי קיומה של בעיה, הדרכים בהן מתמודדים איתה והיותן לא מועילות; לאחר מכן נערך דיון סביב סוגיות מגדריות וגישה רב תרבותית להבנת התופעה ויצירת מענים. בניגוד לנהוג או המוצע בתחום, גישה רב תרבותית לא תועיל בסוגיה של אלימות בין בני זוג גברים, אלא תייצר זהויות נוספות אשר יסבלו מסטיגמה ועלולות להגביר את ההעדפה להתרחק מהסוגיה. במקום זאת, מוצע ללמוד את הסוגיה על פי תפיסותיהם של בני זוג גברים על מנת להציע פתרונות המותאמים להם, על צרכיהם ורצונותיהם הסובייקטיביים, ללא סימונם כאלימים או קורבנות. בהמשך יתכן שראוי יהיה להרחיב גישה זו גם לחברה הכללית; לבסוף מוצגות מגבלות המחקר והמלצות להמשך במחקר ובפרקטיקה.

מבוא

אלימות בין בני זוג

אלימות בין בני זוג היא בעיה חברתית היוצרת מציאות כואבת עבור נשים וגברים בכל גיל, תרבות או מעמד (Antunes Alves & De Stefano, 2014). אלימות בין בני הזוג יכולה להתבטא באופנים שונים,

ביניהם אלימות פיזית, מינית, פסיכולוגית וכלכלית (Capaldi, Knoble, Shortt, & Kim, 2012; Carlson, 2000). אלימות פיזית מוגדרת כשימוש מכוון בכוח שיש בו לפגוע, לפצוע, לגרום לנכות ואף למוות. היא יכולה להתבטא במכות, דחיפות, השלכת חפצים ושימוש בנשק (Saltzman, McMahon, & Shelley, 1999); אלימות מינית מוגדרת ככפייה של מעשה מיני כלפי מי שלא מעוניין בכך. כפייה זו יכולה להיעשות באמצעות הפעלת כוח או ביצוע מעשה מיני בשעה שהקורבן לא מודע או לא יכול לסרב (Saltzman et al., 1999); אלימות רגשית/פסיכולוגית מוגדרת כשליטה בבן הזוג, צמצומו והגבלתו באמצעים לא פיזיים. אלימות כזו יכולה להתבטא למשל בהפחדה, העלבה, בידוד חברתי, השפלה, ביזוי, האשמות ואיומים (Banks & Fedewa, 2012; Gilfus, O'Brien, Trabold, & Flack-Henderson, 2003; Merrill & Wolfe, 2000; Peterman & Dixon, 2003); ואלימות כלכלית מוגדרת כמצב בו אחד מבני הזוג שולט באופן מוחלט ביכולת של בן הזוג להשיג, להשתמש או לצבור משאבים, ובכך שולט בו. אלימות זו יכולה להתבטא במתן "דמי כיס", מעקב אחר הוצאות ומניעתן, ואף גם בחבלה בקריירה של בן הזוג (Adams, Sullivan, Bybee, & Greeson, 2008; Raphael, 1999; Tolman & Rosen, 2001).

בעבר ההתייחסות אל התופעה הייתה כאל עניין פרטי בין בני זוג, אך בעקבות פעילות תנועות וארגוני נשים רווחת כיום התפיסה כי מדובר בבעיה חברתית רחבת היקף, המשפיעה על משפחות רבות (Babcock, Waltz, Jacobson, & Gottman, 1993). יחד עם זאת, מאחר ומחקרים שעסקו בשכיחויות של התופעה מצאו ממצאים מגוונים, באמצעות הגדרות שונות, קשה לאמוד אותה. כך סקירה עדכנית בנושא מצאה שכיחות של אלימות לאורך החיים בטווח של 11-71% בקרב גברים ונשים יחד (Kimber, Adham, Gill, McTavish, & MacMillan, 2018). היחסים הזוגיות היה אירוע אחד לפחות של תקיפה פיזית (McHuge & Frieze, 2006).

הקושי להבין את היקף התופעה נובע, בין היתר, עקב שונות בהגדרות התופעה על ידי חוקרים שונים, שיטות מחקר שונות (McHuge & Frieze, 2006), שדות מחקר שונים ושונות בהגדרת ותפיסת

האלימות בתרבויות שונות (Alhabib, Nur, & Jones, 2010). קושי נוסף קשור לסטיגמה ולהסתרת מקרים של אלימות בין בני זוג, כך שמחקרים יכולים לבדוק רק אנשים שמודים בקיום האלימות ומוכנים להשתתף במחקר בנושא (Alhabib et al., 2010).

גורמי הסיכון שנמצאו לאלימות בין בני זוג הם מגוונים וכוללים היבטים חברתיים, אישיים, זוגיים ועוד. כך למשל התוקפנות באלימות בין בני זוג נמצאה קשורה למאפיינים סוציו-דמוגרפיים ומאפייני רקע, כמו גיל צעיר (Capaldi et al., 2012; Rodriguez, Lasch, Chandra, & Lee, 2001), רמות השכלה והכנסה נמוכות ולחץ (Capaldi et al., 2012). נמצא קשר חיובי גם בין אלימות בזוגיות ומאפיינים פסיכולוגיים כגון דיכאון, תסמונת דחק פוסט טראומטית (Golding, 1999) והפרעת אישיות אנטי-סוציאלית (White & Widom, 2003). כמו כן, נמצא כי גם מאפיינים התנהגותיים, כמו למשל שימוש באלכוהול וסמים קשורים לסיכון גבוה יותר למעורבות בזוגיות אלימה (McHuge & Frieze, 2006; Schluter, Abbott, & Bellringer, 2008; Tolman & Bennett, 1990).

מחקרים בתחום מראים מאפיינים הנתפסים ייחודיים למערכת יחסים אלימה הכוללים מחלוקות ואי הסכמות רבות (Aldarnado & Sugarman, 1996), שביעות רצון וסיפוק נמוכים ממערכת היחסים (Smith-Slep, Foran, Heyman, & Snarr, 2010), אלימות בין ההורים במשפחת המקור (McHuge & Frieze, 2006), ביטחון עצמי נמוך (Hazen, Connelly, Soriano, & Landsverk, 2008) או בידוד חברתי (Dutton & Goodman, 2005). יחד עם זאת, חשוב לציין ולזכור כי מאפיינים אלה לא מספקים ומוחלטים ולא ניתן לצייר על פיהם פרופיל מסוים של קורבן או של תוקפן באלימות בין בני זוג (McHuge & Frieze, 2006).

בנוסף, ניתן לראות כי ישנם חסמים המקשים על הקורבנות לבקש עזרה או לעזוב מערכות יחסים

אלימות. בין היתר נמצאו תחושות אשמה, פחד מאלימות מוגברת של בן הזוג (Mears, Carlson, 2000), חששות כלכליים והעדר אפשרויות כלכליות (Rusbult & Martz, 1995) ומחויבות לבן הזוג ולמערכת היחסים (Strube & Barbour, 1983; Zoellner et al., 2000). חסמים ושיקולים שנמצאו מקשים ספציפית על אימהות הם בין היתר תלות כלכלית עבור הילדים, העדפה שהילדים יגדלו עם שני הוריהם והחשש מתגובת הילדים לעזיבת הבית (Kelly, 2009; Rhodes, Cerulli, Dichter, Kothari, & Barg, 2003; Zink, Elder, & Jacobson, 2010).

סוגיה מעניינת נוספת הקשורה באלימות בין בני זוג היא המניעים והגורמים להם מייחסים אנשים את האלימות. בנוגע לנשים מחקרים מצאו כי כקורבנות הן ייחסו את האלימות לציפייה של התוקף למילוי תפקידי מגדר נשיים (Dobash & Dobash, 1984), איבוד שליטה (Jones, 1993), אלכוהול וסמים, רצון בתשומת לב (Olson & Lloyd, 2005), ריבים בנוגע לסקס ולחץ (Epstein-Ngo, 2013; Cunningham, Whiteside, Chermack, Booth, Zimmerman, & Walton, 2013). נשים כתוקפות ייחסו את האלימות שלהן בעיקר להגנה עצמית (Babcock, Miller, & Siard, 2003; Leisring, 2012), נקמה (Babcock et al., 2003; Fiebert & Gonzalez, 1997; Flemke & Allen, 2008), כעס (Flemke & Allen, 2008; Leisring, 2012), קנאה (Hettrich & O’Leary, 2007), רצון בתשומת לב (Caldwell, Swan, Allen, Sullivan, & Snow, 2009; Leisring, 2012; Olson &), ורצון בשליטה (Lloyd, 2005; Whitaker, 2014).

באשר לגברים- בתור קורבנות הם ייחסו את האלימות להגנה עצמית (Dobash & Dobash, 2004), תגובה לניסיון ליזום סקס (Molidor & Tolman, 1998) וחלקם לא ידעו להסביר (Cascardi & Vivian, 1995). כשנבדקו גברים תוקפים הם ייחסו את האלימות שלהם לגורמים דומים לאלה ששנים אלימות ייחסו אליהם, כמו כעס, שליטה, הגנה עצמית ורצון בתשומת לב (Cascardi & Vivian, 1995; Fernandez-Fuertes & Fuertes, 2010; Harned, 2001; Kernsmith, 2005; Makepeace, 1986). לעומת נשים תוקפות, גברים ייחסו את האלימות שלהם גם לסמים ואלכוהול (Cascardi & Vivian, 1995; Epstein-Ngo et al., 2013).

הגדרות התופעה.

אלימות בין בני זוג זכתה עד כה לשמות רבים ולא במקרה, מאחר והשמות השונים משקפים אידאולוגיות שונות ומשפיעים על הדרך בה תופסים ומבינים את התופעה (McHuge & Frieze, 2006). בעבר למשל הוגדרה התופעה כ-”Domestic violence” או ”Wife abuse”- שמות אשר משקפים תופעה שמתקיימת במסגרת המשפחה ההטרו-נורמטיבית של בני זוג נשואים והטרוסקסואלים בלבד. עד היום אין הסכמה על המונחים וישנן חוקרות פמיניסטיות המעדיפות את המונח ”Women battering”, המדגיש אלימות מצד גברים כלפי נשים. לעומת זאת, ישנם חוקרים הטוענים כי כיוון שגם גברים וגם נשים תוקפים, עדיף להתייחס לתופעה כ-”Spouse abuse” או ”Family violence” (McHuge & Frieze, 2006). כיום ניתן לראות שימוש נרחב יחסית במונח ”Intimate partner violence”, אשר מכליל גם זוגות

שלא נישאו, גרושים, להט"ב וכוי (Sorenson & Thomas, 2009). מחקר זה יתייחס לתופעה כאל
”אלימות בין בני זוג” כיוון שהגדרה זו כוללת בני זוג הומואים שהם מושא המחקר.
הדיון בנוגע להגדרת התופעה נובע מהתפתחותן של תיאוריות שונות שהוצעו לאורך השנים על
מנת להסביר ולהבין אותה טוב יותר (Bell & Naugle, 2008). תיאוריות אלה השפיעו על המחקר בתחום
ועל המתודולוגיה (Hester, Donovan, & Fahmy, 2010) והרבה מהן קיבלו תוקף אמפירי ברמות שונות
(Bell & Naugle, 2008). חשוב לציין כי על אף ההשפעה הרבה של תיאוריות אלו על עיצוב תכניות מניעה
וניסיון לצמצם את תופעת האלימות בין בני זוג, סקירה ביקורתית בנושא מצאה כי אותן תכניות נמצאו
יחסית לא יעילות בצמצום האלימות לאורך זמן (Bell & Naugle, 2008; Babcock, Green, & Robie, 2004; Scott, 2004).

התיאוריה הפמיניסטית.

התיאוריה הפמיניסטית היא בין התיאוריות הוותיקות ביותר שהציעו הסבר לאלימות בין בני זוג,
אם לא הוותיקה ביותר. תנועות וארגונים פמיניסטיים למעשה הביאו להכרה בתופעה בעקבות מחקר
ואקטיביזם החל משנות השישים של המאה העשרים (Hester, 2004) ובזכותן גם הוקמו מענים שונים
כמו מקלטים עבור נשים נפגעות אלימות (McHuge & Frieze, 2006). על פי תיאוריה זו אלימות בין בני
זוג היא תוצאה של סקסזום, ערכים פטריארכליים ותפקידי מגדר מסורתיים הממקמים ביחס הכוח את
הגבר מעל האישה, באופן היררכי (Dutton, 2007; Kurtz, 1989; Walker, 1984).
ההסבר הפמיניסטי נעוץ בהבנת יחסי הכח החברתיים-מגדריים, ונשען בחלקו על העובדה כי
כמעט בכל תרבות התפקידים המסורתיים מיקמו בידי הגבר את הזכות למשמע את בני המשפחה, ובכלל
זה גם את בת הזוג (Caldwell, Swan, & Woodbrown, 2012). היסטורית, נשים נתפסו כאחראיות
לאלימות כלפיהן, אך התבססות הגישה הפמיניסטית בתחום הביאה לדומיננטיות המסגרת התיאורטית
אשר רואה את האלימות כהתעללות וכתוצר של פריבילגיה גברית (Green & Bogo, 2002) ולא כתוצאה
של כשלים בינאישיים (Babcock, Canady, Graham, & Schart, 2007). בהתבוננות פמיניסטית ניתן
לראות את התופעה כתולדה של מבנים חברתיים פטריארכליים היוצרים עליונות גברית ומצמצמים את
היכולת של נשים להיחלץ מהאלימות (Prospero, 2008). אותה עליונות גברית ואי שוויון בין גברים
לנשים בספירה הציבורית משועתקים לתוך מערכת היחסים של בני הזוג, מה שמביא לכך שהגבר מצפה
גם במערכת היחסים לזכויות יתר ורואה את בת הזוג שלו כמי שאינה שווה לו (Gilfus et al., 2010).

הגישה הפמיניסטית כאמור תוקפה במידה מסוימת במחקרים רבים. כך למשל נמצא כי משפחה בה הגבר מאמין בתפקידי מגדר מסורתיים נמצאת בסיכון גבוה יותר לאלימות (Lenton, 1995; Bell & Naugle, 2008) וכי חשיבה עוינת כלפי נשים היא משתנה המנבא באופן מובהק אלימות נגד בנות זוג בקרב גברים (Capaldi, Dishion, Stoolmille, & Yoerger, 2001). יחד עם זאת, נערכו גם מחקרים רבים לאורך השנים אשר העלו ממצאים הסותרים את הנחות הבסיס של הגישה הפמיניסטית באלימות בין בני זוג. דוגמה לכך ניתן לראות במחקרים שמצאו כי גברים ונשים תוקפים את בני/ות הזוג בשכיחות דומה (Capaldi et al., 2012; Finkel, 2007; Gilfus et al., 2010) וכי בשיעור משמעותי מהפעמים מדובר באלימות הדדית (Anderson, 2002). נערכו גם מחקרים המראים כי בקרב נשים לסביות ישנה אלימות זוגית בשכיחות דומה ואף גבוהה ביחס לזוגות הטרוסקסואלים, המערערים את התפיסה כי מקור האלימות הוא עליונות גברית (Coleman, 1991; Gardner, 1989).

לאורך השנים התיאוריה הפמיניסטית זוכה גם לביקורת רבה בנוגע להתמודדותה עם תופעת האלימות בין בני זוג. ראשית, כאמור, בניגוד לדעה הרווחת אשר הובנתה ברוח הגישה הפמיניסטית, האלימות לא מתקיימת רק מצד הגבר כלפי האישה ומחקרים מצאו כי במקרים רבים נשים לוקחות חלק באלימות ואף יוזמות אותה (Straus & Gelles, 1986; Straus, Gelles, & Steinmetz, 1980). ישנם קולות בהקשר זה הטוענים כי השאלה "מי יוזם את האלימות?" היא פשטנית ויש צורך להבין את הקונטקסט בו חיים בני הזוג, ההיסטוריה של התפתחות האלימות בקשר והדרך בה כל אחד מהם תופס את האלימות (Hamberger, 1997). בנוסף נטען כי על אף שתפיסות פמיניסטיות השתכללו והתפתחו עם הזמן, בנוגע לאלימות בין בני זוג ההתייחסות למגדר עודנה דיכוטומית ופשטנית (Brush, 2005). זאת בניגוד להבנה הרווחת כי מגדר אינו תכונה דיכוטומית ואינהרנטית, אלא "פרפורמנס" (מופע) שנע על רצפים (Butler, 1993). ביקורת משמעותית נוספת היא שהארגונים הפמיניסטיים שקידמו את הנרטיב שהאלימות היא בהכרח מצד גברים וכלפי נשים ושבסיס התופעה הוא במגדר, יצרו תפיסה הטרו-סקסיסטית אשר תרמה רבות למיתוס שהתופעה לא קיימת בקרב להט"ב (Caldwell et al., 2012; letellier, 1994), מיתוס שכיום כבר ידוע כשגוי (McHuge & Frieze, 2006).

תיאוריית הלמידה החברתית.

תיאוריה נוספת שהוצעה להסבר התופעה היא תיאוריית הלמידה החברתית. על פי תיאוריית הלמידה החברתית של בנדורה אלימות היא התנהגות הנלמדת ממודלים של חיקוי כמו הורים, אחים, בני זוג וכו'. אותה ההתנהגות מחוזקת על ידי הסביבה ובהמשך, הופכת לאמצעי תגובה למצבי לחץ או לשיטה

להתמודדות עם קונפליקטים (Bandura, 1973). על פי תיאוריה זו ישנה טענה הגורסת כי קורבנות ותוקפים המעורבים באלימות בין בני זוג היו עדים או שחוו אלימות בילדות ועקב כך למדו התנהגות זאת, פיתחו סובלנות כלפיה וקבלה של תופעת האלימות במשפחה (Lewis & Fremouw, 2001).

על פי תיאוריית הלמידה החברתית, ההתנהגות נמשכת כל עוד היא משרתת מטרה מסוימת או לחילופין, חוזקה כראוי (Mihalic & Elliott, 1997). אותו חיזוק או מטרה באים לידי ביטוי, בין היתר בתוצאות ההתנהגות האלימה של הפרט או של מודל החיקוי. כשאדם מסוים זוכה לתוצאות חיוביות בעקבות האלימות, הוא לומד מזה ומפתח ציפיות לתוצאות חיוביות גם בעקבות האלימות שלו (Riggs & O'Leary, 1989), אך חיזוק ההתנהגות לא מוכרח להיות ישיר, ומספיקה עדות להשלכות חיוביות או שליליות לאלימות של מודל חיקוי, על מנת להשפיע על מעורבותו של הפרט באלימות בעתיד כמבוגר (Riggs & O'Leary, 1989).

ניתן לראות תמיכה מחקרית רבה לתיאוריית הלמידה החברתית. מחקר לאומי על אלימות במשפחה בארה"ב מצא כי גברים ונשים שהיו קורבנות לאלימות מצד ההורים שלהם, קיבלו עונשים פיזיים וואו היו עדים לאלימות בין ההורים שלהם היו בסיכון גבוה משמעותית להיות אלימים כלפי בניו/ות הזוג מאשר אלה שלא (Straus, 1990; Straus et al., 1980). כמו כן, מחקר אורך שנערך לאורך עשרים שנה מצא כי חשיפה של ילדים לאלימות בין בני זוג היא הגורם המנבא השני בעוצמתו לתוקפנות באלימות בין בני זוג כמבוגרים- אחרי הפרעת התנהגות (Conduct Disorder) (Ehrenschaft, Cohen,) (Brown, smailes, Chen, & Johnson, 2003). מחקרים נוספים מצאו כי גברים שהיו קורבנות לאלימות מצד הוריהם הראו רמות גבוהות יותר של אלימות כלפי בת הזוג שלהם (Lackey, 2003); בניס ובנות אשר היו עדים לאלימות בין הוריהם נמצאו מעל הממוצע ברמת האלימות במסגרת דייטינג (Chapple,) (2003); ילדים שהיו עדים לאלימות במשפחת המקור שלהם נמצאים בסיכון גבוה יותר להיות בזוגיות אלימה - או כתוקפים במידה וראו תוצאות חיוביות לאלימות, או כקורבנות, במידה וראו את הקורבן כמי שאין לו אפשרויות אלטרנטיביות, מה שהביא להמשך האלימות (Lewis, Travea, & Fremouw, 2002); גברים שהיו אלימים כלפי בנות הזוג שלהם הראו ציפיות כי האלימות תביא לתוצאות חיוביות, לעומת גברים שלא נהגו כך והראו ציפיות כי האלימות תוביל לתוצאות שליליות (Riggs & Caulfield, 1997).

תיאוריית הלמידה החברתית אמנם לא מתמקדת ולא עוסקת במגדר כמשתנה הגורם לאלימות בין בני זוג, איך ישנה חפיפה מסוימת עם התיאוריה הפמיניסטית בנושא. על פי תיאוריה זו תפקידי מגדר יכולים לחזק ולעודד התנהגות אלימה (Mihalic & Elliott, 1997; Riggs & Caulfield, 1997). הטענה היא שגם תפקידי מגדר נלמדים באמצעות סוציאליזציה בילדות, מחוזקים בהמשך והופכים להתנהגות. כך למשל בנים לומדים שעליהם להיות אחראים על התא המשפחתי, להיות דומיננטיים, ולשמר שליטה על שאר בני המשפחה, גם בכוח אם יש בכך צורך; בנות לעומתם לומדות לקבל את הדומיננטיות של הבנים, להתחשב בצרכיהם של אחרים ולבצע את תפקידן המרכזי כרעיות ואימהות (Mihalic & Elliott, 1997). טענה זו אוששה כאמור, ונמצא כי גברים שהאמינו בחלוקה מסורתית של תפקידי מגדר היו בסיכון גבוה יותר להיות אלימים בזוגיות (Lenton, 1995; Bell & Naugle, 2008).

גם תיאוריית הלמידה החברתית היא מוגבלת. ביקורת מרכזית על תיאוריה זו היא העובדה שהמחקרים המאששים אותה מסתמכים על רטרוספקטיבה לזיכרונות ילדות- שיטה שמזמנת הטיה עקב זיכרון סלקטיבי והשפעות על הבניית הזיכרון (Weis, 1989). אתגר נוסף לתיאוריה זו היא העובדה כי ישנם אנשים רבים שחוו אלימות והיו עדים לה כילדים ולא גדלו להיות בני זוג אלימים, לצד בני זוג אלימים שמכחישים כי היו עדים או חוו אלימות כילדים (Alexander, Moore, & Alexander, 1991; Riggs, Caulfield, & street, 2000). ביקורת נוספת על התיאוריה היא שמירב המחקרים בתחום נערכו על גברים תוקפים ונשים קורבנות, כך שחסר מידע על ההשפעה שיש על נשים תוקפות וגברים שהם קורבנות (Mihalic & Elliott, 1997). סוגיה זו מקשה כמובן על הסקת המסקנות בהקשר של בני זוג מאותו המגדר, כיוון שלא ניתן להכליל לגביה מסקנות הטרו-סקסיסטיות.

טרו פטריארכלי ואלימות זוגית שכיחה.

לאורך השנים התפתחו שתי גישות מובחנות למחקר, הבנה וטיפול באלימות בין בני זוג- הפרספקטיבה של אלימות במשפחה והפרספקטיבה הפמיניסטית (Kurtz, 1989). הפרספקטיבה של אלימות במשפחה יוצאת מנקודת הנחה כי מדובר בבעיה אנושית רחבה סביב קונפליקטים שונים, המושפעת מלחץ, נורמות ועמדות המקבלות התנהגות אלימה בקונטקסט המשפחתי (McNeely & Mann, 1990; Straus & Gelles, 1986). לעומתה, על פי הפרספקטיבה הפמיניסטית, כאמור, מדובר בתופעה שמתקיימת מצד גברים כלפי נשים, על בסיס מגדרי, ונובעת מסדר חברתי פטריארכלי-היררכי, הבניות מגדריות ומגבלות מבניות על נשים (Johnson, 1995). בשעה שחוקרי האלימות במשפחה בדקו מדגמים של האוכלוסייה הכללית, בעיקר במחקרים כמותניים, החוקרות הפמיניסטיות התמקדו בעיקר

במדגמים ממקלטים, ארגוני סיוע ונתוני משטרה ובשיטות מחקר איכותניות (Johnson, 1995; McMahon & Pence, 1996; Yllo, 1988). הבדלים אלה הביאו לממצאים ומסקנות כל כך שונות וסותרות, עד שג'ונסון גורס, לאחר התעמקות בנתונים, כי האנשים שמיוצגים במחקרים של פרספקטיבה אחת כלל לא מיוצגים במחקרים של השנייה (Johnson, 1995).

בעקבות שונות זו העולה מהמחקר הרב שערכו חוקרים במסגרת שתי הפרספקטיבות, מציע ג'ונסון (Johnson, 1995) כי מדובר למעשה בשתי תופעות שונות. לטענתו הפרספקטיבה הפמיניסטית סובבת סביב מה שהוא מכנה "טרור פטריארכלי" – תופעה של אלימות הנשענת על מסורות פטריארכליות המאפשרות לגבר לשלוט בבת הזוג שלו באלימות, שליטה כלכלית, בידוד חברתי ועוד. המונח אינו ניטרלי מגדרית כיוון שלגישתו של ג'ונסון זו אכן תופעה חד כיוונית של טרור גברי המופנה כלפי נשים. בתופעה זו הגבר יוזם את האלימות באופן כמעט בלעדי ובת הזוג עלולה להפגין אלימות רק כאמצעי של הגנה עצמית או נקמה. הוא טוען כי התדירות היא בממוצע פעם בשבוע, אך מדגיש שעל מנת לסווג אלימות כ"טרור פטריארכלי" המניעים לאלימות צריכים להיות תואמים. על פי גישה זו האלימות מסלימה ב"טרור פטריארכלי" כיוון שהגבר מרגיש צורך תמידי לשלוט בבת הזוג שלו בכל מחיר.

תומכי "הפרספקטיבה של אלימות במשפחה" לעומת זאת, עוסקים בתופעה של "אלימות זוגית

שכיחה" (Common couples violence) - דינמיקה בה לעיתים קונפליקטים יוצאים משליטה, מה שמוביל לאלימות פחות חמורה בדרך כלל, שרק לעיתים נדירות מסלימה לכדי אלימות קשה ומסכנת חיים. בסוג אלימות זה מדובר בשכיחות של אחת לחודשיים בממוצע, האלימות היא ביוזמת שני הצדדים במידה דומה ובניגוד ל-"טרור פטריארכלי" הסבירות להסלמה לאורך זמן היא נמוכה. ההסבר לזה לגישתו של ג'ונסון (Johnson, 1995), הוא כי האלימות במקרים אלה היא תגובה ספונטנית ולא עקבית לאירוע נקודתי שמעורר את הצורך של אחד מבני הזוג בשליטה על הסיטואציה ולא בדינמיקה קבועה ומצטברת שנועדה ליצירת היררכיה במערכת היחסים והפגנתה.

ההבחנה שמציע ג'ונסון (Johnson, 1995) חשובה גם לצורך ההבנה התיאורטית של התופעה, אך

גם לצורך הפרקטיקה בתחום. תיאורטית, אם ההנחה היא שישנו סוג אחד של אלימות בין בני זוג, ניתן לחשוב שהאלימות בין בנות זוג לסביות למשל נובעת גם היא ממניעים פטריארכליים. הנחה זו עלולה להוביל לחקר לא מספיק מדויק של התופעה שככל הנראה דומה יותר ל"אלימות זוגית שכיחה" מאשר ל"טרור פטריארכלי". ברמה הפרקטית, אנשי מקצוע ומרכזי סיוע שלא מכירים בהבחנה זו עלולים להציע לגברים ונשים המעורבים באלימות הכוונה, יעוץ או טיפול לא רלוונטיים, כיוון שהם מתבססים על הנחות לא מדויקות (Antunes- Alves & De Stefano, 2014; Johnson, 1995).

לסיכום, אלימות בין בני זוג מומשגת כבעיה חברתית, חוצת תרבויות, מגדרים, גילים ומעמדות אשר זכתה לשמות רבים, המייצגים אידאולוגיות שונות שלהן ישנה השפעה על הדרך בה תופסים, מבינים, חוקרים ומטפלים בבעיה. ניתן לחלק את העיסוק בתחום לשתי פרספקטיבות עיקריות: הפרספקטיבה של אלימות במשפחה, הגורסת כי מדובר בבעיה אנושית ומציעה התבוננות דרך תיאוריות כגון הלמידה החברתית- תיאוריה על פיה האלימות היא התנהגות נלמדת; לעומתה הפרספקטיבה הפמיניסטית, אשר עליה נשענים מרבית החוקרים, השירותים, הארגונים והממשלות בהתמודדות עם הסוגיה (ביילי, 2018), הגורסת כי אלימות בין בני זוג היא תוצאה של סקסיזם, ערכים פטריארכליים ותפקידי מגדר מסורתיים היוצרים היררכיה מגדרית. שתי הפרספקטיבות מציעות גוף מחקר עשיר המאשש את טענותיהן באופן חלקי, אך אף אחת מהן לא מאפשרת הבנה מספקת של התופעה בקרב זוגות מאותו המגדר- בפרספקטיבה הפמיניסטית העיסוק הוא סביב זוגות הטרו-נורמטיביים, כיוון שההנחה היא שהאלימות מתקיימת על בסיס שונות מגדרית בין בני הזוג; הפרספקטיבה של אלימות במשפחה מתקשה בהסבר התופעה, כיוון שגם המחקרים שנערכו על פיה, בדומה למחקרים מהפרספקטיבה הפמיניסטית, התמקדו בעיקר בזוגות הטרו-נורמטיביים בהם גבר תקף אישה, כך שלא ניתן להסיק מכך על התופעה בקרב זוגות מאותו המגדר. פתרון אפשרי להתמודדות עם פער זה ניתן למצוא בתיאוריה של גיונסון הגורסת כי הפרספקטיבות הנ”ל עוסקות בשתי תופעות שונות- ”טרור פטריארכלי” ו”אלימות זוגית שכיחה”. ניתן אפוא לטעון כי אלימות בין בני זוג מאותו המגדר מגלמת ”אלימות זוגית שכיחה”, אך ישנם חוקרים הסבורים כי בקרב להט”ב מדובר בתופעה בעלת היבטים יחודיים, ועל כך ארחיב בהמשך.

אלימות בין בני זוג בישראל.

הסקר הלאומי הראשון שבדק אלימות בין בני זוג בישראל נערך בין השנים 2001-2000, הוא עסק באלימות פיזית, מילולית, פסיכולוגית ומינית, נכללו בו אך ורק נשים ובני זוגן הגברים (ללא זוגות מאותו המגדר) והוא התמקד באלימות של גברים כלפי נשים. נמצא בו כי 13% מהנשים חוו אלימות פיזית או אלימות נגד רכוש, 6% חוו אלימות פיזית בשנה האחרונה ובנוגע לאלימות פסיכולוגית מעל חמישית מהנשים דיווחו כי חוו קללות והשפלות מצד בן הזוג (Eisikovits, Winstok, & Fishman, 2004). נמצא כי מאפייניהם של בני זוג ישראלים אשר ישנה אלימות זוגית ביניהם דומים לאלו שנמצאו בעולם. כך למשל ניתן לראות יותר אלימות בקרב זוגות צעירים, מסורתיים, ממעמד סוציו-אקונומי נמוך. נתונים מעניינים נוספים שנמצאו מראים כי 13%-15.8% מהמדגם, גברים ונשים, הצדיקו הכאת נשים עקב עלבון או קללות, ועקב כך ש”עשו מה שהן רוצות” (Eisikovits et al., 2004). בנוסף, מהמחקר עולה כי רוב

הגברים והנשים בישראל רואים באלימות בין בני זוג בעיה פרטית ולא חברתית (Eisikovits et al., 2004), לפיכך יתכן והנתונים העולים מהמחקר מציגים תמונה חמורה פחות מהמציאות בישראל בפועל. ראוי להתייחס להבניית הגבריות בחברה הישראלית, שלה אופי ייחודי ושונה מחברות אחרות בעולם. ניתן להתבסס על הטענה של קונל (2009), על פיה בכל חברה ישנם מופעים שונים של גבריות, אותם היא מכנה ”גברויות”. גברויות אלה לא שוות אחת לשנייה מבחינה חברתית, אלא מסודרות היררכית בכל חברה כשבראש ההיררכיה ניצבת ”הגבריות ההגמונית”- הגבריות הרצויה ביותר באותה החברה. בהקשר הישראלי ניתן לראות שהיסטורית הגבריות ההגמונית, בסמוך ולאחר קום המדינה הייתה זו של הצבר, החקלאי, היהודי החדש, בניגוד ליהודי הישן, הנרדף, הפסיבי והחלש שאפיין את הגבריות היהודית בגולה, טרום התנועה הציונית ושואת יהודי אירופה (Almog, 2000; Kaplan, 2006). בהמשך המיליטריזם הישראלי החליף את הדמות הקורבנית של היהודי הגלותי באמצעות דמות הגבר הישראלי הלוחם (Shapira, 1992). ניתן לראות כי רוב הגברים היהודים בישראל מתגייסים לצבא ועוד לפני גיוסם הגבריות של רובם מובנית כלוחמים (Adelman, 2003).

כמו כן, הצבא וערכיו נוכחים בחברה הישראלית באופן משמעותי ולא רק בתקופת השירות הצבאי. על פי אדלמן (2003) מדינת ישראל היא מדינה מיליטריסטית באופן יוצא דופן והגבולות בה שבין הצבא והחברה האזרחית מטושטשים ומעורפלים. בנוסף, היא מסבירה כי השירות הצבאי הנהוג בארץ והמשכיות הכיבוש והשליטה באוכלוסייה לא יהודית בשטחי יהודה ושומרון תורמים לשכיחות הגבוהה של אלימות בכלל ובין בני זוג בפרט. טענה זו מתייחסת לחוויות שאותם חיילים חווים בשירותם בגבול ולאורכו, כשהם לומדים להתנהג באלימות, מקבלים על כך חיזוקים, מתרגלים להשתמש באלימות נגד אנשים ובפרט על מנת לפתור בעיות ולהביא לציות ולסדר. בהמשך אותם החיילים חוזרים הביתה וחלקם מתקשים להתרגל חזרה להתנהלות החיים האזרחיים (Adelman, 2003). טענה זו נתמכת גם על ידי תיאוריית הלמידה החברתית שהוצגה לעיל ויכולה להסביר אותה.

דבר נוסף שראוי להתייחס אליו בהקשר זה הוא הלחץ שהפרטים בחברה הישראלית חווים בשגרת חייהם. החברה בישראל מורגלת לשגרת חירום באופן קבוע, ואנשים רבים החיים בתוכה את כל חייהם מעולם לא הכירו מציאות אחרת (Beilin, 1992). אותה שגרת חירום יוצרת מצב של לחץ מתמשך על חייהם של אנשים (Zeidner, 1993), שהוא כפי שצוין, אחד מגורמי הסיכון לאלימות בין בני זוג.

אלימות בין בני זוג גברים

אלימות בין בני זוג, על כל סוגיה (אלימות פיזית, נפשית, כלכלית, מינית וכ"ו) היא תופעה

המתקיימת כאמור, גם בקרב זוגות להט"ב ככלל וזוגות גברים בפרט (McHuge & Frieze, 2006;)

(Callan, Corbally & McElvaney, 2021). מהספרות עולים הבדלים במאפיינים ובשכיחויות בין גברים הומואים וביסקסואלים. כך למשל לגברים ביסקסואלים סיכון גבוהה יותר מאשר להומואים להיות קורבנות לאלימות בזוגיות (Edwards Sylaska, & Neal, 2015), אך נראה כי בדרך כלל מדובר באלימות מצד בת זוג ולא בן זוג (Messinger, 2011).

אלימות בין בני זוג מהווה בעיה משמעותית ורחבת היקף, ונמצאה כאחת מחמש בעיות הבריאות שהכי מאיימות על גברים הומואים- אחרי שימוש בחומרים פסיכואקטיביים ואיידס (Aulivola,) HIV (2004; Cruz & Firestone, 1998; Letellier, 1996; Singer & Deschamps, 1994). שכיחות התופעה בקרב להט”ב ככל הנראה דומה, אם לא גבוהה יותר מאשר בקרב הטרוסקסואלים (Kay & Jeffries,) (2010) אך קשה לאמוד אותה באופן מדויק. הגורמים המקשים על אמידת היקף התופעה בחברה הכללית באים לידי ביטוי כמובן גם בקרב להט”ב (Edwards et al., 2015) ואליהם מצטרפים אתגרים נוספים כמו למשל סטיגמה והומופוביה (Meyer & Willson, 2009) והעדפה שלא לחשוף את האלימות על מנת לשמר מצג חיובי על להט”ב בחברה (Rohrbaugh, 2006). עקב כך מחקרים מעלים ממצאים מגוונים: מחקר שבדק שכיחות של מין כפוי במערכת יחסים נוכחית מצא כי 1% מהמדגם תקפו מינית (Turell,) (2000); מחקר אחר מצא ש-33.3% ממדגם שהיה מורכב מנשאי HIV הומואים, היו קורבנות לתקיפה מינית מצד בן הזוג (Craft & Serovich, 2005); מחקר נוסף בדק אלימות פסיכולוגית לאורך החיים בקרב הומואים ולסביות אשר הודו שהיו אלימים כלפי בניויות הזוג ומצא כי בקרב 93.5% מהזוגות ההומואים הייתה אלימות פסיכולוגית (Craft, Serovich, McKenry, & Lim, 2008).

בעקבות ההתפתחות ההיסטורית בתחום האלימות בין בני זוג נוצרה מציאות בה מירב המחקר והטיפול בתופעת האלימות נערכים מנקודת מבט פמיניסטית והטר-נורמטיבית (Baker, Buick, Kim,) (Moniz, & Nava, 2013). מצב דברים זה מומחש בסקירה של אדוארדס ועמיתותיה שהראה כי בין השנים 1999-2013, מתוך כ-14,200 מחקרים שנערכו על אלימות בין בני זוג, פחות משלושה אחוזים התייחסו אל זוגות לסביות, הומואים או ביסקסואלים (Edwards et al., 2015), או בכך שנכון ל-2005 פורסמו פחות משלושים מחקרים על אלימות בין בני זוג מאותו המין (Seelau & Seelau, 2005). זאת על אף שלפי ההערכות כיום שיעורם של הומואים, לסביות וביסקסואלים באוכלוסייה גדול משמעותית מייצוגם במחקר אודות אלימות בין בני זוג (Savin-Williams, 2006). פער זה שנוצר בגוף הידע גורם לעבודה ולהתפתחות הטר-סקסיסטית בתחום (Letellier, 1994), מה שמשפיע לרעה כמובן על חייהם של

להט"ב הנמצאים בזוגיות אלימה (Peterman & Dixon, 2003). לאחרונה התפתח גוף המחקר בתחום, אך התופעה עוד נותרה לא מובנת ולא נחקרת מספיק וישנה נטייה לפשט אותה או לנסות להבינה דרך תיאוריות הטרו-נורמטיביות (Stanley et al., 2006; Callan, Corbally & Mcelvaney, 2021).

ישנו דמיון בין האלימות בין בני זוג בקרב זוגות הטרוסקסואלים לבין התופעה בקרב זוגות גברים אך ישנם גם הבדלים משמעותיים המשפיעים על הסיטואציה והמעורבים בה, כמו גם על עמדות ותגובות החברה (Brown, 2008). תחילה, כשמתבוננים בגורמי הסיכון למעורבות בזוגיות אלימה (גם כתוקפים וגם כקורבנות) ניתן לראות גורמים דומים כמו מעמד סוציו אקונומי נמוך, התקשרות לא בטוחה, השתייכות למיעוט אתני, ערך עצמי נמוך, שימוש בסמים או אלכוהול (Kimmes, Mallory, Spencer,) (Beck, Cafferky, & Stith, 2017), הפרעות נפשיות והעברה בין דורית (Kay and Jeffries, 2010). יחד עם זאת, ישנם גם גורמי סיכון ייחודיים להומואים כמו קונפורמיות לנורמות גבריות, סטטוס חיובי ל-HIV, סטיגמה (Edwards et al, 2015), מודעות לסטיגמה לגבי להט"ב וחוסר קבלה עצמית (Carvalho,) (2011). יש להוסיף כי גברים חשופים יותר לסטיגמה בנוגע להיותם להט"ב מאשר נשים (Berghe,) (Dewaele, Cox, & Vincke, 2010), מה שעלול להגביר את ההשפעה של גורם סיכון זה לעומת קבוצות אחרות בקהילה. חשוב לציין כי המחקרים של גורמי הסיכון בדקו קשרים סטטיסטיים ולכן לא ניתן לדעת בוודאות מה כיוון ההשפעה, כלומר יתכן שהאלימות בזוגיות גורמת להתגברות תופעות אלה ולא ההפך.

אספקט נוסף שניתן למצוא בו ייחודיות ביחס לאלימות בין בני זוג הוא הדינמיקה או המניעים המביאים לכך. הוצע כי אלמנטים של שליטה וכפייה מתקיימים ללא קשר לזהות המינית של בני הזוג, אבל הנטייה המינית בהחלט משפיעה על הדרך בה תושג השליטה, ההשפעה על הקורבן וגורמי התמיכה שיהיו או לא יהיו לו, אשר נובעים ומתחזקים על ידי תרבות הטרו-סקסיסטית וסוגיות של ארון ויציאה מהארון (Allen & Leventhal, 1999; Banks & Fedewa, 2012). בחברה פטריארכלית המתנהלת על פי הנחות "גבריות" תחרות היא חיובית, כוח נתפס כזכות ושוני בין אנשים מתורגם לדירוג באופן היררכי-טוב יותר או פחות. מכך עלתה התובנה כי במערכת יחסים בין שני גברים התחרות על הכוח והשליטה עלולה להתעצם (Baker, 2013). כמו כן, חברה פטריארכלית מאפשרת מצב בו אלימות נתפסת כטקטיקה לגיטימית לפתרון בעיות וגברים למדים דרך סוציאליזציה להשתמש בטקטיקה זו יותר מנשים שמהן מצופה להיות עדינות וכנועות (Baker, 2013). סוציאליזציה זו בולטת במיוחד בחברה הישראלית בעקבות השירות הצבאי והתפיסות המיליטריסטיות, כפי שהוסבר (Adelman, 2003). כך, בזוגיות בין שני גברים עלולה להיווצר תחרות גדולה על שליטה ומעמד, כשאף צד לא ירצה להיתפס "נשי" ולוותר על

"הניצחון" בתחרות או על התחרות עצמה. בנוסף, החברה כיום מאופיינת בשיח הטרו-נורמטיבי והומופובי ומוטלות בה סנקציות על מי שלא עומד בדרישות אלה. הומופוביה זו עשויה לחלחל גם לתוך מערכת היחסים בין שני גברים ולהוסיף מתח וטינה מסוג מסוים, איתם גברים הטרוסקסואלים לא מתמודדים במערכות היחסים שלהם (Kay & Jeffries, 2010).

גברים הומואים וביסקסואלים שמרגישים לא גבריים מספיק, עקב הפרת קודים של גבריות אשר בהם שזורה תפיסה הומופובית, עלולים לעיתים לנסות ו"להשיב את הגבריות". בחברה המערבית, כאמור, גבריות משמעותה פעמים רבות הפעלת כוח ויצירת היררכיה וכך הפרט עלול לפנות לאסטרטגיה של מאבקי כוח, מאבקי שליטה ואלימות כלפי בן הזוג שלו על מנת "לפצות" על היותו הומו או ביסקסואל ולשקם את גבריותו (Kay & Jeffries, 2010). כך, ניתן גם להתבונן בממצאיהם של מקנרי ואחרים (2006), שהראו מתאם בין ציון גבוה יותר בסולם "גבריות" לבין רמות אלימות גבוהות יותר. בחברה הישראלית בפרט, תפיסת הגבריות מעורבת בערכים צבאיים של אלימות וציות (Adelman, 2003) מה שככל הנראה מחזק את הקשר בין מאבקי כוח ושליטה אלימים ובין הצורך בשיקום תחושת הגבריות. הסבר מעניין לקשר בין אלימות בין בני זוג מאותו מין ובין הומופוביה ניתן על ידי בלסם וסזימנסקי (Balsam & Szymanski, 2005) אשר תיארו תהליך בו האלימות הנובעת מהומופוביה מופנמת, עלולה להעצים את ההומופוביה המופנמת של הקורבן. במצב כזה עלולה להיות הפחתת לגיטימציה של הקורבן כלהט"ב וייחוס האלימות המופנית כלפיו לעצם היותו להט"ב. יתר על כן, התוקף עלול להשתמש בהומופוביה המופנמת של הקורבן, אשר התעצמה כאמור, על מנת להצדיק את האלימות כלפיו (יש לציין שהמחקר עליו הסבר זה מתבסס נערך בקרב נשים וכדאי לבחון זאת בקרב גברים).

בקרב הומואים וביסקסואלים מתוארים בספרות גורמים ייחודיים להעדר המודעות ולהסתרה של האלימות הזוגית. ניתן לראות כי אלימות בין בני זוג גברים מדווחת משמעותית פחות והיא "בלתי נראית" ביחס למערכות יחסים הטרו-נורמטיביות (Peterman & Dixon, 2003; Stanley et al., 2006).

אחת הסיבות האפשריות לכך היא שבציבור הרחב תופעת האלימות בזוגיות מתקשרת תדיר ומומשגת כאלימות נגד נשים, והומואים וביסקסואלים רבים כלל לא מזהים עצמם כמי שנמצאים במערכת יחסים אלימה (Baker, 2013; Letellier, 1994; Banks & Fedewa, 2012), סוגיה המועצמת גם עקב העדר המודעות בקרב אנשי מקצוע והעדר המענים הרלוונטיים (Kay & Jeffries, 2010). בנוסף, גם אם קיימת בקרב בני הזוג מודעות להיתכנות של אלימות בזוגיות, לא כל מצג של אלימות ייתפס ככזה או כבעייתי בעיני הקורבן. כך למשל בחברה פטריארכלית והטרו-סקסיסטית סטירת לחי בין שני גברים לא בהכרח תיתפס כדבר פוגעני או חמור (Baker, 2013).

בעיה זו נבדקה גם במחקרים המבוססים על דיווח עצמי, שמצאו כי מתוך הגברים ההומואים והביסקסואלים אשר דיווחו כי חוו התנהגות הנחשבת לאלימות בין בני זוג רק 23-31% זיהו עצמם כקורבנות של אלימות בזוגיות (Valentine & Nieves-Rosa, Carballo-Dieguez, & Dolezal, 2000; Pantalone, 2013). מחקרים נוספים שעסקו בסוגיה זו תיעדו מינימליזציה ונורמליזציה של הנושא-הרגשה שלא מדובר בבעיה משמעותית, או שזו תופעה ”נורמלית” ונפוצה (Brown, 2007; Donovan & Irwin, 2008; Hester, 2008). בנוסף, התפיסות הרווחות היו שזו בעיה של הטרוסקסואלים, וההנחה כי מי שהוא קורבן של דיכוי (מעצם היותו הומו), לא יגרום לדיכוי של אחרים- הנחות שהופרכו כמובן (Bornstein, Fawcett, Sullivan, Senturia, & Shiu-Thornton, 2006; Brown, 2007; Irwin, 2008).

כמו כן, ההבניות החברתיות המכתיבות תפקידי מגדר מפחיתות גם הן את הסבירות שהומואים וביסקסואלים יתלוננו על האלימות כלפיהם ויפגינו תכונות הנחשבות לא גבריות (Caldwell, Swan, & Woodbrown, 2012). מחקרים מצאו גם בורות באשר למה שניתן לצפות לו במערכת יחסים של בני זוג מאותו המגדר- כך מי שנכנס לזוגיות ראשונה (בכלל או זוגיות ראשונה של בני זוג מאותו המגדר), לעיתים לא יודע מה תהיה הדינמיקה, מה ההתנהגות הנהוגה, והחוויה של האלימות עומדת בסתירה לחוויה החיובית של זוגיות רלוונטית ותיקוף הזהות המינית. הוצע כי עקב כך קשה לעשות הפרדה בין הדברים ולזהות כי מדובר באלימות (Donovan & Hester, 2008).

כמו כן, סיבות נוספות לחסמים אשר זוהו ופורטו בספרות כוללות העדר שירותים ייעודיים, היעדר מודעות למעט השירותים המסוגלים בכל זאת לסייע במידה מסוימת וחששות מחוסר רגישות ללהט”ב או הומופוביה מצד נותני שירותים המיועדים לחברה הכללית (Edwards et al, 2015; Kay and Jeffries, 2010). נמצא גם כי ישנן חששות לגבי ”הוצאה מהארון” עקב פניה למשטרה, חשש שהגנה עצמית תיתפס כתקיפה (מאחר ומדובר בשני גברים), חשש של מי שמזוהה כקורבן כי לא יתייחסו אליו ברצינות (Irwin, 2008; Oswald, Fonseca, & Hardesty, 2010; St. Pierre & Senn, 2010; Turell & Herrmann, 2008) ולחץ מתוך הקהילה הלהט”בית שלא ”להוציא את הכביסה המלוכלכת החוצה” (Island & Letellier, 1991). הומואים שנפגעו נמנעים מפנייה למקורות סיוע מסורתיים אליהם נשים נפגעות אלימות נוהגות לפנות ופחות סביר שיחשפו את ההתעללות אותה הם עוברים (Letellier, 1994; Ristock, 2003). ניתן באמת לראות כי מי שפנו וביקשו עזרה למרות חסמים אלו, דיווחו כי השירות לא היה מותאם להם, לא היה מועיל ולפעמים אף מזיק (Alhusen, Lucca, & Glass, 2010; Bornstein et

al., 2006). חסם ייחודי נוסף הוא "שליטה הומופובית" – הסכנה כי בן זוג אחד יוציא את השני מהארון אם זה יתנגד, יתלונן או יעזוב – מעשה שלפעמים עלולות להיות לו השלכות קשות כגון פיטורים וניתוק קשר משפחתי (Renzetti, 1992; Sorenson & Thomas, 2009).

ההבדלים שתוארו משפיעים גם על המוכנות של גברים הומואים וביסקסואלים לצאת ממערכת יחסים אלימה או לבקש טיפול עקב בעיה זו. הספרות עוסקת רבות בסיבות הגורמות לנשים להישאר במערכות יחסים אלימות כגון העדר משאבים, פחד מאלימות נוספת, תלות כלכלית, פחד מבדידות או מחויבות ואהבה כלפי התוקף, וסיבות אלו מתקיימות גם בבני זוג מאותו המגדר (Edwards et al, 2015).

בקרב הומואים וביסקסואלים מתווספות סיבות נוספות – חשש מהומופוביה של נותני השירותים והמשטרה וחוסר אמון בהם (Cabral & Coffey, 1999; Fray- Witzer, 1999; Lundy, 1999), חששות הקשורים לסטטוס HIV (Cruz & Firestone, 1998), חשש מהוצאה מהארון, הפחד מההתמודדות לבד מול "העולם ההומופובי", החשש שאיש לא יבין אותם או יתמוך בהם אחרי הפרידה (שמחוזק לפעמים ע"י בן הזוג) כיוון שמדובר בתופעה מושתקת, ואכן, במקרים רבים ישנה פחות תמיכה בהם עקב הומופוביה (Carvalho, 2011; Kay and Jeffries, 2010). כמו כן, עקב הבניית הבעיה כבעיה הטרומטיבית כאמור, להומואים וביסקסואלים הסובלים מאלימות בזוגיות חסרה השפה לתאר את חוויית הקורבנות שלהם, מה שגם מונע צעדים לקראת סיום מערכת היחסים (Letellier, 1994).

החששות המתוארים לעיל ומונעים מהומואים וביסקסואלים לבקש סיוע או לעזוב את מערכת היחסים האלימה מעוגנים במציאות ולא מדובר בחששות לא מבוססים. מחקרים רבים מצאו כי הטיפול מצד רשויות האכיפה בתחום הוא הטרומטי ומשפיע ממיתוסים וסטריאוטיפים (Peterman & Dixon, 2003). כך למשל נמצא כי שוטרים שמגיעים לזירות של אלימות בין בני זוג גברים נוטים לראות באלימות זו "קרב הוגן" בין שני גברים (Robinson, 2017; Brown, 2008; Island & Letellier, 1991), שיכולים להסתדר ללא התערבות חיצונית (Burke & Owen, 2006) או שהם מסרבים לעצור את התוקף ולאכופ צווי הגנה מתוך ההנחה שגברים לא יכולים להיות קורבנות של אלימות בזוגיות (Seelau & Seelau, 2005). נוסף על כך, כשמדווחות תקריות אלימות בין בני זוג גברים לפעמים השוטרים עוצרים את שני בני הזוג ולעיתים הם אף מושמים באותו תא מעצר (Merrill & Wolfe, 2000).

בנוגע לטיפול, חוקרים מצאו כי הומואים (ולהט"ב ככלל) לא מרגישים בנוח בקבוצות למניעת אלימות המיועדות להטרוסקסואלים ושקבוצות שאינן מיועדות להט"ב לא נותנות את המענה הרלוונטי וכך עלולות אפילו לגרום נזק (Alhusen et al., 2010; St. Pierre & Senn, 2010). יש לציין כי במקרים

ספורים המתוארים בספרות המחקרית, בהם המענה כן היה מותאם ומיועד לקהל יעד להט"ב השירות אכן דורג על ידי מקבלי השירות כמועיל (St. Pierre & Senn, 2010). יחד עם זאת, כמעט ולא קיימים שירותים הפונים ללהט"ב ואלה שקיימים, כמו מרכזי בריאות להט"ב או מרכזי טיפול וייעוץ ללהט"ב, לא מורגלים בעבודה עם אלימות בין בני זוג, אלא נותנים את השירות הזה כתוספת לשירות המרכזי שלהם במידת הצורך. במצב דברים כזה קשה גם לאתר את אותם השירותים כיוון שהם לא מפרסמים את תחום העיסוק הזה (Kay & Jeffries, 2010). ישנה טענה שגם מדיניות זו נובעת מהומופוביה כיוון שאם הנחת העבודה היא שגברים לא יכולים להיות קורבנות ושזוגיות בין שני גברים היא שגויה מלכתחילה, אין סיבה להקצות לכך משאבים ולתת מענה בנושא (Kay & Jeffries, 2010).

לסיכום, אלימות בין בני זוג מתקיימת בשכיחות דומה ואופי דומה גם בקרב להט"ב, לצד מאפיינים ייחודיים המתווספים אליה. יחד עם זאת, התיאוריה הפמיניסטית, עליה מבוססת כיום ההתמודדות עם אלימות בין בני זוג כאמור, לא מצליחה לספק פתרונות או להסביר אלימות בין בני זוג מאותו המגדר. אמנם כיום נהוג להשתמש במונח "Intimate partner violence" (IPV), על מנת להכליל בני זוג מאותו המגדר, אך מונח זה מייצר אשליה של הכללה, בעוד הכללה זו לא מתקיימת בפועל, כיוון שהשירותים, החוקים והמחקר מבוססים על הנחות יסוד מגדריות, אשר מדירות להט"ב (cannon & buttell, 2015).

מודל לחץ המיעוטים.

אחת הדרכים לנסות ולהתבונן באלימות בין בני זוג גברים היא מודל לחץ המיעוטים (Minority Stress) של מאייר (Meyer, 2003). המודל מסביר את הלחץ והנסיבות הייחודיות למיעוטים, במקרה זה הומואים וביסקסואלים, הנגרמות עקב השתייכות לקבוצת מיעוט. נסיבות אלה מביאות לגורמי סיכון רבים אשר קשורים לאלימות בין בני זוג גברים, אך אינם נשענים על הטיעון המגדרי וההטרו-נורמטיבי (Carvalho, 2011). לחץ מיעוטים מתואר כקונפליקט או חוסר הלימה בין הפרט וזהותו לבין החוויה שלו את החברה (Lazarus & Folkman, 1984). על פי המודל, אדם המשתייך לקבוצת מיעוט סובל מדיכוי מצד החברה המביא ללחץ המשפיע על בריאותו ורווחתו וככל שהוא משתייך ליותר קבוצות מיעוט גדלים הלחץ והשלכותיו. על פי המודל מדובר בלחצים ייחודיים המתווספים לגורמי הלחץ הרגילים והכלליים המטרידים את האדם. הכוונה ללחץ כרוני וקבוע אשר לא נגרם ממאורע מסוים אלא מחוויית חיים בקבוצת מיעוט מסוימת. מקור הלחץ הוא חברתי ואינו נובע ממבנה אישיות מסוים (Meyer, 2003).

מאייר (Meyer, 2003) מתאר תהליך בו גישות חברתיות המרוחקות מהפרט הספציפי צוברות חשיבות פסיכולוגית בתהליכים קוגניטיביים והופכות לתפיסות קרובות ומופנמות עם חשיבות פסיכולוגית רבה עבור הפרט. ארבעה תהליכים שרלוונטיים למודל בקרב הומואים וביסקסואלים הם: אירועים מלחיצים, חיצוניים ואובייקטיביים על רקע נטייה מינית; ציפיות לאירועים שכאלה וערנות כלפיהם; הפנמה של הגישות הגורמות לאירועים כאלה; ותהליך של הסתרה אל מול גילוי של הנטייה המינית. מאייר מציג דוגמאות למחקרים רבים שנערכו על מנת לבחון את מודל לחץ המיעוטים ותוך כך בעצם מבהיר את ההשפעה המשמעותית שיש לחברה על מצבם הבריאותי והנפשי של להט”ב (Meyer, 2003).

המחקרים הנסקרים במאמרו מראים, בין היתר, כי סטיגמה על הומואים מרחיקה אותם ומנתקת את הקשרים שלהם עם הקהילה הלהט”בית, גורמת לקשיים בקבלה עצמית ונמצאה קשורה לסימפטומים של דכאון ושימוש בסמים ואלכוהול. מחקרים נוספים מצאו כי חוויות של אפליה הכוללות אלימות, פיטורים וכו’ על רקע נטייה מינית עלולות להביא להאשמה עצמית ומעלות את הסיכון לשימוש בחומרים פסיכו-אקטיביים, הדרדרות מערכות יחסים והפרעות פוסט טראומטיות. הסתרת הנטייה המינית היא מנגנון התמודדות נפוץ מאוד בקרב להט”ב ונמצא כי כמעט כולם השתמשו בו בשלב מסוים. הסתרה שכזו דורשת הרבה מאוד אנרגיה והיא מביאה ללחץ נפשי רב, מחשבות חודרניות, מונעת קבלה עצמית וקשרים עם להט”ב נוספים, מה שנמצא כמשפיע לרעה על תחושת הערך העצמי (Meyer, 2003).

ערנות וציפייה לאפליה, אשר נפוצה מאוד בקרב קבוצות מיעוט היא למעשה הציפייה של הפרט לכך שיפלה או יחוה אלימות על רקע נטייתו המינית, במקרה זה. ערנות כרונית זו, אשר מביאה ללחץ רב, נמצאה קשורה לאלימות בין בני זוג גברים (Carvalho, 2011) וכמשפיעה על רווחתו של הפרט כיוון שהיא צורכת אנרגיה רבה. גם הומופוביה מופנמת נמצאה, כצפוי, כמשפיעה באופן שלילי על רווחתו ובריאותו של הפרט. מדובר בתופעה הקיימת ברמות שונות כמעט בכל אדם להט”ב אמנם, אך נמצא כי היא קשורה לדיכאון, חרדה, התנהגות סיכונית, קשיים בזוגיות ותחושת ערך עצמי נמוך (Meyer, 2003).

כל הדוגמאות הנ”ל- הן או השלכותיהן- מגלמות את גורמי הסיכון שנסקרו לעיל המגדילים את הסיכון למעורבות בזוגיות אלימה. כמו כן, הן גם מסייעות להבין ולהבהיר את מה שהוסבר בנוגע לדינמיקות ביחסים והחסמים המונעים עזיבה או בקשת עזרה. כל זאת לא מתוך פריזמה הטרוסקסואלית- פריזמה אשר מספקת תמונה מעוותת כשמתבוננים דרכה באלימות בין בני זוג גברים (Burch, 1993).

אלימות בין בני זוג גברים בישראל.

במדינת ישראל, מבין ארבעה- עשר מקלטים המיועדים לנשים וילדיהן- חלקם ייעודיים לנשים ערביות וחלקם לחרדיות, אין בנמצא אף מקלט הקולט גברים, לא הומואים ולא הטרוסקסואלים (יצחקי,

דקל ובן- פורת, 2014). בדו"ח הוועדה לטיפול באלימות במשפחה משנת 2016 מצוין, אמנם, כי תופעת האלימות קיימת גם בזוגיות של בני זוג מאותו המין, אך למרות נגישותם של כל הנתונים שהוצגו לעיל, מחברי הדו"ח לא מצאו לנכון להביא נתונים על כך והסתפקו בתיאור מערכות יחסים הטרו-נורמטיביות בלבד. כמו כן, לאורך דו"ח מפורט מאוד המציג מענים ותוכניות רבות למניעה, ענישה וטיפול מטעם המדינה וארגוני מגזר שלישי, לא נמצא אזכור נוסף לתופעה בקרב הומואים או ביסקסואלים, או למענים ותוכניות לאוכלוסייה זו (הוועדה לטיפול בתופעת האלימות במשפחה, 2016). באופן דומה גם בתע"ס (תקנון העבודה הסוציאלית) לא נמצא אזכור לבני זוג מאותו המגדר ככלל או לזוגות גברים בפרט- אין הסברים, הנחיות לטיפול או מענים לנושא. ישנן חמש הוראות בתע"ס העוסקות בתחום האלימות בין בני זוג ובהוראה 3.42 (הוראת והודעת התע"ס דירות קלט לנשים מוכות וילדיהן, 2003) אף נכתב שהמענים המוצעים פותחו כך שיתאימו לכלל הסוגים והפלחים של אוכלוסיית היעד ולפי הגדרת בעיותיהם- למרות זאת לא נמצא אף לא מענה אחד המיועד ללהט"ב (הוראות והודעות התע"ס).

באשר למחקר- עד כה נערכו בארץ שני מחקרים בלבד בנושא אלימות בין בני זוג להט"ב, שניהם כחלק מהדרישות לקבלת תואר מוסמך, ושניהם עסקו בנשים. הראשון, מחקר איכותני שבדק תפיסות ומאפיינים של אלימות בקרב בנות זוג לסביות (גרין, 2013) והשני הוא מחקר כמותני שבדק את הקשר בין דפוסי התקשרות לבין אלימות בין בנות זוג נשים, לעומת בני זוג הטרוסקסואלים (בניהו, 2018). מחקרים על אלימות בין בני זוג גברים לא נערכו בארץ עד כה.

מטרת המחקר

כפי שהוצג בסקירה הנ"ל, אלימות בין בני זוג היא בעיה חברתית רחבה עם השלכות חמורות ושכיחותה בקרב הומואים וביסקסואלים דומה, אם לא גבוהה מזו שבקרב הטרוסקסואלים (Kay & Jeffries, 2010). יחד עם זאת, מדובר בתופעה מושתקת ושקופה ביותר כשהיא מתקיימת בזוגות מאותו המגדר, (Peterman & Dixon, 2003; Stanley et al., 2006) אשר המודעות אליה כמעט ולא קיימת לא בציבור הרחב וגם לא בקרב אנשי מקצוע (Kay & Jeffries, 2010), מה שמחמיר את השלכות התופעה ומקשה על קבלת סיוע רלוונטי. בעולם נערכו מחקרים על אלימות בין בני זוג גברים, אם כי לא רבים, אך בישראל לא נערכו כלל מחקרים בתחום. כמו כן, נמצא כי גברים בזוגיות עם גברים שמעורבים בזוגיות אלימה (כפי שזו מוגדרת על פי הספרות) נוטים שלא לתפוס עצמם כנפגעי אלימות (Baker, 2013; Letellier, 1994; Banks & Fedewa, 2012), אך לא ברור אם כך, כיצד הם תופסים את עצמם ואת הזוגיות שלהם ביחס לתוקפנות זו. על מנת לחשוף את אופי התופעה, התפיסות ביחס אליה, והצרכים של בני הזוג בהקשר זה, יש צורך במחקר איכותני מעמיק אשר יבהיר סוגיות אלה מנקודת מבטם של גברים

המנהלים זוגיות עם גברים, ושלא על פי הנחות יסוד קיימות והטרו-נורמטיביות. לכן מחקר זה נערך בקרב גברים אשר מנהלים או ניהלו זוגיות עם גברים, אך לא מגביל את אוכלוסיית המחקר למי שרואים בזוגיות שלהם זוגיות אלימה בשאיפה להבין את תפיסותיהם של מי שלא תופסים כך את הזוגיות שלהם או את עצמם. במחקר זה אנסה להבין את תפיסותיהם של גברים הומואים וביסקסואלים ביחס לאלימות בין בני זוג גברים; ההבדלים בין תופעה זו לבין התופעה בקרב הטרוסקסואלים; אפשרויות בקשת עזרה וגורמי התמיכה בהם ניתן להיעזר; ותרומת ההקשר הישראלי לתופעה. בסקירה זו הצגתי את המצב הקיים ואת המידע שנאסף בעולם עד כה ביחס לאלימות בקרב זוגות גברים ואת העדר הידע המחקרי והתיאורטי בנוגע לאופי ומשמעות התופעה בעיני בני הזוג עצמם, בקרב אנשי מקצוע ובקרב הקהילה הגאה. ללא הבנת תפיסותיהם של בני הזוג עצמם לא ניתן לתכנן מענים או סיוע רלוונטיים עבורם ולכן ישנה חשיבות גדולה בשאלת המחקר: **מהם תפיסותיהם של גברים הומואים וביסקסואלים בישראל את תופעת האלימות בין בני זוג גברים.**

שיטת המחקר

המחקר הנוכחי ביקש כאמור, לבחון כיצד תופסים גברים גאים בישראל את תופעת האלימות בין בני זוג גברים. כיוון שמדובר בסוגיה חברתית ובין-אישית לא ניתן להבין אותה ואת האופן בו אנשים תופסים אותה ללא ההקשר של הבניות חברתיות, פסיכולוגיות ותרבותיות. לשם כך נבחרה מתודולוגיה איכותנית נטורליסטית המבוססת על הפרדיגמה ההבנייתית.

מחקר איכותני הנשען על פרדיגמה הבנייתית שואף להבין את המשמעות שאנשים מייחסים לאירועים וחוויות, כיצד הם מבינים את חייהם ואת העולם. על פי פרדיגמה זו יש להבין את ההקשר בו מתקיימת התופעה הנחקרת על מנת להבין באופן מורכב את התופעה וכיצד היא נתפסת על ידי האנשים המשתתפים במחקר. מחקר איכותני מאפשר לחשוף ולהבין את האופן בו אנשים יוצרים ומבנים משמעויות של תופעות ואירועים בחייהם (שקדי, 2003). בשיטה הנטורליסטית החוקר שואף להתבונן לעומק ולהבין את הרגשות, המחשבות והידע של המשתתפים במחקר, להתעמק בתפיסותיהם והבנתם על מנת להציג ולהשמיע את קולם (Lincoln & Guba, 1985). המחקר הנטורליסטי נערך באוריינטציה של גילוי והוא אינו מבקש לאשש השערות מוקדמות מסוימות. עניינו העיקרי של המחקר הנטורליסטי הוא בהקשר ובידע המקומיים והייחודיים, והמשמעות הנוצרת על ידי משתתפי המחקר לתופעה הנחקרת (Lincoln & Guba, 1985; Patton, 1990). מטרת המחקר אם כן, היא לספק תיאור עשיר ומפורט במידה שתאפשר לקוראים להחליט בעצמם עד כמה הנתונים ניתנים להעברה וליישום בהקשרים נוספים (שקדי, 2003; Creswell, 1998; Lincoln & Guba, 1985).

כלי המחקר המרכזי במחקר איכותני הבנייתי הוא החוקר עצמו, ועליו לאפשר ולסייע לאנשים לספר את סיפורם ולהסביר את משמעויותיו. על החוקר לנסות להבין את התופעה על פי המידע שעולה מהמשתתפים, ללא ניסיון לכפות ידע או הבנות מוקדמות (שקדי, 2003). על חוקר העורך מחקר איכותני הבנייתי להבין את התופעה הנחקרת מהתבוננות מעמיקה במילים ובפעולות של משתתפי המחקר (Patton, 1990) ועל מנת להציג על החוויה האותנטית של המשתתפים יש להשתמש בשפתם ובציטוטים מדבריהם (Denzin & Lincoln, 1994; Lincoln & Guba, 1985). לכן על חוקר בגישה זו לאסוף מידע, לבחון אותו ולקיים התבוננות רפלקטיבית בעצמו על מנת לזהות הטיות אשר עלולות להשפיע על המחקר. כחלק מהניסיון להגברת המודעות שלי למטען האישי והחברתי שלי בקשר למחקר אנסה לשקף את ההיבטים העשויים להיות רלוונטיים לנושא המחקר (Rubin & Rubin, 1995). את הכשרתי כעובד סוציאלי קיבלתי בבית הספר לעבודה סוציאלית על שם בוב שאפל באוניברסיטת תל אביב, והזדהתי מאוד עם הגישה הפמיניסטית המאפיינת את בית הספר. בהתאם, התחלתי את עבודתי כעובד סוציאלי ואת עבודת המחקר הנוכחית בהתבסס על גישות ביקורתיות ופמיניסטיות בעבודה סוציאלית בכלל, ובכל הנוגע

לאלימות בין בני זוג בפרט- תופעה אותה תפסתי על פי הפרספקטיבה הפמיניסטית של אלימות כלפי נשים (Johnson, 1995). לאורך למידת הספרות בנושא הבנתי כי באלימות בין בני זוג גברים ניתן לראות מאפיינים שונים משהכרתי ולמדתי בעבר ולכן נעשה מאמץ במחקר זה לראיין את המשתתפים עם סקרנות ופתיחות להבין אותם ואת תפיסותיהם, ללא השענות על הנחות מוקדמות ותיאורטיות. לצורך כך נעשה שימוש בשאלות פתוחות ככל הניתן ובמונחים נייטרלים מגדרית (למשל ”אלימות בין בני זוג” ולא ”אלימות כלפי נשים”) או במונחים בהם בחרו המשתתפים להשתמש. כמו כן, מדריך הראיון (נספח ד') נבנה כך שתחילתו עוסקת בחייהם האישיים של המשתתפים, בחוויותיהם ובמערכות היחסים הזוגיות שלהם, ורק לאחר מכן נשאלו המשתתפים אודות אלימות בין בני זוג ותפיסותיהם את הנושא. זאת על מנת לאפשר למשתתפים, ככל הניתן, להסביר תחילה את מציאות חייהם ותפיסותיהם בהקשרים זוגיים וקונפליקטואליים ללא הכוונה או השפעה באמצעות מונחים ותפיסות מקצועיות, תיאורטיות או אישיות בנוגע לאלימות בין בני זוג, בהם החזקתי בעת הראיון כעובד סוציאלי.

בנוסף, ראוי לציין כי אני משתייך לאוכלוסיית המחקר ואף עומד בעצמי בקריטריונים לבחירת המשתתפים- גבר הומו בזוגיות עם גבר. השתייכותי לאוכלוסיית המחקר אפשרה לתחושותי קשר טוב ותקשורת נינוחה ביני ובין המשתתפים במחקר- מרכיב חשוב במחקר נטורלסטי ככלל ובכזה הבוחן תופעות רגישות בקרב קהילות סגורות, כמו קהילת הלהט"ב, בפרט (LaSala, 2003). יחד עם זאת, עקב השתייכותי לאותם המעגלים התרבותיים והחברתיים, ייתכן ונזהרו חלק מהמשתתפים מלשתף בדברים מסוימים, מהחשש שנתראה שוב בעתיד בהקשרים אחרים או שעשויים להיות לנו מכרים משותפים.

שדה המחקר

הראיונות נערכו בישראל בשנים 2018-2019, תקופה בה מצבם החברתי והפוליטי של הומואים בישראל ככל הנראה טוב מאי פעם, אך עם זאת עדיין ישנם גילויים רבים של אפליה והומופוביה חמורה ממוסדת וחברתית. בתקופה האחרונה ניתן לראות עלייה במודעות לצרכים יחודיים של קהילת הלהט"ב בפתיחת שירותים ומענים הפונים לקהילה כמו למשל מרכזי חירום לנוער וצעירים ותוכניות טיפול עבור להט"ב ברשויות מקומיות (משרד הרווחה, 2017). יחד עם זאת, אלימות בין בני זוג מאותו המגדר, כפי שהוצג בסקירת הספרות, לא מקבלת כל מענה ואין התייחסות או מודעות לנושא בישראל, לא בקרב משרדי הממשלה ולא בקרב ארגוני מגזר שלישי. בשיח בקרב הקהילה הגאה נראה כי אין התייחסות לאלימות בין בני זוג, למעט ביטויי סולידריות ותמיכה במאבק הפמיניסטי באלימות כלפי נשים (ברשתות החברתיות ובהפגנות למשל). כיוון שטרם נערך מחקר בנושא זה בישראל ולא קיימים שירותים העוסקים בו ואוספים מידע לא ניתן לדעת מה היקף התופעה בארץ, אך ניתן להניח שהיקפה רחב ודומה לנתונים מהעולם אשר הוצגו בסקירת הספרות.

המדגם ואוכלוסיית המחקר

אוכלוסיית המחקר הוגדרה על פי שני קריטריונים: (א) גברים הומואים וביסקסואלים ישראלים, מעל גיל 18, (ב) אשר ניהלו מערכת יחסים אינטימית עם גבר במשך שנה לפחות. הבחירה בתנאים אלה נעשתה על בסיס ההנחה כי מרבית הגברים הנמצאים בזוגיות אלימה עם גבר לא תופסים אותה ככזו עקב הבניה הטרו-סקסיסטית של תופעת האלימות בין בני זוג (Baker, 2013; Letellier, 1994; Banks & Fedewa, 2012). לכן, על מנת להבין כיצד גברים גאים תופסים את התופעה, חשוב היה שלא להגביל את אוכלוסיית המחקר רק למי שתופסים את מערכת היחסים שלהם ככזו אשר יש בה אלימות. הנחה נוספת הייתה כי גברים הומואים וביסקסואלים שהיו או שנמצאים במערכת יחסים בת שנה לפחות רואים ומבינים מערכות יחסים רומנטיות בין גברים באופן שלם יותר מתוך התנסות אישית ויתכן כי חלקם אף נקטו באלימות כלפי בן הזוג, או שאלימות ננקטה כלפיהם מצידו.

המדגם כלל 16 מרואיינים בין הגילאים 21-48 וגילם הממוצע 32. רובם המוחלט מזדהים כהומואים ושניים התלבטו ביחס להגדרה ובחרו להזדהות כביסקסואלים. רובם מתגוררים כיום באזור המרכז, אך הגיעו במקור מאזורים שונים בארץ. שישה מהם בעלי תואר ראשון, אחד בעל תואר שני, ושלושה מהם סטודנטים. חמישה מהמשתתפים עוסקים בתחומי טיפול, אימון והדרכה, ביניהם גם עובד סוציאלי ושני סטודנטים לעבודה סוציאלית. אחד עשר משתתפים ניהלו בתקופת הראיונות זוגיות עם גבר וחמישה מהם היו רווקים. כל משתתפי המחקר חיים מחוץ לארון, אך רמת המעורבות שלהם בקהילה הגאה מגוונת- החל ממי שעובדים ומתנדבים בארגוני להט"ב ומנהלים קשרים חברתיים כמעט רק עם להט"ב ועד מי שמבחינתם זהותם המינית מתבטאת ביחסי מין בלבד. דת ורמת דתיות לא היו קריטריונים ביחס למדגם, אך מתנדבי המחקר היו כולם יהודים, רובם חילונים וחלקם מסורתיים.

תהליך גיוס המשתתפים

לאור רגישות נושא המחקר והמחויבות והפתיחות הנדרשות מהמשתתפים, המחקר מבוסס על מדגם מתנדבים. הדגימה התבצעה על פי עקרונות דגימת קריטריון (Criterion Sampling) ובהתאם לקריטריונים שהוצגו לעיל. לצורך הגיוס המשתתפים פרסמתי מודעות בקבוצות מסוימות ברשת החברתית "Facebook", אשר פונות ללהט"ב (נספח א'). לאחר מכן פניתי למשתתפים פוטנציאליים שהביעו עניין או שפנו אלי, על מנת להסביר אודות המחקר, מטרתו ומהלכו, כדי שיוכלו לקבל החלטה מושכלת בנוגע להשתתפות במחקר.

איסוף נתונים

במחקר זה נעשה שימוש בראיונות עומק חצי מובנים, אשר הונחו על ידי מדריך ראיון (נספח ד') (Patton, 1990) ונערך בזמן ובמקום הנוחים למרואיינים- רוב המשתתפים הזמינו אותי לביתם לצורך

הראיון, למעט שניים שהעדיפו שלא לעשות כן, ואותם פגשתי באוניברסיטת תל אביב ובקליניקה פרטית בתל אביב. הבחירה בכלי איסוף נתונים זה נעשתה על מנת לאפשר למשתתפי המחקר להביע את עצמם, את עמדותיהם, תפיסותיהם ונקודת מבטם מתוך חוויות החיים שלהם והידע שהם רכשו. מהלך ראיון מסוג זה מושתת על האינטראקציה הנוצרת בין המראיין והמראיית ומידת האמון והפתיחות ביניהם. לכן נעשו מאמצים לערוך את הראיונות באופן דינמי וגמיש, והייתה הקפדה על שיח רגיש ככל האפשר כלפי המשתתפים (Taylor & Bogdan, 1984).

במפגש הראיון עברתי עם כל משתתף על טופס ההסכמה להשתתפות במחקר ונתתי הסבר קצר בעל פה על התנהלות הראיון על מנת להקל תחושות אי-נוחות או אי-וודאות שעלולות להקשות על המראיינים. הקפדתי להדגיש בפני המשתתפים כי אני מחוייב לשמור על פרטיותם, וכי באפשרותם לבחור שלא לענות על מה שלא ירצו, לעצור את הראיון או אף לבטל את השתתפותם במחקר בכל רגע. לאחר מכן המשתתפים חתמו על טופס ההסכמה להשתתף במחקר (נספח ב') ומילאו את השאלון הדמוגרפי (נספח ג'). את כל אורך המחקר ליווה יומן מחקר רפלקטיבי, בו תיעדתי מחשבות ותובנות שעלו ביחס למחקר, ובעיקר את התרשמותי לאחר כל ראיון.

מדריך הראיון כלל שאלות פתוחות על שני נושאים מרכזיים- חוויותיו האישיות של המראיין בהקשרים של זוגיות וקונפליקטים, ותפיסותיו לגבי אלימות בין בני זוג, ובין בני זוג גברים בפרט. בסוף הראיון ביררתי עם כל מראיין כיצד הייתה עבורו השיחה והמשתתפים ענו כי הייתה זו חוויה חיובית ומעניינת עבורם, וחלקם הוסיפו כי הם מסיימים את הראיון עם חומר למחשבה. כל מראיין קיבל את מספר הטלפון שלי, למקרה ויתעוררו תהיות, חרטה או מצוקה בעקבות התכנים שעלו בראיון והם הוזמנו ליצור איתי קשר ולקבל סיוע והפניה לגורמי טיפול במידה וירצו. עד כה לא פנה אף משתתף בבקשה לסיוע.

ניתוח נתונים

הראיונות הוקלטו ושוקלטו לאחר מכן. ניתוח הנתונים במחקר איכותני נטורליסטי נעשה בתהליך שיטתי של סידור והבניית המידע שנאסף מהראיונות לצורך מיקודו והבנת המשמעויות שלו. תהליך הניתוח הוא תהליך אינטראקטיבי רב-שלבי בו מפורקים הטקסטים של המראיינים ומורכבים מחדש לכדי מודל ממשיג מאורגן באופן שמעניק לנתונים משמעות מחדשת (שקדי, 2003). תחילה קראתי את תמלילי הראיונות במלואם ואת יומן המחקר. בהמשך בחרתי שלושה תמלילי ראיונות באופן אקראי ובהם איתרתי 481 "יחידות משמעות" המשקפות מגוון נושאים וסוגיות שעלו בהם. לאחר מכן צמצמתי במספר שלבים את יחידות המשמעות לעשרים וארבע קטגוריות מרכזיות (נספח ה') אליהן מוינו כל תמלילי הראיונות. ערכתי בחינה וניתוח של התוכן בכל קטגוריה על מנת להבינה טוב יותר. לבסוף, תוך זיהוי

קשרים בין הקטגוריות השונות ובינן לבין עצמן, בניתי מסגרת מארגנת להצגת הממצאים ביחס לשאלת המחקר. בניית מסגרת זו נעשתה באופן המאפשר הפקת תמצית תיאורית וקוהרנטית המשקפת את תפיסותיהם של המשתתפים במחקר (צבר- בן יהושע, 1990). תהליך זה, כמו יתר עבודת מחקר זו, לווה על ידי מנחה המחקר ד”ר גיא שילה.

סטנדרטים להערכת המחקר

האופן בו נערך המחקר- איסוף הנתונים, ניתוחם ואופן הדיווח עליהם- קשור ומשפיע מאוד על היכולת לתת אמון במחקר הנערך בפרדיגמה הבנייתית (שקדי, 2003). על פי לינקולן וגובה (Lincoln & Guba, 1985) ניתן להעריך את עיצוב וביצוע מחקר איכותני נטורליסטי באמצעות קריטריונים המשקפים עד כמה המחקר ”ראוי לאמון” (Trustworthiness Criteria):

אמינות (Credibility): מידת ההלימה בין דברי המשתתפים במחקר לבין תיאורם על ידי החוקר. לשם כך כולל דו”ח המחקר תיאור עשיר של דברי המרואיינים ושל ההקשר בו הם נאמרו תוך הצמדות לשפתם וציטוטים מהראיונות בהתאם להקשר.

יכולת העברה של הממצאים (Transferability): אין בכוונת מחקר זה לשקף מציאות אובייקטיבית וממצאיו תואמים מציאות בתקופה והקשר חברתי מסוים. על מנת לאפשר לקוראים לבחון את המידה בה ניתן להעביר את ממצאי המחקר, כולל דו”ח המחקר תיאור עשיר, מפורט ורפלקסיבי ככל הניתן של תהליכי המחקר והקשריו.

יכולת לסמוך (Dependability): תקינות ושקיפות תהליך המחקר כמו גם שקיפות בנוגע לתהליך קבלת החלטות החוקר משפיעים על היכולת לסמוך על המחקר. לפיכך מתואר בפירוט הליך המחקר וקבלת ההחלטות, וכן תועדו הליכי המחקר בקפדנות ונשמרו יחד עם כל המסמכים, הנתונים ותמלילי הראיונות בהם נעשה שימוש (תוך השמטת פרטים מזהים ומחיקת ההקלטות לאחר התמלול, על מנת לשמור על סודיות המשתתפים).

יכולת לאשר (Confirmability): לאור מערכת היחסים הקרובה והאינטימית הנדרשת בין החוקר והמרואיינים על מנת להבין את עולמם הפנימי, קיימת סכנה להטיות לא רצויות של החוקר בהבניית המשמעות עבור המרואיינים. היכולת לאשר נוגעת לסבירות הממצאים ואופן ההשפעה של תפיסת עולמו של החוקר על הצגת הממצאים. נקטתי מספר צעדים לשיקוף מדויק ככל הניתן של השפעותי כחוקר. ראשית, שאפתי להגביר את מודעותי למטען האישי, המקצועי והחברתי אותו הבאתי לראיון (Rubin & Rubin, 1995); נעשה מאמץ להרחיב את ידיעותי וחיפתי לספרות מקצועית וידע תיאורטי ומחקרי מגוון בתחום האלימות בין בני זוג ובנוגע לאוכלוסיית המחקר; תהליך ניתוח הנתונים נעשה לצד שיחות והיוועצות עם עובדות סוציאליות נוספות אשר עובדות עם להט”ב, היה שקוף לביקורת על ידי ד”ר גיא

שילה מבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת תל אביב ולבסוף גם מוצג לשיפוט הקוראים. ממצאי המחקר נשלחו למשתתפי המחקר ומי מהם שבחרו להגיב ולהתייחס הסבירו שממצאי המחקר מעניינים בעיניהם וכי הם שמחים שנערך. הם ציינו כי הם מזדהים עם התמות שהוצגו והופתעו כי אלה עלו גם ממשתתפים נוספים.

אתיקה

המחקר הנוכחי עוסק בנושא מושק ונוגע בהיבטים אינטימיים בחיי נחקרים להט"ב. על פי הספרות חברי קבוצה זו מתקשים לתת אמון ולשתף פעולה במחקר מטעמים היסטוריים ועקב חשש מלהט"בופוביה (Meyer & Wilson, 2009; Rohrbaugh, 2006). לכן ישנה חשיבות רבה לשמירה על כבודם, פרטיותם ורווחתם הנפשית של המרואיינים.

המחקר הנוכחי קיבל את אישור וועדת האתיקה של אוניברסיטת תל אביב בטרם איסוף הנתונים, והוא מבוסס על תיאוריית "האתיקה של הברית", על פיה לחוקר מחויבות כלפי כמה צדדים: הקהילה הנחקרת, הקהילה הפרופסיונאלית ותחום הדעת. יחד עם זאת, גישה זו מציבה מעל לכל את האחריות הייחודית של החוקר להבטחת שלומם וזכויותיהם של משתתפי המחקר, הנגזרת מהאינטראקציה האישית וההדדית המתקיימת ביניהם והמדגישה את הכרת התודה, הנאמנות ואף את הקרבה והדאגה הנדרשת מן החוקר ביחסו אליהם. מתפיסה זו נגזרים שני עקרונות אתיים מרכזיים, העומדים בבסיס המחקר הנוכחי והנחו את דרכי ביצועו: (א) מחויבות למניעת פגיעה במרואיין ושמירה על זכויותיו לכבוד ולפרטיות. (ב) מחויבות החוקר לתרומת המחקר למרואיין (דושניק וצבר- בן יהושע, 2001). עקרונות אלה מומשו באמצעות נקיטת מספר אסטרטגיות:

קבלת הסכמה מדעת להשתתפות במחקר - הסכמת המרואיינים להשתתף במחקר אושרה בחתימתם על טופס ההסכמה (נספח ב'). תקפות הסכמתם מבוססת על נתינת הסכמה מרצונם החופשי, ללא לחץ או כפייה, ועל כן הקפדתי לא לחרוג ממסגרת ההסכמה (דושניק וצבר בן יהושע, 2001)

הבטחת סודיות ושמירה על פרטיות המרואיינים - במחקרים על להט"ב ישנה חשיבות גדולה לשמירת הסודיות כיוון שחשיפת זהות המשתתפים עלולה גם להוציא אותם מהארון (LaSala, 2003). מטעם זה ולצורך יצירת אוירה נעימה ובטוחה בראיון, הסברתי למשתתפים גם בעל-פה ולא רק בטופס ההסכמה, על מחויבותי לשמירה על פרטיותם וסודיות פרטיהם האישיים.

מחויבות לשלום המרואיינים - נושא המחקר מזמן עיסוק בתכנים שחלקם עשויים להיות קשים. לכן הקפדתי להיות קשוב למצבם הרגשי של המרואיינים במהלך הראיונות ככל יכולתי. בתום הראיון ביררתי עם המשתתפים כיצד הייתה עבורם חוויית הראיון, ווידאתי שהם אינם מוצפים רגשית בעקבות התכנים

שעלו. כמו כן, נתתי לכל משתתף את מספר הטלפון שלי והצעתי ליצור איתי קשר במידה ויעלו רגשות קשים בעקבות הראיון ולצורך הפניה לסיוע רלוונטי.

העצמה ונתינת קול למרואיינים- הראיונות נערכו מתוך מערכת יחסים שוויונית ככל הניתן, המכירה במרואיינים כאנשים אקטיביים ומכבדת את בחירתם לייצר ידע אודות חייהם ותפיסותיהם וגם להמשיך או לסיים את הראיון. כמו כן, מטרת המחקר נועדו הן לתרום לעולם הידע המקצועי והן לסייע ולתמוך בגברים המתמודדים עם אלימות במערכות היחסים שלהם עם גברים. חלק מהמרואיינים שיתפו בתום הראיון כי הם שמחים לקחת חלק במחקר שכזה הנוגע בתפיסות וצרכים של להט”ב, שהוא חשוב בעיניהם, וכי החוויה הייתה מעניינת ומועילה להם גם באופן אישי. לבסוף ממצאי המחקר נשלחו למשתתפים ומי מהם שבחר בכך קרא אותם והסביר את התרשמותו, שהוצגה לעיל.

ממצאים

מחקר זה עוסק בתפיסותיהם של גברים גאים אודות אלימות בין בני זוג גברים. מדברי המרואיינים עלו מספר תמות מרכזיות, ביניהן הדרך בה הבינו את המושג ”אלימות בין בני זוג”; הדיאלוג שניהלו אודות חוויותיהם האישיות אל מול תפיסות עולמם ביחס לאלימות בי בני זוג; הכרה בחשיבות המאבק הפמיניסטי לצד השאיפה לקדם את מצבם של גברים גאים ועוד. דרך כל הסוגיות ולאורך הראיונות בלטה תימת-על שעסקה בדיאלקטיקה שבין הרחקה והזרה (מלשון זרות) של הדובר את תופעת האלימות הזוגית, ובקרב זוגות גברים בפרט, מעצמו ומסביבתו לבין תחושת הריחוק והזרות של הנושא על פי תפיסות ומבנים חברתיים.

ניתוח הממצאים העלה שתפיסות המרואיינים בנוגע לאלימות בין בני זוג מגוונות ומורכבות. לאורך הראיונות נוצר דיון מעניין אודות אלימות, מעמד הקהילה הגאה ומאפייניה, זוגיות, חברה ועוד, דיון אותו ערכו המשתתפים בינם לבין עצמם במהלך הראיון. יחד עם זאת, ניכר כי המשותף ביניהם, מלבד נטייתם המינית, הוא הקושי להתבונן ולגעת בחומרים הקשים המוגדרים כאלימות בין בני זוג מאותו המגדר (כפי שהם מוגדרים בספרות), ולמעשה מקיפים אותם בחיי היומיום. בפרק זה אציג את ממצאי המחקר סביב סוגיות אלה של הרחקת האלימות באופן פעיל ותחושת זרות כלפיהן המתגבשות באופן סביל- אשר באופן טבעי משפיעות ומושפעות האחת מהשנייה- ואראה כיצד הן מתבטאות באופנים שונים וביחס להיבטים שונים.

הממצאים יחולקו לארבעה חלקים (ראה תרשים 1 : תפיסות לגבי אלימות בין בני זוג גברים), המייצגים את התפיסות המרכזיות בנוגע לאלימות בין בני זוג גברים, כפי שעלו מניתוח הממצאים, כאשר כאמור, הרחקת האלימות והריחוק ממנה באופן פעיל וסביל נמצאה כתימת-על העוטפת את כלל התפיסות. בחלק הראשון אעסוק ברטוריקה המרחיקה של המשתתפים בראיונות אודות הנושא ובהיבטים הצורניים שלה; בחלק השני, באופנים בהם מבינים המשתתפים מהי בעצם אלימות בין בני זוג- אופנים המאפשרים לכל דובר להשאיר את עצמו מחוץ לתחום האלימות, שנתפס פתולוגי ולא רלוונטי לחייו; בחלק השלישי אציג את ייחוס האלימות לזוגיות הטרוסקסואלית ואראה את ההפרדה שעשו המשתתפים בין תוקפנות בין בני זוג הטרוסקסואלים הנתפסת כאלימות כלפי נשים, לעומת תוקפנות בין בני זוג גברים הנתפסת כיותר מעורפלת. זאת לצד ההנחות או עמדות ביחס לקהילה הגאה והקהילה ההומואית בפרט; ולבסוף אדון בתפיסות אודות המענים לאלימות בין בני זוג גברים והעדרם - המשמעות המתפרשת בעיני המשתתפים, המענים העשויים להיות רלוונטיים ואלה מהם אשר המשתתפים בחרו להיעזר בהם בשעת הצורך לצד אלה שלא.

תרשים מספר 1: תפיסות לגבי אלימות בין בני זוג גברים

רטוריקה מרחיקה

בראיונות עם המשתתפים בלטה כאמור הרחקת הנושא מעצמם באופנים שונים, ובראש ובראשונה ברטוריקה- במאפיינים הצורניים של אינטלקטואליזציה ושינוי נושא השיחה בראיון.

אינטלקטואליזציה.

חלק מהמשתתפים בחרו לגשת תחילה לנושאי הראיון באופן אינטלקטואלי, מרוחק רגשית. הם עשו זאת באמצעות אזכור ושימוש במידע עליו שמעו, או התייחסות למחקרים, מאמרים ומידע סטטיסטי. כך ניתן גם לראות משתתפים שהתנצלו תחילה על כך שאינם יודעים מה הנתונים הסטטיסטיים בתחום, או מה עולה מהמחקרים על הנושא.

”אנחנו יודעים שאנשים בצבא, פעם קראתי על זה מחקר, שאנשים בצבא בארץ הם יותר אלימים

אחר כך בחיים שלהם גם כלפי... אלימות במשפחה כאילו, בגלל שהם היו בצבא ויש להם כח

ושליטה בידיים. לא כולם, לא בהכרח, אבל...” (אורי, עמ' 8)

משתתפים מסוימים בחרו לתאר בפני את מה שזכרו ממאמרים מקצועיים ומחקריים שקראו בעבר אודות אלימות בין בני זוג במסגרת הלימודים או בעיתונות הפופולרית. למעשה, הממצאים שאותם המשתתפים חלקו איתי היו אודות אלימות כלפי נשים ואותם ההסברים כלל לא מסבירים את האלימות בין בני זוג גברים, אך לא נעשתה הבחנה ביניהם כשעלו הסברים וממצאים אלו (ועל כך ארחיב בהמשך). כמו כן, מרבית המשתתפים הסבירו את תופעת האלימות בזוגיות או את ההיכרות שלהם איתה באמצעות הסברים אקדמיים סוציולוגיים וביולוגיים. אחד ההסברים הרווחים בקרב המשתתפים היה כי אלימות כלפי נשים מתקיימת כיוון שנשים מוחלשות חברתית, לעומת גברים שנהנים מפריבילגיות חברתיות או

לחילופין שגברים אלימים יותר מבחינה ביולוגית מנשים. חשוב לציין שהסברים אלה ניתנו בהקשר של ראיון בין שני גברים הומואים (מראיין ומראויין), כשלפני חלק זה בראיון תארו המשתתפים את מערכות היחסים הרומנטיות שלהם עם גברים ואת הקונפליקטים שהיו בהן. ניתן לראות אם כן כי הידע אותו הם תופסים כ”אמיתי”, אמין או רלוונטי הוא זה המגיע ממחקרים ועיתונות- ידע שכפי שהוצג בסקירת הספרות, עוסק באופן בלעדי באלימות בין בני זוג הטרוסקסואלים- שעל פניו לא מתקשרת לשיחה שניהלנו עד אותו הרגע על זוגיות בין גברים.

”אמרתי לך, קראתי את המאמר. מה שמניע אישה לאלימות זה הגנה עצמית, גבר זה... הרצון לשלוט, הכח שלו, האינסטינקטים שהוא נולד איתם, הכוחניים, הגבריים, שאני שולט, קנאה ופרידה. פרידה, איומים בפרידה, מובילים לאלימות בין בני זוג.” (יניב, עמ' 10)

”יש לי איזה תיאוריה, חצי בצחוק, אני לא מתעסק בדברים האלה באמת, אבל פעם קראתי איזשהו מחקר שאנשים עם אשכים גדולים יותר נוטים לאלימות מאשר אנשים אחרים.” (יוני, עמ' 3)

שינוי נושא השיחה.

משתתפים רבים ניסו לשנות את נושא השיחה תוך כדי הראיון לנושאים שהיו עבורם נוחים יותר, או כאלה שאודותיהם היה להם מידע (בעיקר תיאורטי או סטטיסטי). במקרים רבים בתגובה לשאלה על נושא מסוים קיבלתי תשובה על נושא אחר. פער זה היה לעיתים מוצהר, כשהמראיין אמר שהוא לא יודע מה לענות, אבל הוא יכול לענות ביחס לנושא אחר. לעיתים הפער לא זכה להתייחסות וכלל לא בטוח שהמראיין היה מודע לקיומו.

שינוי נושא השיחה בא לידי ביטוי ביחס לתפיסות המשתתפים, בין היתר, אודות הגורמים לאלימות, השכיחות שלה, המענים הרלוונטיים עבור בני הזוג והקושי להתלונן ולבקש עזרה. ניתן לראות כי התשובות שניתנו היו כאלה המתייחסות, למשל, לאלימות של גברים כלפי נשים. חלק מהמשתתפים ענו תשובות המתייחסות לפגיעות מיניות, נפגעות פגיעה מינית ומרכזי סיוע לנפגעי ונפגעות פגיעות מיניות, וזאת, כשנשאלו על אפשרויות הסיוע הקיימות עבור גברים החווים אלימות מצד בן זוגם.

פערים מעניינים נוספים התגלו כששאלתי מפורשות על אלימות בין בני זוג גברים והתשובות התייחסו לכך באופן חלקי, אם בכלל. כך, למשל, חלק מהמשתתפים הציגו דוגמאות למקרי אלימות או ניצול בקהילה הגאה, אשר מתקיימים בהקשרים שאינם זוגיים, כמו זנות או שיח בוטה בין גברים באפליקציות הכרויות. לדוגמא אופק, כשנשאל מה הוא מכיר או יודע על אלימות בין בני זוג הומואים, התייחס בתשובתו לתוקפנות מינית בין גברים, שאינם בני זוג, הדגים זאת בכלל באמצעות פערי גיל בין גברים, ולבסוף הסביר שאין לו היכרות עם ההקשר הזוגי:

”תראה, יש... טוב, זה לא סוד, אבל בקהילה הגאה יש המון המון אלימות מינית, במיוחד בין הומואים. לא דווקא בין הומואים, אבל זכרים יותר לוקחים בזה חלק מנשים, בוא נגיד ככה. בין אם זה, לא יודע, המון מקרים של פערי גילאים שמאוד מבוססים על יחסי כוח, כאילו לא פעם ולא פעמיים חניכים שלי באיגי [ארגון הנוער הגאה] הראו לי כל מיני שיחות שהם מדברים בטינדר, בכל מיני מקומות, שהיו גאים בעצמם שכאילו 'אמרתי לו שאני לא מוכן להפגש איתו כי הוא בן 58' [...] כאילו, סתם, אני אתן לך דוגמה, כאילו הלכתי עכשיו יותר לראייה רחבה יותר על הקהילה כי אין לי ממש דוגמאות על זוגיות.” (אופק, עמ' 9)

דוגמה מעניינת נוספת לפערים בין השאלות שנשאלו המרואיינים לבין התשובות שנתנו הייתה ההתנהלות של יניב, אשר ניכר כי היה לו קשה לבוא במגע עם התכנים בהם עסק הראיון. הוא סיפר על מערכת היחסים שהייתה לו עם בן הזוג לשעבר, ובשלב מסוים, די מוקדם, ביקש להקריא לי טקסט שכתב ופרסם ברשת החברתית "Facebook" אודות בן הזוג לשעבר. מאותו הרגע ועד סוף הראיון נענו, יניב ואני, בין שיחה גמישה בינינו, לבין הקראת טקסטים שכתב בעבר כמענה לשאלות, חלקם עונים על השאלות שנשאל ורובם לא. נראה כי יניב התקשה להישאר נוכח רגשית בשיחה והעדיף להקריא טקסטים מוכנים מראש אודות הזוגיות המתוארת ובן הזוג באופן כללי, כשלעיתים הוא חוזר ונוגע בנושא האלימות. *”נראה לי שאני אקריא לך משהו שסיכמתי הכי טוב... יש לי כל מיני דברים גם שאני רושם לעצמי ו... אז אני אקריא לך.. [פותח את הטלפון ומחפש] זה משהו שכאילו שלחתי לבת דודה שלי שאמרה לי כאילו עד כמה גי [בן הזוג לשעבר] מקסים, כאילו היום אני חוזר, חוזר בעצמי שאני אומר שהוא לא מקסים, הוא כן מקסים, אבל... [מתחיל להקריא מהטלפון]” (יניב, 10, עמ' 3)* מלבד הרחקת המשתתפים את הנושא מעצמם באמצעות רטוריקה, נראה היה כי גם כשעסקו בנושא המחקר עצמו, אלימות בין בני זוג גברים, התקשו המשתתפים לגבש את עמדותיהם ודעותיהם בנוגע לתופעה.

מהי בעצם אלימות בין בני זוג?

במהלך הראיונות ניכר כי המשתתפים התקשו להגדיר ולתחום את תופעת האלימות בין בני זוג. נראה היה כי המשתתפים תפסו זאת כתופעה רחוקה וזרה להם ורובם הבהירו שאינה רלוונטית לחייהם. לא עלתה הגדרה חד משמעית וגורפת לתופעה ונראה כי כל אחד מהמרואיינים ראה אותה, את מאפייניה ואת גבולותיה באופן מעט שונה. ההגדרות לתופעה היו שונות בין משתתף אחד לאחר, אך גם בינם לבין עצמם לאורך הראיון. אציג את תפיסות והסברי המשתתפים דרך ארבעה היבטים: אלימות כמונח פתולוגי; הגבול הסובייקטיבי שבין אלימות לקונפליקט; כינון הסובייקט האלים והסובייקט שסובלת) מאלמות; אלימות בין בני זוג גברים כבעיה פרטית ואישית.

'אלימות' כמונח פתולוגי.

לאורך מרבית הראיונות נכחה הרתיעה של המשתתפים מהמונחים "אלימות בין בני זוג", "אלימות כלפי נשים" או "אלימות במשפחה", כפי שחלקם התייחסו לתופעה. ניתן להבחין כי המונחים הנ"ל מייצרים מעין פתולוגיזציה ו/או קרימינליזציה ביחס לאנשים החווים את האלימות או המזוהים עם מונחים אלו, כקורבנות או כתוקפים. תחילה, עצם העיסוק בתופעה, תחת הגדרות אלה הביא את מרבית המשתתפים לגנות את התופעה באופן מיידי. הם הסבירו מיד כי אלימות בין בני זוג, מכל סוג שהוא, היא דבר חמור, שאין לקבלו בשום אופן.

"ימה אני יודע? אני יודע שיש סוגים של אלימות, שיש אלימות מינית, אלימות פיזית, אלימות רגשית... לא יודע אם אני מדייק במושגים, אבל לא משנה. אני יודע שזה דבר נורא ואיום." (אורי, 8, עמ' 3)

לצד עמדת הגינוי שבה החזיקו המשתתפים, מעניינים הפערים שניתן לראות בקרב חלק מהם בין הגדרתם התיאורטית לאלימות, לבין תפיסתם את האירועים שהתרחשו בחייהם האישיים. לפחות מחצית מהמשתתפים סיפרו על אירועים בעברם אשר על פי הספרות יסווגו כאלימות בין בני זוג. רובם לא ראו בכך אלימות בין בני זוג, או אלימות כלל, וגם מי מהם שכן ראה בחוויותיו אלימות בין בני זוג, ראה בעצמו כתוקף בלבד או קורבן בלבד, על אף שתיארו אלימות הדדית. היו גם מי שלאחר שנשאלו על פער זה בין תפיסתם התיאורטית לזו שביחס לחוויותיהם, אמרו שבעצם כעת הם חושבים שהייתה שם אלימות בין בני הזוג, למרות שזו לא הייתה תפיסתם לפני הראיון. כך למשל, ניתן לראות את השינוי בהגדרתו של משה את מה שחווה במערכת היחסים הקודמת שלו, כשתחילה לא הגדיר את שחוהו כאלימות ולאחר מכן, כשנשאל אודות הפער הוא שינה את ההגדרה:

"[האלימות] הרגשית אפשר לקחת את זה למקום של מניפולציות רגשיות, אבל למקום שמעבר לדברים שאני תיארתי [שחוויתי]... (משה, עמ' 7)

"תראה, אלימות רגשית ברור שהיה, במיוחד עם האקס האחרון. עוד פעם, זה שהיה קיים אלימות אני... אוקי, לא... (משה, עמ' 11)

ראיה נוספת לפתולוגיזציה של האלימות ניתן לראות בטקסים, הימנעויות וויתורים שתיארו המשתתפים ביחס לקשר הזוגי שלהם, אשר נועדו על מנת לרסן התנהגות חסרת שליטה. המשתתפים תיארו פעולות אותן הם נוקטים על מנת למנוע את התלהטותם של קונפליקטים, או יציאתם מכלל שליטה, פן יסלימו לכדי אלימות. ביניהם היו מי שסיפרו שגם כשרבים, הם מקפידים לעצור את הריב באמצע ולהזכיר שהם אוהבים אחד את השני, או לחילופין, כשרבים ומרגישים התלהטות רגשית מסוימת, עוצרים את הריב באופן מלאכותי וחוזרים לדבר על הדברים רק אחרי שכל אחד מבני הזוג נרגע בנפרד.

כלל נוסף שהוצג היה שלא הולכים לישון לפני שמסיימים את הריב ומגיעים להבנה, מה שמוביל לוותרים גדולים יותר, על מנת לסיים את הריב וללכת לישון.

”לא, אנחנו לא מרימים את הקול... יכול להיות כעס או עצבים של שתי דקות כזה, אבל לא... אנחנו לא מרימים את הקול. זה איזשהו משהו שלקחנו על עצמנו, שהבנו שזה זה, שכאילו הבנו שאם אנחנו מרימים את הקול זה סתם יגרום למצב לא נעים [...] זה כאילו אני נכנס רגע למיטה, נושם עמוק, סופר עד עשרים וזה עובר. ואז אני מסתובב אליו, נותן לו חיבוק, נותן לו נשיקה וזהו.” (דור, עמ' 2)

”מרכז הבלגן ביני ובין ד' היה באמת הקנאה שלו, ובגלל הקנאה שלו דברים שאני פיתחתי לעצמי-נגיד נקרא לזה סוג של בושה של מה שעשיתי בעבר, ולא דיברנו על זה אף פעם. על כל ההסטוריה המינית שלי לדוגמא לא דיברנו אף פעם, כי זה באמת עורר אצלו אמוציות מאוד מאוד רעות ואז זה גרם לי להתעצבן.” (עומר, עמ' 6)

משתתפי המחקר הסבירו כי מריבות בין בני זוג עלולות להוביל לאלימות, ועל רקע הסברים אלה עלתה מהטקסים שתוארו תחושה של חשש מהעדר שליטה, או מרגשות 'גולמיים' שעשויים להתפרץ בצורה שאינה 'מתורבתת' ו'מקובלת', ולהפוך למה שנתפס בעיניהם כאלימות לא לגיטימית בין בני הזוג. המשתתפים ראו באלימות התנהגות שעלולה להתפרץ ללא שליטה במידה ולא דואגים לרסן אותה, כמו מעין מחלה או סימפטום שלא זוכים לטיפול הולם. אין בכך כמובן כדי לומר שללא הטקסים היו בני הזוג נוהגים באלימות, אך עצם קיומם של הטקסים, כינונם וההקפדה עליהם מתוך החשש מהאלטרנטיבה בלעדיהם, מתוארים כמנגנון מניעה של תגובות רגשיות לא מרוסנות.

”אז אני חושב שמריבות בין בני זוג מובילות, לפי מה המקרה הזה שאני מכיר, למצב של... של אלימות גם, אתה מבין? זאת אומרת הגבר כבר לא יודע איך האישה שאיתו יכולה להתווכח איתו, הוא לא יודע איך להתמודד עם זה אז הוא מרביץ. שזה איום ונורא בעיני.” (אורי, עמ' 4)

”אני מניח ש... שוב, אני בחרדות שאני עלול להיות אליים בכל מיני סיטואציות כי... לפחות מה שאני מספר לעצמי, זה כי ראיתי את אבא שלי מגיע לנקודות רתיחה כאלה שהוא מאבד את זה...” (אהוד, עמ' 10)

פתולוגיזציה ואף קרימינליזציה של אלימות בין בני זוג מתבטאות גם בהנחות המשתתפים בנוגע למקורות האלימות. הסבר רווח שעלה בראיונות היה כי אלימות בין בני זוג היא תופעה הקשורה, גם על פי הדיווחים והתקשורת, בעוני, סמים, טראומות, עבריינות והעברה בין דורית ואף נובעת מגורמים אלה. הקישור האסוציאטיבי שבין הקשרים אלה לבין האלימות מראה כי בעיני המשתתפים מדובר בתופעה רחוקה, אשר מתקיימת רק בהקשרים לא רצויים ולא מקובלים, בשולי החברה. חלק מההסברים של

המשתתפים לכך שלא נתקלו במקרים של אלימות בין בני זוג גברים היו כי הם עצמם לא מעורבים חברתית באוכלוסיות שוליים אלה כפי שהוצגו. כלומר, לגישתם, אדם אשר חי על פי הנורמות המקובלות והראויות לא צפוי להיתקל באלימות בין בני זוג, שלא לומר להיות אליים בעצמו כלפי בן זוגו או לחוות אלימות ממנו. ניתן לראות בכך גם ריחוק סביל הנשען על הדיווחים והדעות הרווחות בציבור בנוגע לאלימות בין בני זוג הממקמות אותה רחוק מהמשתתפים, וגם הרחקה פעילה בהתייחסות לכך שהדובר מבהיר כי הוא אינו חלק מאותה אוכלוסייה בה מתקיימת אלימות זו.

”אני חושב שגם מה שמראים בחדשות זה על אנשים שהמעמד הסוציו אקונומי שלהם הוא מאוד מאוד נמוך. אני שם רגע בצד את אלה של המגזר הערבי, כי אני לא יודע אם זה על רקע כבוד המשפחה או שבאמת אלימות שאני לא יודע מה היה שם. אני מדבר רגע על רוסים ואתיופים שאצלנו [בישראל] זה בדרך כלל באמת שכבות יותר נמוכות באוכלוסייה. ושם זה עובדה שזה [אלימות בין בני זוג] קורה. זאת אומרת סטטיסטית זה מה שקורה. בדרך כלל אתה לא שומע על רצח במשפחה בכפר שמריהו, או בסביון או בקיסריה, בדרך כלל זה בשכונות כאלה יותר של השכבות הנמוכות באמת.” (אלון, 5, עמ' 7)

תיאור מעניין של התפיסה הפתולוגית של אלימות בין בני זוג הוצע על ידי אמיר. לדבריו, עצם השימוש במילה ”אלימות” מביא לאותה ההרחקה שאנשים מייצרים מעצמם. אמיר, ששיתף באלימות ההדדית שהתקיימה במערכת היחסים הקודמת שלו ומתקיימת גם בנוכחית, מתאר כי אפילו הוא, שמרגיש בנוח לספר לי אודות אותה האלימות, לא מציג אותה באותו האופן כשהוא משתף את חבריו וסביבתו וגם לא שומע מהם דברים דומים. הוא מסביר כי אנשים לא מעוניינים להיות מזוהים עם המונח ”אלימות” שמרגיש מאוד גדול ופלילי. עוד הוא מוסיף, כי אנשים לוקחים בחשבון היתכנות להמשך מערכת היחסים ולכן לא רוצים לתייג את עצמם או את בן הזוג בעיני הסביבה כיבני זוג לא לגיטימיים, כיוון שאלימות בין בני זוג נתפסת כתופעה חמורה ביותר שלא ניתן לקבל, כאמור.

”א: אני חושב שהמילה 'אלימות' היא לא מדוברת. לא חושב שאף פעם מישהו אמר לי 'אני נמצא, אני מרגיש שאני נמצא במערכת יחסים אלימה, חוויתי אלימות על ידי הבן זוג שלי', לא שמעתי אף פעם את המילה אלימות בהקשר של בני זוג. וזה לא שאני לא מכיר בני זוג הומואים [...] אני חושב שזה משהו שלא אומרים אותו. גם אני לא באמת אשב עם חברים טובים שלי ואגיד להם 'וואלה, במערכת יחסים עם 'י [בן הזוג לשעבר] הרגשתי שהייתה בה אלימות מאוד גדולה' [...]. גם לא הייתי רוצה שישפטו את 'י לרעה, כי כאילו אני שחררתי או סלחתי או לא יודע מה, אז למה להעלות דברים באוב? נראה לי כזה בעיקר מתוך סלחנות, או מתוך חוסר רצון להראות הנשלט,

או זה שלא קיבל את ההחלטות או זה שלא ראה את הדברים. זה שלא הבין תוך כדי שהוא נפגע. לא יודע. [...] בשביל התדמית של שני הצדדים, כן.

ש: אתה אומר 'למה להעלות מהאוב', אבל את האירוע עצמו אתה אומר שכן מספרים, פשוט לא קוראים לו 'אלימות'.

א: כן

ש: אז כן יש פה את האלמנט של להעלות את זה מהאוב, פשוט בלי השם 'אלימות'

א: בלי המילה 'אלימות', כן.

ש: כי מה המילה תעשה?

נראה לי שזה מאוד מעורר אנשים. נגיד הקלילות שבה אני מספר לך שאני ור' הלכנו מכות, זה כי לי זה מאוד קליל, ואתה מראיין אז אתה חייב להסכים איתי. אבל הרבה פעמים אם אני אספר את זה לחברים, יכול להיות שהם לא יקבלו את זה בתור משהו קול, למרות שזה משהו שכביכול עשינו בהסכמה, בגלל שיש פה אלימות [...] יש לאלימות איזשהי קונוטציה שהיא לא נותנת, לא יודע... להבהיר אותה...? (אמיר, 12, עמי 9)

נראה אם כן, כי אמיר מתאר אלימות בין בני זוג כמעין מונולית, יחידה אחת שלמה ובלתי ניתנת לפירוק. המונח לא מאפשר בחינה יחסית, סובייקטיבית או רגשית אמיתית של סיטואציות ורגשות, אלא מביא איתו אבחנה אחת ודרך טיפול אחת שלא משאירות מקום לבחירה אישית וסובייקטיבית. לפחות מבחינה חברתית, לא מתאפשר שיח פתוח ועיסוק בחוויה וכך ניתן להניח שגם תפיסתו של הפרט מצטמצמת בהתאם. לכן על מנת להימנע מאותן השלכות אנשים מעדיפים, לדבריו, להשתמש במונחים אחרים על מנת לתאר את החוויה שלהם, או לא לתאר אותה כלל.

חשוב לציין כי על פי תפיסות והסברי המשתתפים, הפתולוגיזציה הנידונה בפרק זה אינה אמת מוחלטת ועל זמנית. המשתתפים הציגו את פערי התפיסה וההגדרה בינם לבין הוריהם למשל, והסבירו כי מה שנראה בדור שלהם כאלימות בין בני זוג, לא ייתפס כך בעיני דור הוריהם או במקומות אחרים. כלומר, אותה הפתולוגיזציה היא, מין הסתם, יצירה חברתית-תקופתית, שמטרתה (כפי שהוצג בסקירת הספרות) להעלות את המודעות לבעיה חברתית ולספק מענים, אך ייתכן כי בפועל היא מובילה להסתרה והרחקה במקום.

הגבול הסובייקטיבי שבין אלימות לקונפליקט.

משתתפים שונים תחמו את גבולותיה של תופעת האלימות בין בני זוג באופנים שונים, ונראה כי עצם תחימת ההגדרה היא זירה נוספת של הרחקה של הפרט את האלימות מעצמו באופן פעיל מחד, ותחושת הריחוק מהתופעה עקב השפעות חברתיות מנגד. כלומר המשתתפים נטו לסמן ולהסביר את

תופעת האלימות בין בני זוג, באופן שמשאיר אותם ואת חוויותיהם מחוץ לתחום המדובר- בין אם על בסיס סוגי, אופי וחומרת התוקפנות ובין אם באמצעות ייחוסה של אלימות בין בני זוג להקשרים הטרור- נורמטיביים של תוקפנות מצד גברים כלפי נשים. התפיסה הרווחת שעלתה בראיונות היא, כי תופעת האלימות בין בני זוג היא רצף של התנהגויות פוגעניות בתוך זוגיות, שיכולות להתבטא באופן פיזי, מילולי, כלכלי, ורגשי. קצה הרצף החמור ביותר סומן, פה אחד, כרצח. תחילת הרצף, לעומת זאת, הוגדרה באופן מגוון על ידי המשתתפים ונראה כי היו הסברים שונים לשאלה מתי מתחילים להגדיר מצב כאלימות, ומדוע.

מרבית המשתתפים התקשו למתוח את הגבול שבין קונפליקט ”נורמלי” או ”לגיטימי” לבין אלימות בין בני הזוג, לעשות את ההבחנה בין אלימות לבין מה שאינו אלימות בעיניהם. שני משתתפים הסבירו כי הם מאוד רגישים לאלימות ולתוקפנות, ולכן הרף שלהם על מנת לחוות אירוע כאירוע אלים הוא מאוד נמוך ורגיש. יחד עם זאת, משתתפים אלו הסתייגו ואמרו כי רגישות זו שלהם היא חריגה גם בעיניהם, ולכן הם אינם מחשיבים כאלימות כל דבר אשר נחוה על ידם כאלימות. לצורך הדיון בעבודה זו אשתמש אפוא במונח ’תוקפנות’, על מנת לבחון ולהבחין מתי אותה התוקפנות הומשגה על ידי המשתתפים כאלימות בין בני הזוג ומתי לא.

”אני חושב שגם” [בן הזוג] וגם אני שני אנשים מאוד מאוד לא אלימים, שמאוד מפחדים מאלימות. אני חושב שזו גם אחת הסיבות שאנחנו לא רבים. אני חושב שזו אחת הסיבות שגם... אני אסתכל רגע על ה”לא רבים” הזה בתור דבר שהוא בעייתי לפעמים- כל דבר שהוא עלול להראות בעיני אחד מאיתנו כמשהו שהוא עובר את גבול ה... הדינמיקה המאוד מאוד בטוחה וסולידית מיד הופך לרמה של אלימות, כולל הרמת קול נגיד.” (ארנון, 9, עמ’ 3)

בניסיון להגדיר או להסביר את גבולות התופעה משתתפים שונים הציגו תנאים שונים. מעניין לראות כי בפירוט תנאים אלה לא נעשתה הבחנה בין זוגות גברים לבין זוגות הטרסקסואלים, והתוכן עסק למעשה באלימות כלפי נשים ופחות התאים להקשרים של זוגות מאותו המגדר, על אף שנשאלו אודות אלימות בין בני זוג, ללא התייחסות מגדרית. כלומר אלימות בין בני זוג לא נתפסה על ידי המשתתפים כתופעה המתקיימת בין גברים, עד שנשאלו אודותיה באופן ספציפי, בשונה מאלימות כלפי נשים. פערים אלה על בסיס מגדר בני הזוג יוצגו ויתוארו לעומק בהמשך בפרק הרלוונטי, אך ניתן להבחין בהם גם לאורך ממצאי המחקר.

ההסבר הראשוני של רוב המשתתפים נגע בסוג התוקפנות אשר נתפסת כאלימות, כשקצהו החמור ביותר כאמור הוא רצח, אך קצהו השני שנוי במחלוקת. משתתפים מסוימים למשל אמרו שתוקפנות מילולית יכולה להיות חמורה מפיזית, בעוד אחרים אמרו שפגיעה פיזית חמורה מכל פגיעה

אחרת. חלקם אמרו שפגיעה מינית היא חמורה ביותר, בשעה שאחרים לא סברו שיכולה להתקיים פגיעה מינית בין בני זוג, או שישנה כלל היררכיה בין סוגי האלימות.

"אני חושב ש... זה קצת לא הוגן לדרג, אבל כמו ש.. בפשעים יש דירוג, אין מה לעשות, אתה יודע,

רצח ואונס נמצאים במקום אחר מ... מישהו שגונב. אז גם כאן, אני חושב ש.. אלימות פיזית ואלימות מינית, בוא נגיד רצח, זה גם אלימות בין בני זוג [...]. אז בוא נגיד פיזית, מינית... ואז...

[השאר]" (אהוד, עמ' 8)

"[אלימות פיזית] היא נחשבת לקו [האדום] הכי גדול, אבל אני חושב שאלימות מינית היא לא פחות גרועה, ואני חושב שאלימות מילולית יכולה להיות לא פחות גרועה, כי שוב, אם הבן אדם מכיר אותך, והוא יודע מה הוא אומר, הוא יכול פשוט ל... שוב, זה תלוי באנשים, כי יש כאלה שהם יותר 'חלשים' ויש מי שממש מנצלים את זה. יש הרבה דוגמאות כאילו.. שפשוט, בן אדם משתלט לבן אדם מהחיים והדוגמאות הקיצוניות האלה של לנתק אנשים מהחיים שלהם ולעטוף אותם במין נחש חנק כזה. לתפוס אותם וזהו." (כפיר, עמ' 5)

כשהעמקנו בסוגיה נוספו תנאים שונים, הנוגעים לאופי התוקפנות ולאופי מערכת היחסים על מנת להכריע האם מדובר באלימות. לגבי אופי התוקפנות, הסבירו חלק מהמשתתפים כי התוקפנות נחשבת לאלימות בין בני הזוג במידה ומדובר באירועים החוזרים על עצמם באופן מתמשך, ושחומרת האירועים התוקפניים הולכת וגוברת ככל שעובר הזמן. כלומר, אירוע חד פעמי של תוקפנות, אפילו אם כולל פגיעה פיזית לא בהכרח יסווג כאלימות, כמו גם תוקפנות מילולית מתמשכת למשל, במידה ואינה מחמירה. תנאי נוסף שהוצע על מנת להכריע בשאלת הסיווג היה הכוונה שמאחורי הפעולה. כלומר פגיעה כלשהי בין בני זוג היא אינה נמנעת, אבל כשמדובר בפגיעה מכוונת, מכל סוג שהוא, זו כבר נתפסת, על פי חלק מהמשתתפים, כאלימות בין בני הזוג.

"זה קונפליקט. זה לא אלים, אבל זה קונפליקט בין בני זוג [...]. זה אף פעם... זה אלימות שהיא קונפליקט, היא לא אלים... זה שיח שהוא גבוה, אבל הוא לא אלים. לא היה פגיעה. לא, לא היה פגיעה. לא בכונה לפחות." (רון, עמ' 9)

מבחינת אופי היחסים, נראה כי על פי המשתתפים, אלימות בין בני זוג מתקיימת רק בהקשר של פערים ביחסי הכח בין בני זוג. כלומר, תוקפנות בין בני זוג שיחסי הכח ביניהם שוויוניים יחסית, עשויה להיתפס כתוקפנות לגיטימית, ריב, או תשוקה. זאת, לעומת תוקפנות דומה בין בני זוג אשר ביחסי הכח ביניהם מתגלים פערים משמעותיים- כשבמקרה כזה יסווג אותו האירוע כאלימות בין בני הזוג. פערים אלה ביחסי הכח יכולים להתבטא, על פי המרואיינים, בכח פיזי, כלכלי, חברתי, אינטלקטואלי או בכל אופן אחר. בהמשך לתנאי זה, ניתן להבין מדוע, למרות שחלק מהמשתתפים סבורים שאלימות עשויה

להיות הדדית באופן היפותטי, הם מסבירים שאלומות בין בני זוג בדרך כלל תהיה חד כיוונית- מכיוון בן הזוג ה"חזק" כלפי ה"חלש", או יותר נכון, ה"חלשה".

"צד אחד באיזשהו מקום משתלט על הצד השני, או משתמש בו כסוג של שק חבטות, עוד פעם, לא בהכרח פיזי, אלא גם רגשי, של להקטין את הצד השני, ולהיות on top. אפשר לקרוא לזה סוג של דיקטטורה רגשית. בין אם זה פועל מתוך כסף, אלימות, זה סוג שצד אחד בעצם מנסה להיות on top" (משה, עמ' 8)

"זה [אלימות בין בני זוג] נובע מהתפיסה... זה נובע מהחשיבה של גברים בדרך כלל שהם יכולים לשלוט על האישה, או שהיא רכוש... לא רכוש, אבל כאילו היא שייכת להם. כאילו הם קנו אותה והיא ברשותם." (אורי, עמ' 4)

ביטוי נוסף שיכול לסמן תוקפנות כאלימות בין בני הזוג הוא בידוד בן הזוג מבחינה חברתית ומשפחתית, ויצירת תלות של מי שחוה את התוקפנות בבן הזוג התוקף. רבים מהמשתתפים העלו סוגיה זו של בידוד, תלות וחוסר היכולת לעזוב את בן הזוג, וההסברים לכך היו בעיקר כאלה של תלות כלכלית ניכרת, כזו שאינה מאפשרת הישרדות ללא בן הזוג. נראה כי תלות זו מתקיימת בעיניהם רק בהינתן אותו הבידוד החברתי, כאשר לא ניתן לצמצם את אותה התלות או להימנע ממנה באמצעות סיוע של משפחה וחברים.

"האלימות נעשית כאשר הצד השני לא יכול להיחלץ מהסיטואציה הזאת בזוגיות. זאת אומרת שיש איזושהי שליטה, שבן הזוג מגביל את הצד השני, עם איזה חברות לדבר, לאן ללכת ולא ללכת..." (אורי, 8, עמ' 4)

מעניין אם כן, מה בכל זאת מבחין בין הגבולות והמאפיינים שהמשתתפים השונים מייחסים לאלימות בין בני זוג לעומת תוקפנות לגיטימית ביניהם. נוכל לראות כי מרבית המשתתפים מצאו את הגבולות הללו בנקודות המשאירות אותם מחוץ לאותה ההגדרה. כלומר, משתתפים רבים בחרו למתוח את הגבול שבין קונפליקט לאלימות בין בני זוג, באופן מקרי או שלא, כך שהגדרת האלימות לא כוללת את החוויות אותן הם עברו. כך נוכל לראות לדוגמה את עופר, שהתייחס למקרים בהם בן זוגו לשעבר היה מתעלם ממנו ולא מגיב אליו.

"אני חושב שמה שת' [בן הזוג לשעבר] היה עושה, נגיד לא לקום וזה, זה פחות אלים. כי זה לא פומבי בשום צורה [...]. ת' מעולם לא השפיל אותי. השפלה היא אלימות, השפלה היא אלימות. אבל כעס, ריב וזה לא הייתי מגדיר את זה אלימות. כי בעיני אלימות היא פשוט... זה, זה... לא רק בין בני זוג, אלימות זה באמת דבר הכי... כאילו, זה נורא. זה נורא. אז לא.. לא היה שום דבר בקשר שלנו שהיה אלים." (עופר, עמ' 4)

למרות שלפני כן, תיאר עופר את ההתנהגות הזו של בן זוגו לשעבר כאלימה:

"אני חושב שהיו מקרים של אלימות... התעללות נפשית מסוימת." (עופר, עמ' 3)

או את הדוגמה של רון, שהסביר כי הוא לא חווה אלימות במערכות היחסים הזוגיות שניהל, כיוון

שהתקיימו בהן רק אירועים תוקפניים נקודתיים והם גם לא נעשו במטרה לפגוע, אלא למטרות אחרות:

"כן, אני לא חוויתי את מערכות היחסים שלי כאלימות. אני חושב שהיה בהם רגעים שבהם בני

הזוג לא התייחסו כמו שצריך אחד לשני, ואני אחד מבני הזוג. שיכולנו להתייחס אחרת באותה

סיטואציה...]. לא לפגיעה. המטרה לא הייתה לפגוע." (רון, עמ' 9)

נראה אם כן, כי מרבית המשתתפים מתארים ומזהים אלימות בין בני זוג על פי המאפיינים

המוצגים באמצעות הטענות של הפרספקטיבה הפמיניסטית של אלימות כלפי נשים. טענות אלה אשר

נוכחים במרבית השיח אודות אלימות בין בני זוג ממקמים את התופעה רחוק מהמשתתפים ומאפשרים

הרחקה נוספת שלא רק על בסיס מגדר. בהתאם, הם ממקמים עצמם ואת חוויותיהם מחוץ לאותן

הגדרות, לא רק על פי הבדל מגדרי, אלא גם על פי אופי הזוגיות ואופי התוקפנות. מצב דברים זה אינו

מקרי בעיני, ועל כן ארחיב בפרקים הבאים.

כינון הסובייקט האלים והסובייקט שסובלת(ת) מאלימות.

נראה כי בהמשך להנחה של משתתפי המחקר שאלימות בין בני זוג מתקיימת בדרך כלל באופן חד

כיווני, המשתתפים תופסים זאת כתופעה המתקיימת בין שתי דמויות שונות ומובחנות, אשר לכל אחת

מהן זהות שונה ותפקיד שונה- האחת של תוקף והשניה של קורבן- ומאפייניהם יחודיים בהתאם. ניתוח

הממצאים העלה כי חלוקת התפקידים היא בינארית ולא מכילה מורכבות במובן זה שאדם יכול גם לנקוט

באלימות, וגם שתינקט אלימות כלפיו, או שתתקיים הדדיות מסוימת באלימות.

המשתתפים מתארים את דמות התוקף כגבר עצבני, עבריין חסר בטחון, שלא שולט בעצמו.

תיאורים נוספים של אותה הדמות התייחסו לטראומות עבר המובילות אדם להיות אלים, או עדות

לאלימות במשפחת המקור או בתרבות ממנה אותו אדם מגיע. אלימות זו, על פי המשתתפים, נתפסת

בעיני התוקף שנחשף אליה כלגיטימית. דמותו זו מאופיינת כגבר קנאי, בעל יכולות תקשורת מוגבלות,

אשר דפוסיו האלימים טבועים בו ואינם ניתנים לשינוי. כפועל יוצא מכך, אותו הגבר מתואר כמי שיהיה

אלים בכל מערכת יחסים בה יהיה, ללא תלות בהקשר, ואף לא רק במערכות יחסים רומנטיות ולכן יש

להרחיקו מהחברה. התוקף, הגבר האלים, מתקיים במימד הפלילי וכך גם נתפס כעבריין שעליו להיענש-

המענים הרלוונטיים שהוצגו עבור גברים אלימים (כלפי נשים) היו לרוב ענישה ונקמה ולא שיקום או סיוע.

בן הזוג האלים מתואר כמי שמוכרח להוכיח את עליונותו וגבריותו, לתקף אותה בפני עצמו ובפני סביבתו,

מוכרח לשלוט בכל סיטואציה ולא מסוגל לנהל יחסים הדדיים או שוויוניים בשום אופן.

דמות הקורבן לעומת זאת מתוארת באופן שונה מאוד, ומיוחסים לה מאפיינים אחרים ואולי משלימים. מי שסובל מאלימות תואר כמי שמאפשר זאת, שמוכן לסבול זאת, בין אם כתוצאה מתהליך בידוד הדרגתי אותו יצר בן זוגו האלים, ובין אם קיבל ואיפשר את ההתנהגות האלימה כבר מתחילת מערכת היחסים והיה סובלני ביחס אליה. הוא מתואר כאדם חלש, נחות, חסר בטחון, עני ובודד. דמות הקורבן מתוארת דרך תיאורים הנתפסים ”נשיים” כמו רגישות, עדינות, חולשה, ובדרך כלל גם תוארה בלשון נקבה. בכך שתיארו המשתתפים את דמות הקורבן כדמות של אישה, הם נטו לתאר אותה כמי שאינה אשמה או אחראית לחוויות האלימות, באמצעות הסברים חברתיים על מעמדן של נשים, אשר מוביל אותן למצבי קורבנות ותלות ללא כל ברירה אחרת וללא שליטתן. ניתן לראות שכשהשיח היה אודות קורבנות גברים, אותה הבנה או הסרת האשמה נעדרו. הקורבנות מתוארים כמי שלא מבינים שהם קורבנות, מיוחסת להם מעין ”תודעה כוזבת” או הדחקה, אשר מונעת מהם לראות את המציאות, אותה המרואיינים סבורים שלא ניתן לשאת או לקבל כשמכירים בה.

”[האדם האלים] זה בעצם בן אדם אחד ששוב, לא שולט בעצמו, לא מודע לזה, בלה בלה בלה, בעיני הוא כן מודע לזה, ובן אדם שמוכן לקבל את זה מסיבה כזאת או אחרת... שהסיבות האלה יכולות להיות גם, שוב, איזשהו חוסר בהערכה עצמית או... לא יודע, זה שוב, זה יכול להיות המון המון סיבות, אבל אני חושב שבן אדם שבאמת מוכן לקבל התנהגות יותר ויותר רעילה כלפיו יש לו איזה סיבה שהוא עושה את זה. כי הרבה אנשים יגידו 'אוקי, יש לי קו אדום, נגמר, אני הולך. לא משנה כמה אתה שווה, כמה טוב אתה עושה לי במקביל, את זה אני לא מוכן לקבל'” (כפיר, עמ' 5)

ההנחה שהאלימות מתקיימת בין שתי דמויות שונות, באופן חד כיווני וקבוע, מאפשרת אלמנט נוסף של הנגדה או הרחקה. התיאורים של המשתתפים אודות הקונפליקטים העולים בזוגיות שלהם, והתוקפנות, היו די הדדיים. כמובן שלא היה שוויון מוחלט, אבל לא נחשפתי כלל לסיפורים בהם הייתה תוקפנות חד כיוונית בלבד. בכל הסיפורים הקונפליקטואליים שסופרו לא אותרה דמות מובחנת של תוקף ודמות מובחנת של קורבן. מדברי המשתתפים עולה תמונה של תוקפנות הדדית, ובמצב כזה, אשר גם על פי הספרות נראה כי הוא השכיח ביותר, ניתן ביתר קלות להתרחק רגשית מזירת האלימות ולשהות בזירת הקונפליקטים הלגיטימיים. זאת, כיוון שעל פי תפיסת המשתתפים, ללא שתי דמויות מובחנות של קורבן ותוקף, לא תיתכן אלימות בין בני זוג.

כך ניתן לראות כיצד רון, למשל, התקשה לכנות את מה שתיאר בזוגיות שלו ”אלימות”, למרות שהפעולות שנקטו תאמו את הגדרתו של אלימות בין בני זוג. רון תיאר תוקפנות הדדית, אשר בעיניו לא נתפסת כאלימות, כיוון שמדובר בשני אנשים, פחות או יותר שווים, כפי שהוצג בפרק הקודם. גם עומר תיאר תוקפנות הדדית, אבל לעומת רון ראה בכך אלימות. נראה כי תפיסתו זו של עומר התאפשרה בשל

השוני בסוגי האלימות שלו ושל בן זוגו לשעבר- עומר נקט באלימות פיזית כלפי בן זוגו לשעבר בעוד בן הזוג חדר לפרטיותו, עקב אחריו והשתמש בזהותו הדיגיטלית. בהתאם, עומר לקח על עצמו את מלוא האחריות ואמר שהיה אלים באופן חד כיווני, מפני שהיה אלים פיזית. כך למעשה עומר יכול היה לראות בחוויותיו אלימות, כיוון שתפס אותו ואת בן זוגו לשעבר כשתי דמויות מובחנות הדומות לדמויות שהוצגו. רק תוך כדי השיחה, התחיל לשקול לראשונה את הרעיון שאולי גם בן זוגו לשעבר היה תוקפני כלפיו:

”טוב, אני לא אצא מזה טוב, אז זה לא משנה. אני פירקתי אותו מכות... [..] והוא לא החזיר. מה

שאומר שזה נעשה הרבה יותר גרוע.” (עומר, עמ' 2)

”אני חושב שהעובדה שהוא ניטר לי את המיילים, אני ידעתי שהוא נכנס לתוך התיבות המייל הפרטיות שלי והוא קורא את המיילים. והוא נכנס לפייסבוק שלי. יום אחד היה איזשהו פוסט בפייסבוק שראיתי שכבר הגבתי עליו, אבל אני לא ראיתי את הפוסט הזה בכלל עד לאותו רגע. ואז הבנתי שהוא נכנס עם הסיסמה שלי לתוך הפייסבוק שלי, הוא קורא את התכתובת במסגיר והוא מגיב [...] בזמן שראיתי את זה הבנתי שהוא... שהניטור הרבה יותר גדול ממה שחשבתי שהוא.

אההה... וזה גם סוג של אלימות, כן, סוג של אלימות, לגמרי.” (עומר, עמ' 6)

מניתוח דברי המשתתפים עולה כי במידה ולא יצליח אדם להשתיק רגשות תוקפניים העולים בו, ויתפרץ ללא שליטה, עומדות בפניו למעשה שתי אפשרויות: האחת היא להכיר בעצמו כאדם אלים, אשר נתפס כאמור כדמות עבריינית שיש להוקיע- אפשרות מאוד לא נעימה, אשר מעוררת מן הסתם רתיעה והימנעות; האפשרות השנייה היא לא להכיר בתוקפנות שהתפרצה, להקטין אותה, לצמצם את משמעותה, או אפילו להתעלם ממנה וכמובן לא לקחת עליה אחריות. כך ניתן לראות לדוגמה את יניב, אשר מצמצם את התוקפנות הפיזית שגילה כלפי בן זוגו לשעבר כשהשליך עליו את המחשב הנייד, על אף שהבחין מאוד בקלות בתוקפנות אותה ספג ממנו באופן מילולי, וסיווג אותה כאלימות לא לגיטימית.

”התעלמות זו אלימות. נקודה. אלימות, מילים כמו שהוא [בן הזוג לשעבר] אמר לי מבחינתי זה

א'-ב' של אלימות... [..] לא הייתה אלימות פיזית. [שותק] חוץ מפעם אחת שהוא התעלם ממני

והמחשב היה עליו, לקחתי את המחשב בכח וניסיתי לזרוק אותו על המיטה. בסוף זה פגע לו

ברגליים, והוא... עוד שנייה חתך ורידים על זה שאני הרמתי עליו יד, בוא.” (יניב, 10, עמ' 7)

דינמיקה זו של הימנעות מהזדהות פועלת באופן דומה גם בכיוון השני, וניתן לזהות רתיעה כזו גם מהזדהות עם דמות הקורבן. כיוון שתוקפנות ורגשות קשים אחרים נתפסים כלא לגיטימיים בתוך הקשר הזוגי, לא מתאפשרת גם הסובלנות כלפיהם וההכלה אותם. בכך למעשה נגזר על בן הזוג לנסות להכחיש או לבטל אותם, או לחילופין, להזדהות כקורבן. כקורבן, בן הזוג נדרש לבחור בין סיוס מערכת היחסים

ופרידה מבן הזוג, ובין הכלת התוקפנות של בן זוגו. הכלה שכזו של תוקפנות שהוכרה כאלימות, נתפסת על ידי המשתתפים כאמור, כבחירה חלשה, קורבנית, חסרת הגיון ואף מסוכנת.

דבריו של רון ממחישים כיצד כיוון שהוא תופס את חוויותיה של חברתו כחוויות של מי שסובלת מאלימות, עליה לעזוב את בן הזוג ולסיים את מערכת היחסים. כיוון שהיא בוחרת שלא לעשות כן, הוא אומר שהיא ”מטומטמת”, ומתאר למעשה את בחירתה כבחירה שגויה, לא הגיונית. הוא לא מכיר בבחירתה הסובייקטיבית כלגיטימית, כיוון שהוא תופס את מערכת היחסים כאלימה. יחד עם זאת, באותה נשימה רון מרחיק את עצמו מכך ומסביר שהיא לא מסיימת את מערכת היחסים כי היא חלשה, והוא במקומה היה עוזב כיוון שהוא חזק.

ד : 'היא [חברה שלו שלדבריו סבלה מאלימות מבן זוגה] יצאה, הייתה אצל ההורים שלה כמה ימים, וחזרה לגור איתו.

ש : ומה הייתה העמדה שלך?

ד : 'מטומטמת' בעיקר, 'מאוד אלימה כלפי עצמך. את לא עושה את זה, את לא חוזרת, אין דבר כזה! גירושין! אני לא... זה עניין של גם כמה אתה חזק, עמוד השדרה שלך מול הבן זוג, ובחיים שלך כמה אתה חזק. אני הייתי בשלב יותר חזק ממנה, והיא לא. חזרה, הגיעה לדלת, חיים באושר ובעושר, ביכאילו'. אני לא יודע מה קורה בתוך הבית, אבל אני לא הייתי חוזר" (רון, 13, עמ' 10)

אלימות בין בני זוג גברים כבעיה פרטית ואישית.

בהמשך להתייחסות המשתתפים לסוגיה דרך פיצול לסובייקט האלים ולסובייקט הקורבן והטלת מלוא האשמה על שנתפס אלים, ניתן לראות כי משתתפי המחקר תפסו את האלימות בין בני זוג גברים כבעיה פרטית ולא חברתית. כשנשאלו על אלימות בין בני זוג באופן רחב וכללי, הם הבהירו שמדובר בבעיה חברתית, המתקיימת מצד גברים כלפי נשים, וייחסו את מלוא האחריות לגברים, המושפעים מתפיסות חברתיות פטריארכליות- כלומר תיארו "אלימות כלפי נשים". לעומת זאת, כשדיברנו באופן ספציפי על התופעה בקרב בני זוג גברים, הם ראו בכך בעיה פרטית, אשר מתקיימת בין בני הזוג במקרים חריגים בלבד, אשר בהם מתגלמת איזושהי פתולוגיה, אישית או זוגית, אבל לא ראו בכך בעיה חברתית. נראה כי התופעה לא נתפסה כבעיה חברתית, בין היתר, עקב תפיסת השכיחות שלה, כיוון שהמשתתפים סבורים שלא מדובר בתופעה נרחבת. רבים מהם תיארו אמנם חוויות אישיות, אשר על פי הגדרתם האישית היו מסווגות כאלימות בין בני זוג במידה והיו מתקיימות בין גבר לאישה, אך למרות זאת, כשנשאלו על היקף התופעה של אלימות בין בני זוג גברים, סברו כי היא באופן משמעותי פחות שכיחה מאשר אלימות כלפי נשים.

המשתתפים הסבירו שאלימות כלפי נשים היא בעיה בעלת שורשים חברתיים של אי שוויון כיוון שמעמדם החברתי של גברים הוא גבוה משל נשים, והגברים מנצלים זאת. כמו כן, מקור האלימות כלפי נשים הוא בתכונות המיוחסות לגברים על פי המשתתפים, כמו תוקפנות, תחושת עליונות והצורך לשלוט. כלומר, לתפיסתם, אפילו באופן היפותטי וגורף, האלימות בין בני זוג היא באשמת הגברים- הבעיה נובעת מהם ולכן גם האחריות היא שלהם. נראה כי בתיאורי המשתתפים אודות אלימות בין בני זוג גברים האלימות יוחסה לפרטים עצמם- בני הזוג- ולא הוסברה באמצעים חברתיים. רק משתתף אחד ראה באלימות בין בני זוג גברים בעיה חברתית, אך הוא הסביר זאת באמצעות פיצול וייחוס האחריות של הגברים המתמקמים כאקטיביים (חודרים) מבחינה מינית. זאת, כיוון שלתפישתו, הם אלה שמפעילים אלימות כלפי בני זוגם הפסיביים (נחדרים) בהקשר לא שוויוני, בדומה למודל המוכר של אלימות כלפי נשים. מעניינת אם כך התפיסה ההטרו-נורמטיבית שהוא משליך על בני הזוג הגברים.

”בתוך הזוג. יש איזה חוסר שוויוניות בזוגות. יש... אנחנו מגדירים את זה אקטיבי-פסיבי, ויש את

זה גם אצל סטרייטים, אישה וגבר, כשבדרך כלל הגבר הוא המכה. תמיד מישהו שהוא קצת למעלה אז הוא קצת מרשה לעצמו יותר. וכשאינן לו את הכלים להתמודד, או שהוא בן אדם שלא

שולט בעצמו, זה מוביל לאלימות...” (יצחק, 16, עמ' 7)

ניתן לראות, בהמשך לפרק העוסק בהרחקה באמצעות הגדרת התופעה, כי גם ברמת המונחים ההעדפה של משתתפי המחקר, כשמדובר באלימות בין בני זוג גברים, הייתה למונחים פרסונליים ושוויוניים, כמו ”ריב”, ”קונפליקט”, ”חוסר כבוד”, אך ביחס לאלימות כלפי נשים הם בחרו במונחים כמו ”אלימות”, ”שליטה”, ו”דיכוי”. בהתאם, גם המענים והפתרונות אותם מעדיפים משתתפי המחקר הם פרטיים ופרטניים או זוגיים, אבל לא חברתיים. ניתן לראות כי גם משתתפי המחקר אשר חוו בפועל גילויי אלימות במערכות היחסים שלהם (כפי שאלה מוגדרים בספרות) בחרו להתמודד עם כך באמצעות פרידה או טיפול זוגי ו/או פרטני אשר ניתנו במסגרת פרטית. הם היו סבורים כי כל אחד מבני הזוג זקוק לסיוע להתמודד עם חוויותיו או נטיותיו התוקפניות, אך לא ראו באלימות ביניהם תוצאה של מבנה זוגי, חברתי, או מערכתי. תפיסה דומה עולה מתוך השיח ההיפותטי שניהלתי עם המשתתפים, כאשר שאלתי אותם מה לדעתם המענים או הסיוע המתאימים או הרצויים במקרים של אלימות בין בני זוג גברים. המשתתפים הסבירו שאם היו חווים אלימות במערכת היחסים שלהם, במידה ולא היו נפרדים מיד מבן הזוג, היו מעוניינים בטיפול זוגי או פרטני פרטי, ולא במסגרת השירות הציבורי. הם לא הביעו עניין בטיפול קבוצתי, או בקמפיינים להעלאות מודעות למשל, אלא האמינו יותר בפתרונות ומענים נקודתיים, מקומיים, אשר מספקים פתרון לבני הזוג בהתמודדות עם האלימות ביניהם, הנתפסת כבעיה המתקיימת במערכת היחסים שלהם ולא קשורה בעולם שמחוץ לזוגיות.

"א: מה אני חושב שצריך לעשות בכזה מצב? ברור שצריך לפנות לעזרה מקצועית. תלוי מה החומרה של זה. אם זה ממש חמור אז משטרה, אם לא אז ייעוץ או טיפול זוגי או פרטני... שוב, זה נורא תלוי ב... בחומרה. בוא נגיד, אם לי ולצ' [בן הזוג] היה קורה פעם בחודש שאנחנו מתקוטטים, אז אנחנו צריכים ללכת לטיפול זוגי. אבל אם אני הייתי מחטיף לו או הפוך, עד זוב דם, אז לא תמיד... אני כאילו לא בעד... לטפל בכל דבר. יש דברים שצריך לחתוך, להעניש את הבן אדם ו... וואלה, זה שהיה לו חיים קשים זה סבבה, אבל....

ש: באופן פרטי או שהיית שוקל מרכז סיוע או משהו אחר?

א: אני יותר נוטה לטיפולים פרטיים. כאילו יחידניים ולא קבוצתיים בקטע הזה [...]. אני מדמין כזה מעגל שכל אחד מספר... לא יודע, לי נראה שתמיד העבודה האישית היא יותר." (אהוד, עמי

(11)

תפיסה זו מתבטאת גם בפתולוגיזציה העולה בשיח אודות המקור או הגורמים לאלימות. המשתתפים מייחסים את האלימות בין בני זוג גברים למאפיינים פתולוגיים אישיים ובין-אישיים כמו שימוש באלכוהול וסמים, טראומות, קושי בביטוי רגשי, העדר אמפתיה, יכולות תקשורת ופתרון קונפליקטים. בהתאם, כמו בפתולוגיות אינדיווידואליות אחרות, המענה אותו מזהים המשתתפים כרלוונטי הוא טיפול ממוקד פרט או זוג, באופן פרטי או במקרים חמורים במיוחד גם התערבות משטרתית, שנועדה למנוע פגיעה אפשרית. זאת בשונה מבאלימות כלפי נשים, אשר על פי המשתתפים נובעת כאמור מהבניות חברתיות מגדריות של אי שוויון, ובמקרים אלה הם רואים ברווחה ובארגוני הסיוע מענים רלוונטיים וסבורים שיש צורך משמעותי בהעלאת מודעות לבעיה ברמה החברתית.

"ע: אם אתה קורא לזה זוגיות, מה זה המרכז סיוע? אם זה זוגיות אז הולכים למטפל, לא למרכז סיוע.

ש: אבל נשים שחוות אלימות....

ע: שאלת על גיז, נכון?

ש: כן

ע: תראה, אם נוצר מצב שבו אותו בן אדם נמצא במצב דומה לזה של מישהי, אישה מוכה, שלא יכולה לצאת ולעזוב את הבית, אגב, זה גם לא כל הסיפורים, ברור, אבל... שהוא תלוי כלכלית, שיש איזושהי.. שהבן זוג יודע עליו משהו נגיד שאסור לו שיספרו והוא מחזיק אותו כבן ערובה, אז כן.

ש: זאת אומרת אם יש משהו שעוצר אותו מללכת....

ע: נכון. כן. כן, כן, כי זה כמו להתקשר למשטרה מבחינתי, כאילו ”תצילו אותי”. יש כאן פשע שנעשה. (עופר, 7, עמ' 8)

נראה אם כן, כי על פי המשתתפים אלימות כלפי נשים ואלימות בין בני זוג גברים נתפסות כשתי תופעות שונות ונפרדות. לתפיסתם שתי התופעות נובעות מגורמים שונים, בהקשר שונה, מנוסחות אחרת, מתקיימות בשכיחות שונה ודורשות התמודדות ופתרונות שונים. בשעה שאלימות כלפי נשים נתפסה כבעיה חברתית עם שורשים חברתיים רחבים של חוסר שוויון הדורש התערבות מערכתית ורשמית, אלימות בין בני זוג גברים נתפסה כבעיה פרטית, ככל בעיה זוגית אחרת.

ייחוס האלימות לזוגיות הטרוסקסואלית

לאורך הפרקים שתוארו עד כה עלה כי המשתתפים הפרידו בין תוקפנות המתקיימת בזוגיות הטרוסקסואלית ומומשגת כאלימות כלפי נשים, לבין התוקפנות המתקיימת בין בני זוג גברים. בשל הבולטות והדומיננטיות של תמה זו, בחרתי לתארה כתמה בפני עצמה. בפרק זה אתמקד בהבחנות, המודעות יותר או פחות, שנעשו על ידי המשתתפים בין זוגיות הטרוסקסואלית לזוגיות להט”ב מבחינת מאפייני הקשר הזוגי ומבחינת התוקפנות שבתוכו.

בבואם לתאר את התופעה של ”אלימות בין בני זוג” הציגו המשתתפים תפיסות מוצקות אודות ”אלימות כלפי נשים” שנוסחו כאמת מאוד ברורה וחד משמעית, מובנת מאליה כמעט. בשיח אודות התופעה תיארו המשתתפים את תפיסתם באופן שמפרט למעשה את המסרים והעמדות שהוצגו בפרק המבוא כפרספקטיבה הפמיניסטית של אלימות כלפי נשים (Johnson, 1995). תחילה ההסברים היו אודות גברים ונשים בלבד, אבל כשביקשתי מפורשות להתייחס לזוגיות בין גברים, המשתתפים היו מהוססים יותר בתשובותיהם ונראה כי ניסו לגבש את עמדותיהם לראשונה במהלך הראיון, בניגוד לעמדות המוצקות איתן הגיעו אודות אלימות כלפי נשים. נראה היה שיש ניסיון להשליך את ”האמיתות” אותן הציגו אודות אלימות כלפי נשים על זוגיות בין גברים- ניסיון שנתקל בקשיים, כיוון שאמיתות אלה מושתתות על הנחות אודות היררכיה בין גברים לנשים- ובכך למעשה התאפשרה ההנחה שהתופעה לא קיימת בקרב זוגות גברים. המשתתפים הסבירו כי בין גברים מתנהלת זוגיות שונה, בעלת אופי שונה, מאשר בין בני זוג הטרוסקסואלים. מבחינת פערי הכוחות, המשתתפים לא ראו בני זוג גברים כחשופים להשפעה זו, אשר מיוחסת יותר לגברים ונשים הטרוסקסואלים. לדברי המשתתפים בני זוג גברים מרוויחים שכר דומה בדרך כלל, וכוחם הפיזי דומה, לכן אין ביניהם היררכיה ולא תיתכן ביניהם אלימות. כמו כן, הם הוסיפו כי לזוגות גברים בדרך כלל אין ילדים והם לא נישאים (לפחות לא באופן רשמי וחוקי). לכן לגישתם, אף אחד מבני הזוג לא מוכרח להישאר במערכת היחסים ולא תלוי בה להישרדותו. קל יותר

לעזוב את בן הזוג ובמידה ויהיו גילויי אלימות בזוגיות כזו בן הזוג שסובל ממנה יכול לקום ולעזוב את מערכת היחסים.

”נראה לי שבדרך כלל, שני גברים שמגיעים, שוב, זה סטריאוטיפי, כי יכול להיות משהו שלא עובד ואחד שכן, אבל נניח ששניהם עשו כנראה, עשו משהו עם עצמם, ועובדים ומגיעים, ו... ואז אם חס וחלילה יש מקרים של אלימות שנגיד חוזרים על עצמם, אז הצד השני יכול להרגיש בנוח עם... להתרחק או... אבל, אני מניח שמצד שני יש שליטה באמצעים אחרים, כאילו, שאפשר להשיג. לא תמיד זה עניין כלכלי של איפה אני אגור ומה יהיה.. איך אני אפרנס וזה, שהם... שאולי אישה שהיא לא... קריירה, או שאין לה את התמיכה מסביב, אז... אולי זה גם משפיע. כאילו שני גברים יכולים להיות יותר מאוזנים בקשר ואז יש איזשהו מתח מסוים ש... חיובי, שדואג שאף אחד לא יעבור את הגבול, גם אם יש לו נטייה כזאת.” (אהוד, עמ' 9)

היבט נוסף באמצעותו הרחיקו המשתתפים את האלימות מבני זוג גברים היה השחרור, לכאורה, מהלחץ החברתי המופעל על הטרנסקסואלים. לדברי המשתתפים מופעל על נשים לחץ רב להתחתן, ללדת, להקים משפחה ולהישאר נשואות. במידה מסוימת לחץ זה מופעל גם על גברים הטרנסקסואלים. גברים הומואים וביסקסואלים לא מצופים לנהל זוגיות או להקים משפחה והם מנהלים מערכת יחסים זוגית למרות הנסיבות ולא בעקבותיהן. לכן, לדברי המשתתפים, אין לגברים אלה סיבה להישאר בזוגיות אלימה, זוגיות שאינה מיטיבה עימם. מצידו השני של המטבע, עלתה הטענה כי לגברים להטיב קשה יותר למצוא בן זוג ולתחזק איתו זוגיות לאורך זמן, כיוון שגברים נוטים למין מזדמן ולא למערכות יחסים רציניות וארוכות טווח. ההנחה הייתה כי גברים הומואים וביסקסואלים שכבר הצליחו לבנות זוגיות כזו, ישמרו על הזוגיות שלהם וישקיעו בה יותר מאשר מקביליהם הטרנסקסואלים, וכך לא יעזו להפעיל אלימות ולפגוע בזוגיות שלהם. מעניין שלא עלתה מכך המסקנה שאולי גם גבר עלול לחשוש לעזוב את בן זוגו בעקבות אלימות, בדיוק עקב הקושי שתואר ליצור זוגיות בין גברים.

בהמשך למה שתואר אודות רצח כקצה רצף האלימות בין בני זוג, רצח נתפס גם כאינדיקטור לקיומה של אלימות בין בני הזוג בקרב קבוצת אוכלוסייה. המשתתפים הסבירו כי ניתן לדעת שאלימות קיימת כלפי נשים כיוון שבתקשורת מדווחים על רצח נשים על ידי בני זוגן, אבל לא על רצח גברים. כיוון שלא פורסמו עד כה מקרים של גבר שרצח את בן זוגו בארץ, הם מניחים שאלימות בין בני זוג פשוט לא מתקיימת בקרב זוגות אלה. הנחה זו גם נתמכת בהנחה כי אלימות בין בני זוג בהכרח מחמירה לאורך הזמן, כלומר במידה והייתה אלימות בין בני זוג גברים, היא אמורה הייתה לכאורה להתפתח לכדי רצח בשלב מסוים.

”א: אולי כי אלימות נתפסת לנו בראש כמשהו שהוא צריך להיות מאוד אגרסיבי, מאוד חזק, עוצמתי, כואב, רצח, אונס, דברים כאלה. אז כאילו זה יכול להיות שרק, כאילו רק כשמגיעים למקרים האלה זה מה שאנחנו שומעים, בתקשורת למשל.

ש: וזה לא קורה אצל הומואים?

א: רצח? ודברים כאלה? כאילו הרבה פחות, כאילו פחות... אני מנסה לחשוב מתי בפעם האחרונה שמעתי על גבר שרצח גבר למשל, אני בכוונה הולך לשם כי אני חושב שככה הראש שלנו עובד. לא זוכר מתי פעם אחרונה שמעתי על מקרה כזה. ”(אופק, עמ' 10)

”יש את העניין התקשורתי, שברור שנשים הן גם ככה אוכלוסייה מוחלשת, ונשים מוכות, לא יעזור כלום, עדיין במצב... קודם כל יש הרבה יותר, כי מספרית יש גם הרבה יותר מאשר בזוגות גייז... וזה באמת תופעה שהיא.. עובדה, הורגים נשים, לא הורגים גברים כל כך.” (עודד, עמ' 5)

בהקשר זה יש לומר כי התנהגויות אשר נתפסו על ידי המשתתפים כאלימות בין גבר לאישה,

נתפסו אחרת כשהתקיימו בין גברים. תפיסת האלימות היא כאמור סובייקטיבית, וכך למעשה המשתתפים נאלצים לבחון כל מקרה לגופו בבואם לקבוע אם מדובר באלימות בין בני זוג או בקונפליקט לגיטימי. בהתאם, מקרים של תוקפנות בין בני זוג גברים נתפסו בעיני המשתתפים כפחות חמורים, גם כאשר מדובר בהתנהגות זהה לזו שבעיניהם היא אלימות חמורה כשהיא מתקיימת בין גבר לאישה. חשוב לציין, שהבחנה זו עמדה בעינה אף בהתייחס למקרי תוקפנות אותם חוו המשתתפים או שבהם היו מעורבים בעצמם. מעניין היה לראות כי חלק מהמשתתפים התייחסו לסוגיה זו באופן מפורש, כאשר עשו הבחנה מאוד ברורה בין התנהגויות לגיטימיות בין גברים, לבין אותן ההתנהגויות שכשהן בין גבר לאישה הן נחשבות לאלימות. כך ניתן לראות לדוגמה את ההבחנה שעושה יוני בין אלימות כלכלית כלפי אישה לבין מה שהוא מכנה ”מישטור” כשאותו הדבר מתקיים בין בני זוג גברים:

”ש: אוקי... כסף, אתה רואה חיבור בינו לבין אלימות?

י: זה יכול לקרות, כן...

ש: אם לצורך העניין אחד מבני הזוג שולט בכספים של שניהם ומקציב לבן הזוג שלו סכומים להוצאות נגיד...

י: כן, זה משטור באותה המידה... אנחנו יכולים להיכנס, זה יותר מורכב, בטח יותר מורכב בזוגיות להט”בית. כי אתה יכול להגיד שכשזה מגיע לכסף זה שליטה במשאבים ואז אתה יכול גם להגדיר את זה כאלימות מגדרית....

ש: מגדרית?

י: כן, כשגבר עושה את זה לאישה אז... כאילו אנחנו הגברים שולטים בעולם אז זה קצת יותר ממישטור כי זה כזה "לא מגיע לך כי את אישה".

ש: ואם זה "לא מגיע לך למרות שאתה גבר"?

י: אז זו באמת שאלה... שמע, אני מרגיש שאני במלכוד כזה, כי מצד אחד אני בחוגים פמיניסטיים ואני מאוד עם מודעות להט"ב בית מוגברת כזו וזה, ואני יודע מה אומרים בכל הקהילה הזאת.

אבל אנחנו פה ב... אתה שואל... ה-two cents שלי.... אז לא, אז זה, עבורי, ויכול להיות שאני טועה כאן לגמרי ומחר כל האנשים שסביבי יעשו לי בית ספר, אבל עבורי זה כן, יותר מישטור, זה פחות אלים. (יוני, עמ' 5)

דוגמה מעניינת נוספת היא הדרך בה אהוד הסביר את גילויי התוקפנות שבינו ובין בן זוגו לעומת אלימות כלפי נשים:

"א: קודם כל שאני חושב ש.... זה קצת כאילו אולי שוביניסטי להגיד, אבל גבר שמכה אישה זה לא אותו דבר כמו שני גברים שהולכים מכות. זה לא עכשיו שלקחתי שוט והצלפתי בו, והוא שכב וקיבל מכות, או שהבאתי לו סטירות שפצעו לו את הפנים ואחר כך הוא יוצא עם חבורות כמו שקורה לנשים מוכות כי הן יותר חלשות פיזית, והן כנראה גם ביחסים שהם מרות... כאילו, מה זה כנראה.. אני מניח שהם, הם לא רואות את עצמן מסתדרות בעולם בלי הגבר הזה, ובגלל זה גם כשהוא מכה אותן הן נשארות איתן.. אני לא איש מקצוע, אבל זה הכל הלוגיקה שלי. זה לא זה, אין כאן איזה משהו... בשני המקרים האלה [של תוקפנות בינו ובין בן זוגו], הם באחד הוא היה אלים כלפיי ובשני אני הייתי אלים כלפיו, ויש עוד אחד ש... [צוחק] אני לא זוכר בדיוק אבל הוא אמר לי [עושה חיקוי של צעקות] "תן לי סטירה! תן לי סטירה! נו! תן לי סטירה!", אז נתתי לו סטירה [צוחק], כזה. אז גם כאן, זה קצת כזה... לא ברור. אז... זה מכניס אלימות לחיים, אבל זה לא מערכת יחסים אלימה, וזה לא מערכת יחסים אביוסית [abusive].

ש: זאת אומרת שזה יותר 'הלכנו מכות' מאשר אלימות בין בני זוג מבחינתך?

א: כן, יותר 'הלכנו מכות', כמו שקורה גם בין שני חברים, נגיד סטרייטים שממש אוהבים אחד את השני, יכולים לפעמים, בגלל שהם כל כך אוהבים להגיע לריב מאוד מאוד זה, ואז בגלל שיש להם מגבלות של תקשורת, אז הם נופלים לאלימות. זה כזה. כמו אחים שהולכים מכות. (אהוד, עמ' 7)

בדוגמאות אלה ניתן גם לראות כיצד ההבחנה בין מה שנתפס כאלימות לבין מה שהוא לגיטימי נעשית גם על רקע יחסי הכח כפי שהוסבר, לעומת השוויון הנתפס בזוגיות בין גברים והאפשרות לסיים את מערכת היחסים.

מאפיין נוסף המיוחס לגברים הומואים וביסקסואלים אשר מאפשר הרחקה של האלימות מהם הוא הפתיחות המינית. זוגות גברים נתפסו כמי שמנהלים מערכות יחסים פתוחות בדרך כלל, כאלה שבהם בני הזוג חופשיים לקיים יחסי מין עם אנשים נוספים מלבד בן הזוג. במצב כזה המשתתפים הניחו שבין בני הזוג תהיה פחות קנאה ושליטה, או שלכל הפחות, הם יתמודדו איתן טוב יותר, כיוון שאין להם התנגדות ליחסים מיניים בין בן הזוג ובין גברים נוספים, ולכן כנראה חווים פחות צורך לשלוט האחד בשני. מאידך, חלק מהמשתתפים התייחסו לפתיחות המינית ככזו אשר במסגרתה מתקיימים גם יחסי שליטה ו-BDSM, והסבירו כי במצבים אלה ישנה אלימות מסוימת בין בני הזוג, אבל היא מוסכמת ולגיטימית.

”אני חושב שאצל גייז משהו שהוא מדהים, אצל גייז והקהילה הגאה, משהו שהוא מדהים באמת, שיש לגיטימציה להנות מבחינה מינית, משהו שאצל סטרייטים אין אותו, מבחינה מוחצנת לפחות [...] אצלנו יש יותר פתיחות מינית ויש יותר לגיטימציה להנות כי אתה גיי, תהנה! ובעצם ההנאה הזאת בעצם, שיש אצל הגייז זה... וכמו שע [בן הזוג] ואני שאנחנו מאמינים אחד בשני ואנחנו סומכים מאוד אחד על השני ותמיד עושים את זה ביחד, כאילו ש... דואגים שתהיה חלוקה הוגנת עם בן אדם שמגיע שהוא לא יתייחס רק לאחד מאיתנו ולא לשני... זה גורם לכך.. זה מביא הרבה פתיחות. כאילו וכשיש גבר ואישה נגיד, שאם האישה רוצה להנות עוד, הגבר רוצה להנות עוד, אז הוא בוגד, היא בוגדת ואז יכול להיות... או לא דווקא בוגדת, אלא אין את הפתיחות הזאת, שבמקרה שלנו ושל הקהילה בכלל נראה לי, מגיעה מהנושא הזה של מיניות... [...] אז כשיש פתיחות מינית כל היחסים הם הרבה פחות עם שליטה, הם הרבה יותר פתוחים.” (אורי, עמ' 7)

לבסוף, בהתייחס לחשיפה למקרי אלימות בין בני זוג גברים, הניתוח הראה כי הגישה של המשתתפים שונה מאשר בחשיפה למקרי אלימות כלפי נשים. בתחילה כשהסבירו היכן נתקלו באלימות בין בני זוג, המשתתפים הציגו סיפורים שונים ששמעו אודות אלימות כלפי נשים. סיפורים אלה נתפסו בעיניהם כאמת מוחלטת, הם לא הטילו בהם ספק, ואף היו מאוד אמוציונליים ביחס אליהם. בהמשך, כשביקשתי לשמוע אודות מקרים של אלימות בין בני זוג גברים אליהם נחשפו, הם הציגו כמה סיפורים, אך נטו לפקפק באמינות הסיפור ובמידה והכירו בו כאמיתי, לצמצם את חומרנו.

”י: סיפור של איזה... סיפור קצת מורכב, כי זה, כי אני לא יודע, מי שסיפר לי אותו יש שם גם בעיות של אמינות, אבל... היה במערכת יחסים עם גבר שהיה נשוי לאישה, אבל הייתה להם מערכת יחסים יחסית רצינית, כאילו הם בילו הרבה, למרות שהוא הסתיר את זה מאישתו. היו ביניהם הרבה מאוד וויכוחים שהסתיימו הרבה פעמים במכות. זה נגמר בזה שיום אחד הגבר הרביץ לחבר שלי וגרם לו לפרוק את הכתף, הוא היה צריך ללכת לבית חולים ולהיות מאושפז.”

ואז כשהוא יצא מהאשפוז, החבר שלי רצה להתנקם והתקשר לאשתו של הבחור כדי לספר לה על המערכת יחסים. היא גם אמרה לו שהיא יודעת, אבל גם סיפרה לו שאיזה יום לפני זה בעלה נהרג בתאונת דרכים.

ש : וואו

י : כן, דרמטי משהו. זהו, אז אני לא יודע עד כמה הסיפור אמיתי ודרמטי, אי אפשר לדעת שם מה אמיתי ומה לא. ” (יוני, עמ' 3)

”אני יודע ממש מעט.. זה שני אנשים שהכרתי אותם בלי קשר אחד לשני, ואז הם הכירו באופן יזום לחלוטין ונהיו זוג. ואחרי שהם נפרדו אחד מהבני זוג עבר לחו”ל כדי להיות היפי *full time*, הוא עושה אסיד ועובר ממקום למקום עם קבוצה היפית. והבן זוג שלו, כאילו האקס שנשאר פה בארץ, אז יצא לי לפגוש אותו פעם אחת ואז הוא סיפר לי שהוא חווה ממנו הרבה אלימות פיזית במערכת יחסים. אני מודה שזה מאוד הפתיע אותי, כי הבן אדם שטס לחו”ל לא מרג... כאילו אמנם לא היינו חברים כאלה קרובים, אבל הוא בן אדם שממש לא ראיתי אצלו שום זכר למשהו אלים כאילו באופי. אבל אתה יודע, אתה לא שם, אני לא.. אני לא יכול לדעת. [...] הוא תיאר את זה ממקום של אלימות. אני לא יודע להגיד עד כמה אלימות היה שם, אבל הוא לחלוטין, לפי מה שהוא אומר היה אלימות. ” (משה, עמ' 11)

מענים, העדרם, והאם יש בהם צורך?

במהלך הראיונות עסקנו, בין היתר, גם בסוגיית המענים, או יותר נכון העדרם של מענים רלוונטיים להתמודדות עם אלימות בין בני זוג גברים. כשנשאלו המשתתפים לאן היו פונים במידת הצורך הם ציינו בעיקר את החברים והסביבה הקרובה, חלקם גם סברו שטיפול פרטי (פרטני או זוגי) הוא הכתובת. העלאת מודעות לתופעה לא נתפסה כפתרון רלוונטי, על אף שבנוגע לאלימות כלפי נשים, המשתתפים תמכו בטקטיקה כזו וסברו שהיא חשובה והכרחית, כאמור. כיוון שהמשתתפים לא ראו בתופעה בעיה חברתית, גם הפתרונות הדרושים מבחינתם אינם חברתיים, אלא פרטיים. סביר להניח שהשקפה זו עולה גם מכך שמשתתפים מייחסים אלימות בין בני זוג גברים לתכונות של פרטים או זוגות מסוימים, באופן יחסית מנותק מהבניות חברתיות, כפי שהוצג. מעניין לראות שהעדר המענים אף תרם להרחקת חלק מהמשתתפים מהבניית והבנת התופעה כבעייה חברתית- הם הניחו כי אם הייתה באמת קיימת בעיה חברתית של אלימות בין בני זוג גברים, היו גם אמורים להיות מענים המיועדים לכך, והעדרם של מענים שכאלה מעיד על העדר הצורך.

”הרי יש מעון לנשים מכות, אין מעון לגברים מוכים, שמעתי את איך-קוראים-לה צורחת את זה, זאתי מיכולנו שצעה: 'כשיהיה מעון לגברים מכים ולא לנשים מכות אז תגידו לי שאפשר להפסיק לדבר על שוויון.'” (אהוד, עמ' 9)

היות ואלמות בין בני זוג מיוחסת לקורבנות נשים, המשתתפים לא ראו את עצמם כמי שסובלים ממנה, אבל גם מעבר לכך, הם הסבירו שגברים לא מרגישים בנוח לבקש עזרה כיום. עלתה ההנחה שגברים מחונכים ומחברתים להיות חזקים, עמידים, בלתי תלויים באחר ובשום מקרה לא להיות קורבנות או להיתפס חלשים. משתתפים רבים הסבירו אמנם שגברים להט”ב משוחררים במידת מה מהבניות חברתיות אודות גבריות, והם לא ראו חשיבות בציות לנורמות המקובלות. אך יחד עם זאת, ניתן היה לראות שמרבית המשתתפים נמנעו מהזדהות עם מאפיינים נשיים ודחו אותם מעליהם. בהתאם, המשתתפים הסבירו כי לגברים יהיה קשה להתלונן על אלימות או לבקש עזרה להתמודד עימה ועם השלכותיה. בנוסף להיבט זה, המשתתפים הוסיפו גם את החשש מדעות קדומות ויחס מפלה הקשור בזהותם המינית, על רקע ציפיות חברתיות אודות גבריות והומוסקסואליות. ההנחה הייתה שגורמי הסיוע ואכיפת החוק עלולים ליחס להם תכונות נשיות במידה ויתלוננו על אלימות מצד בן הזוג, או אפילו יטילו ספק בעצם התלונה, כיוון שלא יכירו בהם כבני זוג מלכתחילה.

”ש: האם אתה חושב שהומואים ירגישו בנוח לשתף או לבקש עזרה?

ע: לא. כאילו, אני רוצה להגיד שכן אבל אני חושב שלא. בעיקר בגלל תפיסות של גבריות ונשיות. זה מאוד דומה לאחוז הפונים- גברים שנאנסו לעומת נשים שנאנסו. נכנס פה עוד אלמנט של בוש, כאילו, כן, 'איך יכול להיות שאתה גבר והרביצו לך ולא הרבצת בחזרה, או שאתה סובל את הדבר הזה, אתה לא גבר גברי מספיק', אז כן, אני חושב שתהיה בעיה.” (עומר, עמ' 4)

”א: הרבה פחות מנשים. זאת אומרת גם נשים במצב לא הכי טוב, אבל... אני כן חושב שיש מודעות לשיח, מדברים על מקלט לנשים, כל מיני דברים כאלה. אני חושב שגבר שחווה אלימות, אני חושב ש... אני חושב שלא. הוא לא יפנה לבקש עזרה. אני חושב שגם אם כן זה מקרים מאוד מאוד נדירים.

ש: יש משהו שלדעתך יכול היה להקל עליו לבקש עזרה?

א: אם כל החברה שלנו הייתה אחרת [צוחק]. לא, כאילו מה זאת אומרת, ברור. כאילו זה... אם להיות הומו היה בסדר, אז להיות בזוגיות עם [של] שני גברים היה בסדר, ואם לא היה הבניות חברתיות של... שברור לנו שבכל זוגיות יכולה להיות אלימות, אז גברים גם היו מרגישים בסדר לבקש עזרה וגם גברים סטרייטים היו מרגישים בסדר לבקש עזרה.” (אופק, עמ' 12)

כמחצית מהמשתתפים במחקר שיתפו בחוויות אישיות של אלימות במערכת היחסים, על פי הגדרתה בספרות, כאמור. רוב מערכות היחסים הללו הסתיימו, אבל רק שני משתתפים סיפרו שנפרדו מבן הזוג בעקבות האלימות. שניים מהזוגות בהם תוארה אלימות, המשיכו לנהל את אותה מערכת היחסים גם בעת הראיון, כאשר אמיר הציג זאת, כאמור, כזוגיות שיש בה אלימות מוסכמת ומקובלת על שני הצדדים, לאחר שהזוגיות הקודמת שתיאר שהייתה בה אלימות מוסכמת, הסתיימה כבר:

”א: אני חושב שיש זוגיות שיש בהן אלימות מעטה. ואני חושב שבני אדם זה דבר אלים. זה חלק מהרצון שלנו להרגיש חיים או לא יודע מה. יש בנו משהו שקצת מתפתה לאלימות הרבה פעמים. אבל אני חושב שאפשר לצמצם את זה. אני מרגיש שעם ר' [בן הזוג הנוכחי] אין בינינו כל כך אלימות.

ש: אז אתם מאלה שיש בהם אלימות מועטה?

כן. ויש בינינו אלימות בהסכמה לפעמים.” (אמיר, עמ' 7)

ואהוד תיאר את אותם אירועים אלימים המתקיימים בזוגיות שלו כקשיים נקודתיים לגיטימיים בתקשורת, אשר מתבטאים באופן פיזי ומקובל, כפי שהוצג

”א: כן, יותר הלכנו מכות, כמו שקורה גם בין שני חברים, נגיד סטרייטים שממש אוהבים אחד את השני, יכולים לפעמים, בגלל שהם כל כך אוהבים להגיע לריב מאוד מאוד זה, ואז בגלל שיש להם מגבלות של תקשורת, אז הם נופלים לאלימות. זה כזה. כמו אחים שהולכים מכות.” (אהוד, עמ' 7)

לגבי סיוע, מרבית המשתתפים שחוו אלימות ו/או נקטו באלימות (כפי שמתוארת בספרות) תיארו כי לא ביקשו סיוע או רצו לבקש כזה. אף אחד מהמשתתפים לא תיאר פניה למשטרה, לרווחה, לארגוני הסיוע או לארגוני להט”ב ונראה היה שהאמון שלהם בסיוע ציבורי נמוך.

”י: ההורים שלי היו רשומים ברווחה, וכשאני באתי לרווחה לעו”ס שלי אחרי שיצאתי מהארון והיה ריב גדול ויצאתי מהבית, אז העובדת הסוציאלית פשוט פרסה בפני פליירים של פנימיות.

ש: היא לא הבינה מה אתה רוצה...

י: לא, זה היה תקופה ממש חשוכה.

ש: ומה היית רוצה שהיא תציע לך באותו רגע?

י: ממנה אני לא מצפה לכולם” (יצחק, 16, עמ' 14)

מעט הסיוע שכן התבקש, לא היה על רקע אלימות, וניתן באופן פרטי

”ע: כבר היינו בטיפול בתקופה הזאת, כאילו ניסינו, זה היה רעיון שלי ללכת לטיפול כי אני הרגשתי שאני זה, הוא גם הרגיש, הוא פשוט היה, בשלב הזה הוא פשוט כמו שאני פחדתי לאבד אותו בהתחלה, הוא פחד לאבד אותי אחר כך.” (עופר, 7, עמ' 2)

”ש: וחשבת לבקש עזרה ממישהו? לספר?

י: ביקשנו.

ש: ממי?

י: מה זה ביקשנו... הלכתי לטיפול, הוא הלך לטיפול, רציתי אפילו טיפול זוגי, אני אגיד לך מה, לקראת הסוף רציתי אפילו טיפול זוגי, שבריר אחרון, מה שלא האמנתי בו אף פעם. [ובן הזוג לשעבר הגיב] 'אוקי, אז תקבע, אני לא מוכן לקבוע'

ש: חשבת לפנות למרכזי סיוע אולי, מרכזים למניעת אלימות במשפחה?

י: 'אלימות במשפחה?!'! הסיוע היחידי שרציתי זה שמישהו יציל את המערכת הזוגית הזאת, ולא יציל אותי.” (יניב, 10, עמ' 10)

ניתן לראות בהסבר זה של יניב מדוע לא שקל לפנות למרכזים למניעת אלימות במשפחה, כי מרכזים אלה נתפסים כמיועדים להציל. כלומר, כפי שהסביר וצוטט לעיל גם עופר בהקשר שונה, הפניה למרכזים אלה שקולה לפניה למשטרה, יש לפנות אליהם כשישנה סכנה ממשית לחיים ויש צורך בהצלה או בהגנה מיידית. ייתכן ובמידה ומרכזים אלה היו נתפסים כמי שבאפשרותם להציע טיפול זוגי על מנת לשמר או לשפר את הזוגיות למשל, המרוויינים היו עשויים לראות אותם כרלוונטיים יותר. באשר למענים הרצויים בעיני המשתתפים, רובם הגדול הסבירו שאין צורך, כאמור, במענה ציבורי לאלימות בין בני זוג גברים. במידת הצורך הם היו מעדיפים לפנות למטפלים פרטיים, אשר עוסקים בטיפול רגשי באופן כללי. מקצתם של המשתתפים סברו שלפניה למרכזי הסיוע, במידה ותיעשה כזו, יינתן מענה אמפתי ורגיש ככל הניתן, אך ככל הנראה העדר הניסיון שלהם עם התופעה בקרב גברים יוביל לשירות לא מועיל. שני משתתפים בלבד, יניב ויצחק, ראו חשיבות בשירות ייעודי לתופעה בקרב להט”ב, מטעם ארגוני הקהילה או משרדי הממשלה, או לחילופין, שתהיה הכשרה כללית לאנשי טיפול להתמודד עם גברים להט”ב המתלוננים על אלימות בין בני הזוג.

”[גוף] מקצועי שמכוון ספציפית ללהט”ב, שאם הגוף הזה הוא קטן או חלש או בהקמה, אז שהוא גם ידע להכווין לגורמי מקצוע אחרים כמו פסיכיאטרים, עובדים סוציאליים, אנשים ברמה גבוהה יותר מהגוף הקיים שהוא קטן עדיין אולי. לכוון לאנשים שיכולים לטפל, אתה מבין? [...]

גם היום הפעילות היא מזערית [של ארגוני הקהילה], היא לא הגיעה לכל קהל היעד. אני חושב שאם יצטרכו עזרה אז שזה יהפוך למשהו מדיני, במשרד הבריאות, משרד הרווחה, שזה יגיע למצב כזה שיש מי שמפנה ויש מי שמוכן לקבל ולטפל ולעזור ויודע איך.” (יצחק, עמ' 13)

בנוגע לגורמי אכיפת החוק, המשתתפים לא תופסים את המשטרה כרלוונטית עבור להטייב או עבור קורבנות אלימות ככלל. מבחינתם המשטרה היא כתובת שעשויה להיות הומופובית, אך במידה ואין ברירה וישנה סכנת חיים הם ישקלו לפנות אליה.

”א: אני לא יודע, אני לא מספיק מכיר את נהלי המשטרה, אני רוצה להאמין שיטפלו בזה באופן הגון ורציני... אני לא אתפלא אם יכולים לבטל את זה, לזלזל בזה... שוב, מהעולם שאני מכיר אותו עכשיו אני יכול להגיד לך שאני מכיר סיפורים על נפגעי או נפגעות תקיפה מינית שקיבלו יחס מאוד מזלזל במשטרה. וכאילו [תלונה על] פגיעה מינית זה משהו שהוא כבר קצת יותר סטטוס קוו בחברה שלנו, כביכול, נגיד. אז אני יודע שמקרים כאלה זה תגובות שמגיעות, אז... אני מנסה לדמיין בחור שמגיע למשטרה ואומר 'הבן זוג שלי תקף אותי', לא בטוח מה יקרה שם.” (ארנון, עמ' 9)

לסיכום, נראה כי משתתפי המחקר דנו באלימות בין בני זוג ותפיסותיהם ביחס לתופעה דרך ובאמצעות ביטויים שונים של ריחוק והרחקה. משתתפי המחקר הרחיקו מעצמם את התופעה והורחקו ממנה באמצעים רטוריים שונים, בעצם הגדרת התופעה, ייחוסה לזוגות הטרור-נורמטיביים ובאמצעות התייחסות למענים המוצעים ביחס לאלימות כלפי נשים ואינם מיודעים להם.

משתתפי המחקר מכירים את התופעה ”אלימות כלפי נשים” ואת מאפייניה על פי העמדות והנתונים המפורסמים ורווחים בציבור הכללי, ומתייחסים אליה כשנשאלים על אלימות בין בני זוג. זאת ועוד, הם מפגינים היכרות והבנה יחסית בתיאוריות פמיניסטיות והנחות היסוד שלהן. הם הציגו תופעה חמורה, חוצת מגזרים ומעמדות, אשר במסגרתה נשים מאוימות או נפגעות על ידי גברים, על רקע יחסי הכח המגדריים שביניהם. רובם הזדהו ותמכו בתנועה הפמיניסטית ודרישותיה ביחס לתופעה, למרות ואולי אף בגלל שזו אינה מציעה מענה או התייחסות כלשהי למערכות היחסים אותן הם מנהלים.

משתתפי המחקר הציגו למעשה שתי דמויות בעלות מאפיינים מובחנים- גבר אלים ואישה נפגעת אלימות- אשר בקרבן מתקיימת התופעה של אלימות בין בני זוג. דמויות אלה תוארו כשונות ממאפייני המשתתפים במובנים רבים. אמנם, ניכר דמיון בין תיאורם את היחסים שבין הדמויות הללו לבין מערכות היחסים האישיות אותן חלקם תיארו, אבל לצד דמיון זה התגלו פערים בין התפיסה את התופעה החברתית, לבין התפיסה את האירועים והחוויות אותם חוו וחווים המשתתפים בחייהם.

דיון

מטרת המחקר הייתה להבין כיצד גברים המנהלים או ניהלו זוגיות עם גברים תופסים אלימות בין בני זוג גברים. הממצאים הניבו תמת-על של דיאלקטיקה בין הרחקה וריחוק, אשר כללה ארבע תמות המרכיבות אותה: רטוריקה מרחיקה; מהי בעצם אלימות בין בני זוג; ייחוס האלימות לזוגיות הטרוסקסואלית; ומענים, העדרם והאם יש בהם צורך.

אלימות בין בני זוג נתפסה על פי המשתתפים במחקר כ”אלימות כלפי נשים” ואופיינה בהתאם להנחות של הגישה הפמיניסטית. כפי שעולה מממצאי המחקר, העיסוק בסוגיה זו של אלימות בין בני זוג התאפשרה רק תוך דיאלקטיקה של הרחקת התופעה וריחוק ממנה. דיאלקטיקה זו מתבטאת ביחסי הגומלין המתקיימים בין שני גורמים המעצבים ומבנים את תפיסת הסוגיה: מחד, הריחוק מהתופעה-התפיסה של המשתתפים את הסוגיה ככזו אשר אינה נוגעת להם, כיוון שהיא מובנית חברתית ומקצועית כסוגיה של נשים וגברים הטרו-נורמטיביים. הסוגיה גם נתפסת פתולוגית ופלילית, קשורה במאפיינים כמו עוני, ניצול פערי כח גדולים, התמכרויות, היבטים תרבותיים ובין-דוריים, ענישה ואכיפה- מאפיינים אשר משתתפי המחקר תופסים כרחוקים מהם; מאידך, הרחקת התופעה- מאפייניה והשלכותיה נתפסות כמאיימות ביותר ולא רצויות, הם מכוננים זהות שהמשתתפים נמנעים מלהזדהות איתה, ולכן הם מרחיקים אותה מעצמם באופן פעיל.

שני כוחות אלו- ריחוק והרחקה- מקיימים ביניהם קשר מעגלי בו האחד מחזק את השני ומחוזק על ידו בעת ובעונה אחת. כך כפי שהוצג, הבניית התופעה מבחינה חברתית כתופעה פלילית, פתולוגית והטרו-נורמטיבית, מביאה לכך שגברים הומואים וביסקסואלים לא מדברים עליה או מכירים בה ככזו העשויה להיות רלוונטית להם; כפועל יוצא, הרושם של המשתתפים הוא שהתופעה אינה קיימת בקרבם ובסביבתם, או שבמידה והיא קיימת, היא נדירה כיוון שהם לא שומעים מקבוצת השווים שלהם על התופעה; במקביל, המדינה וארגוני הסיוע לא מכירים בתופעה בקרב זוגות גברים ולכן גם לא מציעים מענים; מכך מתחזקת ההנחה בציבור שהבעיה ככל הנראה לא קיימת, כיוון שלא קיים עבורה מענה נטעם הרשויות אשר אמונות על סוגיות אלה במידת הצורך, או על ידי כל גוף אחר; עקב העדר מענים והתייחסות לתופעה, מי שחווה תוקפנות במערכת היחסים שלו מרחיק אותה, מצמצם ומכחיש אותה ככל הניתן, או תופס אותה כפתולוגית ופלילית, כיוון שלמיטב ידיעתו הוא ובן זוגו הם זוג חריג מבין הזוגות מאותו המגדר, בו מתקיימת תוקפנות שכזו, אשר לתפיסתם נובעת ככל הנראה מפתולוגיה אישית. הנחה זו היא הנחה מתבקשת כיוון שההסברים האחרים המוצעים ביחס לאלימות בין בני זוג נוגעים להיבט החברתי-מגדרי ומיוחסים ל”אלימות כלפי נשים”, וכך נתפסים לא רלוונטיים. ההרחקה והריחוק מתקיימים אפוא,

על רקע שיח פמיניסטי של אלימות כלפי נשים, אך למעשה כפי שהוצג, ישנם גורמים ומנגנוני הרחקה נוספים מלבד אלה המגדירים, אשר ייתכן וקיימים גם באוכלוסיות נוספות, ולא רק בקרב גברים הומואים וביסקסואלים.

על פי מסורת העבודה הסוציאלית, אשר רואה את האדם בסביבתו ומכירה בהשפעות ההדדיות בין החלקים החברתיים, הבינאישיים והתוך-אישיים בחלק זה ברצוני לדון ולהסביר את ממצאי המחקר דרך מספר נקודות מבט והמשגות: תחילה אציג את השלכת התוקפנות ופיצולה; לאחר מכן אסביר כיצד נוצרת סטיגמה והיותה למעשה כינון זהות אותה ניתן להרחיק ולהדיר; בהמשך אדון בכינון הסובייקטים-התוקפן והקורבן-באמצעות הכח; אמשך בהתייחסות למעורבות השיח; אדון בסוגיות מגדריות ובגישה הרב תרבותית ביחס למחקר זה; ולבסוף אציג את ההמלצות להמשך במחקר ופרקטיקה ואת מגבלות המחקר.

השלכת התוקפנות ופיצולה

לאורך ממצאי המחקר ניתן לראות בתפיסות המשתתפים פיצולים בינאריים רבים בשיח אודות אלימות בין בני זוג גברים. חלקם תואמים את הנחות העבודה של הפרספקטיבה הפמיניסטית כפי שהוצג, וחלקם נעשים על ידי המשתתפים עצמם בבואם להציג ולתאר את חייהם האישיים. ניתן לראות פיצולים רחבים וחברתיים שהוצגו כגון הפיצול שבין קורבנות לתוקפים, בין נשים לגברים, בין הטרוסקסואלים ללהט"ב. לצדם המשתתפים הציגו פיצולים אישיים או בין-אישיים כמו פיצול בין אלימות לבין קונפליקט זוגי לגיטימי בזוגיות שלהם, בין עצמם לבין בן הזוג, בין שיח תיאורטי-אקדמי על אלימות בין בני זוג לבין שיח על אלימות בין בני זוג בחיים האישיים ובזוגיות הפרטית.

ברמה הפרטית והבין-אישית ניתן להבין את הפיצולים הללו ברוח התיאוריה של מלאני קליין,

אשר חקרה ועבדה עם תינוקות ומבוגרים והמשיכה את דרכו של זיגמונד פרויד. קליין מסבירה את התפתחותו הרגשית של האדם באמצעות עמדות אשר ניתן לנוע ביניהן לאורך החיים ולא באופן ליניארי (אוגדן, 2003). אליבא דה קליין, תנועה זו מתקיימת בין העמדה הסכיזואידית-פרנואידית, המאופיינת בתפיסה מפוצלת של המציאות בין טוב לרע, שחור לבן; לבין העמדה הדיכאונית המתפתחת בהמשך ומאופיינת ביכולת לתפוס את המציאות באופן מורכב יותר, המכיל טוב ורע בלי הצורך לפצל ביניהם. גם לאחר התפתחות העמדה הדיכאונית אנשים נעים בין העמדות הללו וחוזרים לעמדה הסכיזואידית-פרנואידית בעיקר במצבים של לחץ וחרדה (קליין, 2002).

קליין מסבירה כי האדם נולד עם "אני" מסוים, אך על מנת לפתח אותו עליו להזדהות עם

אובייקטים אחרים ולחוות עימם חוויות חיוביות כדי לתפוס את עצמו באופן חיובי. התינוק בתחילה לא

מבחין בין עצמו לבין הסביבה ולכן מייחס את חוויותיו מהסביבה גם לעצמו. כתוצאה מכך, על מנת לגבש "אני" חיובי, על התינוק להפריד ולפצל בין החוויות הטובות לרעות, כשאת הטובות הוא מייחס לעצמו ואת הרעות משליך החוצה לסביבה. התינוק מפצל גם בין אובייקטים מסביבו על מנת שיוכל להמשיך ולחוות את חלקם כחיוביים, בלי שהם ייהרסו עבורו על ידי צדדיהם השליליים. קליין המשיגה פיצול זה באמצעות "השד הטוב והשד הרע". לדבריה כשהשד הזמין של אם התינוק מלא בחלב, מזין אותו ויוצר עבורו חוויה נעימה וטובה הוא נחוה כשד טוב, אשר באמצעות פיצול האובייקט (האם), נפרד מבחינת התינוק מהשד הרע אשר לו מיוחסת האכזבה או הפגיעה מהאם המאכזבת שאינה זמינה עבורו באופן מידי כשהוא רעב ומעוניין בחלב. התינוק לא מסוגל לתפוס את האם כאדם שלם ומורכב אשר לפעמים מיטיב איתו ולפעמים לא, הוא חווה אותה בחלקים אבסולוטיים- טובים או רעים (קליין, 2002)

התיאוריה של קליין מאפשרת להבין את הפיצולים שעשו משתתפי המחקר בבואם להסביר נושא שמעורר חרדה ואי נוחות, או לספר על חוויותיהם האישיות ביחס לאירועים מעוררי חרדה כמו קונפליקטים עם בן הזוג. כשם שקליין מתארת כי התינוק (ולאחר מכן המבוגר) משליך ממנו החוצה את חלקיו הרעים, הפוגעניים, התוקפניים על מנת שלא ייהרס ה"אני" החיובי שלו, כך משתתפי המחקר ראו התנהגויות תוקפניות או אלימות באחר אבל לא בעצמם. ניתן לראות כי עומר היה המשתתף היחיד שתיאר את עצמו כאלים, אך הוא עשה זאת בתיאור אירוע מזוגיות קודמת שנגמרה כבר, לאחר שעבד את אותו האירוע עם בן הזוג לשעבר, עם בן הזוג הנוכחי ועם חבריו הקרובים. כלומר ניתן להניח שאותו האירוע לא מעורר בו חרדה ולא הורס את תפיסת ה"אני" שלו. יש לציין כמובן שגם תיאורו של עומר את אותו האירוע היה מפוצל, כשהוא לוקח על עצמו את מלוא האחריות לאלימות, שהייתה הדדית בינו ובין בן זוגו. כלומר, ייתכן ולקחת מלוא האחריות בדיעבד, לאחר שלכל אחד מבני הזוג ישנה זוגיות חדשה וטובה, היא בדיוק מה שאיפשר לעומר לשמור על "אני" חיובי, לעומת תיאורו את בן הזוג לשעבר, שלא לקח אחריות על מעשיו. אמיר, המשתתף היחיד שהגדיר את האלימות במערכות היחסים שלו כהדדית, אך הוא גם היחיד שהציג אותה כמרכיב לגיטימי במערכת היחסים ולכן ניתן לשער כי היא גם לא עוררה בו חרדה או צורך לפצל אותה. שאר המשתתפים אשר סיפרו על חוויות בזוגיות שלהם שעל פי הספרות מוגדרים כאלימות ייחסו אותה לצד השני בלבד ולא לעצמם.

קליין מסבירה כי כל בני האדם נולדים עם יצר חיים ועם יצר מוות, אשר מתבטא בתוקפנות הנמצאת בכל אדם. התינוק תופס את עצמו ככל-יכול והוא סבור כי הוא עלול להרוס את אימו באמצעות רצונו ומחשבותיו בלבד. ולכן כשהתינוק מרגיש את תוקפנותו שלו, את הכעס שמתעורר עקב האכזבה מאימו, או את הרצון להרוס אותה בתגובה, התחושות הללו מאיימות עליו ומעוררות רגשות אשם. בהמשך, משליך התינוק החוצה את יצריו התוקפניים במנגנון של הזדהות השלכתית, אל תוך האם למשל.

במצב כזה התינוק חווה את האם כרודפנית ותוקפנית, הוא תופס את האם כמי שעלולה לנסות להרוס אותו, לנקום בו (קליין, 2002). באמצעות הסבר זה של קליין ניתן לנסות להתבונן בפער בין תיאור המשתתפים את הזוגיות ההדדית שלהם, את היחסים השוויוניים וההדדיים בינם לבין בני הזוג שלהם, לבין תיאורם את התוקפנות כנחלתו הבלעדית של הצד השני. כמו כן ניתן לראות בהסבריה של קליין אודות מקור התוקפנות בתינוק עצמו ולא בהתנהגות האם, הסבר לחשש של משתתפי המחקר מהתפרצויות של אלימות ותוקפנות אשר דורשים טקסים שונים על מנת להימנע מהן. כפי שהתינוק של קליין נבהל מרצונותיו התוקפניים וההרסניים כלפי האם, שאותה הוא אוהב, כך המשתתפים חוששים מתוקפנותם שלהם ונמנעים ממנה בדרכים שונות.

ניתן להרחיב את הסבריה של קליין על התינוק, הפרט, ולהבין באמצעותם גם את התפיסה החברתית והמקצועית את התחום של אלימות בין בני זוג. כך, כפי שתואר, גם אנשי המקצוע והציבור הרחב רואים תופעה זו באופן מפוצל, על פי הפרספקטיבה הפמיניסטית. פיצול זה מתבטא בקביעה הרווחת כי מדובר באופן בלעדי בתופעה של גברים-תוקפים הפוגעים בנשים-קורבנות, זאת על אף שהנתונים הכמותיים מהעולם מעידים על תופעה הדדית הנוכחת בכל פלחי האוכלוסייה וכי לא ניתן להפריד בין התוקף לקורבן על בסיס מגדר, אם בכלל (Anderson, 2002; Capaldi et al., 2012; Finkel, 2010; Gilfus et al., 2007). ניתן גם לראות בייחוס המאפיינים השליליים, הפתולוגיים והפליליים למי שמוגדרים כ(גברים) אלימים תוצאה של פיצולים אלה אותם מתארת קליין. כלומר, עצם ייחוס המאפיינים השליליים הללו למי שמזוהה או נתפס אלים, למרות שאלימות ותוקפנות נמצאת בכולם והיא הדדית בדרך כלל, הוא בעצם התגלמות הפיצול- תיאור ה”אדם האלים” כרע לחלוטין באמצעות ייצוגים ומאפיינים ”רעים” בלבד, לעומת אנשים אחרים- ”קורבנות”- שהם טובים או חפים מאחריות לחלוטין, באמצעות ייצוגים ומאפיינים הפוכים. תפיסה זו של החברה הכללית ושל גורמי המקצוע מייצרת חיזוק מעגלי נוסף המתבטא בהבנייה מפוצלת של התופעה בקרב הציבור, מה שמוביל לתפיסה מפוצלת ולא מורכבת, על פיה רק קורבנות (נשים) מוזמנות להתלונן על תוקפים (גברים). כך, אנשי המקצוע גם מקבלים חיזוק ואישור לתפיסתם המפוצלת, כיוון שמהציבור משתקפת בהתאם תמונת מציאות מפוצלת, שהובנתה בידי גורמי המקצוע והמדיניות מלכתחילה ובהמשך עיצבה והבנתה את התפיסה הציבורית והמקצועית בהתאם.

משתתפי המחקר מכירים, חווים, ועדים לאירועים שעל פי הספרות מסווגים כאלימות בין בני זוג, והסבירו גם שבמידה והיו מתרחשים בין גבר לאישה היו נתפסים בעיניהם כאלימות כלפי נשים. יחד עם זאת, כשאיירועים אלה מתרחשים סביבם ובחייהם האישיים, בין בני זוג גברים, הם לא תופסים זאת כך. החלוקה הדיכוטומית של גבר- תוקפן ואישה- קורבן מביאה לכך שתפיסתם של אירועי תוקפנות כלפי

נשים נתפסים כ"אלימות כלפי נשים"- תופעה חמורה ואסורה, לעומת אירועים זהים כלפי גברים, אשר לא נחווים כקשורים לתופעה זו או חמורים באותו האופן.

חומרתה הנתפסת של תוקפנות כלפי גברים נמוכה, אם בכלל קיימת, מאשר החומרה של אירועים דומים כלפי נשים. ניתן לראות תמיכה אמפירית לסוגיה זו במחקרים אשר בדקו את התפיסות בנוגע לאירועים זהים אשר ההבדל היחיד ביניהם הוא מגדר התוקף והקורבן ומצאו כי כשהקורבן היא אישה האירוע נתפס חמור יותר מאשר כשהקורבן היה גבר; כשהתוקף הוא גבר האירוע נתפס חמור יותר מאשר כשאישה תוקפת באופן זהה; כשהקורבן היה גבר, דיווחו המשתתפים כי יותר סביר שיתעלמו מהסיטואציה לחלוטין (Willis, Hallinan, & Melby, 1996; Sylaska & Walters, 2014). במחקרים שהשוו למערכות יחסים של בני זוג מאותו המגדר ניתן לראות כי תפיסות המשתתפים היו כי האלימות בין בני הזוג מאותו המגדר הייתה פחות חמורה ופחות הצריכה התערבות של טיפול או אכיפה, מאשר במקרים זהים בין בני זוג הטרוסקסואלים (Harris & Cook, 1994). מעניין לראות את ביטויי ההשפעה המעגלית של התפיסות בתחום בכך שגם תפיסותיהם של אנשי מקצוע בתחום של אלימות במשפחה, אשר להם אמורה להיות הבנה טובה ומדויקת יותר של התחום והם אלה אשר מבצעים את ההתערבויות בפועל, היו דומות (Brown & Groscup, 2009). משתתפי המחקר הנוכחי גם נטו שלא להאמין לסיפורים ששמעו אודות גברים הומואים וביסקסואלים שסיפרו כי חוו אלימות במערכת היחסים שלהם. לאותם גברים יוחסה דרמטיות יתר וחוסר אמינות. ממצאים אלה הולמים ממצאי מחקרים אשר מצאו כי תלונות של גברים אודות אלימות מצד בן הזוג שלהם נתפסות פחות אמינות מאשר תלונות של נשים אודות גברים, ופחות ראויות להתערבות (poorman, seelau & seelau, 2003).

ייחוס תכונות או מאפיינים מסוימים לקבוצת אוכלוסייה מסוימת היא אינה תופעה ייחודית לאלימות בין בני זוג. למעשה זהו תהליך של היווצרות סטיגמות המייצר דעות קדומות על מנת לפשט ולהקל את הבנת הסביבה והחברה. דעות קדומות אלה מייצרות עבור הפרט רווחים מסוימים מחד, אך לקיומן מתווספים מחירים כבדים על אוכלוסיות נרחבות, אם לא על החברה כולה, מאידך. על כך ארחיב.

סטיגמה

המשתתפים במחקר, בעודם מסבירים את תפיסותיהם אודות אלימות בין בני זוג גברים, הציגו למעשה סטיגמות כלפי להט"ב וסטיגמות כלפי גבריות ונשיות. בה בעת הם המחישו והדגימו את הסטיגמות שיש להם בנוגע לנשים נפגעות אלימות כחלשות, לא מודעות, עניות, תלותיות וכו'; בנוגע לגברים אלימים כחסרי רגישות, תוקפניים, עניים, מכורים, מוגבלים וכו'; בנוגע לגברים הומואים

וביסקסואלים שסיפרו להם על חוויות של אלימות כלא אמינים וכדרמטיים יתר על המידה; ובנוגע לגברים הומואים וביסקסואלים ככלל כרוקים יצריים ונטולי מחויבויות או אחריות. המשגה מקובלת של סטיגמה בה אשתמש, כוללת ארבעה רכיבים: 1. סימון ותיג של הבדלים בין בני אדם; 2. ייחוס ההבדלים והשונויות האנושיות לתכונות שליליות; 3. הפרדה בין "אנחנו" לבין "הם"; 4. ירידת סטטוס חברתי ואפליה (Link & Pheln, 2001). בהמשגה זו מופיע המונח "Label"- שפירושו סימון או תיג, ולא מונחים כמו "תכונות" או "מצבים", כפי שנהוג היה בעבר או בהמשגות אחרות בשיח אודות סטיגמות, על מנת להדגיש שמבין מאפיינים רבים המבטאים שונות בין בני אדם, ישנן שונות שמבחינה חברתית מסומנות כמשמעותיות יותר וכאלה שפחות- כאלה שאנשים מסמנים ומתייגים על פיהן ואחרות שעל פיהן לא. כך למשל מיוחסת משמעות חברתית לצבע עור או נטייה מינית- משמעות שאינה מיוחסת להבדלים אחרים כמו צבע העיניים או העדפות קולינריות. הבחירה במונח 'סימון' או 'תיג' מדגישה כי חשיבות התכונה או השוני היא כזו אשר ניתנה על ידי החברה, המסמנת, ולא באופן אובייקטיבי, מהותני או מובן מאליו (Link & Pheln, 2001). זוהי הבחנה חשובה, כיוון שבניסוחים אחרים סטיגמה מתפרשת כתכונות מסוימות שגוררות יחס חברתי שונה. כלומר התכונה והשוני נתפסים כהבדלים עובדתיים ומהותיים ולכן היחס החברתי אליהם "הגיוני" או "מוצדק".

לסטיגמות יש תפקיד חשוב בשיגרה ובמהירות קבלת ההחלטות של אנשים והן מאפשרות חיסכון במאמץ מחשבתי. כלומר, כשיש לנו תבניות מוגדרות מראש של סטיגמות וסטריאוטיפים קל יותר לקבל החלטות מהירות לגבי אנשים ומצבים. ראיות לכך נמצאו במחקרים על פיהם כשניתן להיעזר בסטיגמות קל יותר לעשות פעולות במקביל (Link & Pheln, 2001; Macrae et al, 1994). במילים אחרות, סטיגמות מאפשרות השקעת משאבים פחותה ושימוש בדעות זמינות ומוכנות מראש. כפי שהוצג, סטיגמה מתחילה בסימון של תכונה מסוימת אשר מיוחסת לשוני בין אנשים, באופן המייצר הפרדה בין אוכלוסיות וקבוצות, אך באופן היררכי. אפליה או ירידת סטטוס הן חלק הכרחי מסטיגמה. כשאנחנו מסמנים קבוצה מסוימת ומייחסים לה תכונות שליליות, זה מכין את הקרקע להפחתת הערך של אותה הקבוצה, דחייה והדרה של חבריה (Link & Pheln, 2001).

במחקר הנוכחי הממצאים הראו כי לתפיסת המשתתפים במחקר הסובייקט האלים והסובייקט נפגע האלימות הם לא הגיוניים, חלשים, לא צפויים. חלקם נתפסו אפילו מסוכנים או חולים. ניתן להתבונן בכך שההתייחסות הפלילית לסוגיה של אלימות כלפי נשים מאפשרת אפליה זו ביתר שאת, כיוון שמשמשת "תו תקן" או אישור מהמדינה והממסד לכך שיש להרחיק אנשים אלה מהחברה בענישה ומאסר או בטיפול במקלטים. במקרה של גברים הומואים וביסקסואלים, משתתפי המחקר, ניתן לראות

במצאים רתיעה והימנעות מהזדהות כסובייקטים כאלה, אשר עלולה להוביל אותם להצטלבות מיקומי שוליים (קרומר-נבו וקומס, 2012)- ריבוי מצבי שוליות חברתיים- אשר רק תעצים את השלכות כל אחד ממיקומי השוליים בפני עצמו. כלומר, הזדהות שכזו משמעותה כי האדם הוא גם להט”ב וגם אלים או קורבן לעומת מי שהוא ”רק” להט”ב או ”רק” מעורב באלימות בין בני זוג. כך למעשה הם עלולים למצוא עצמם מסומנים כשייכים לשתי קבוצות שייכות שוליות- הם שייכים לקבוצת מיעוט מיני, וגם לקבוצת מיעוט של אלימות בין בני זוג, שהיא פתולוגית ופלילית. כיוון ששתי קבוצות מיעוט אלה לא נתפסות כקבוצות שביניהן ישנה חפיפה או קשר, למעשה נדרשת מעין בחירה בקבוצה אחת על פני השנייה. כך ניתן גם לראות שלמשתתפים במחקר היה קשה אפילו להאמין לאנשים כאלה, כיוון שסיפורים כאלה לא נתפסים כשייכים ללהט”ב, וכי שירותים ומענים לאלימות במשפחה- אלימות כלפי נשים למעשה- לא נתפסו כרלוונטיים או מתאימים ללהט”ב. על מנת להמחיש מתח זה בין שתי הקבוצות וההשתייכות אליהן, ניתן לחשוב על להט”ב דתיים, אשר מחזיקים בתוכם זהויות של שתי קבוצות שייכות, אשר על פי סימון ותיוגן החברתי נתפסות ככאלה שלא ניתן ליישבן יחד (זק, 2019).

ניתן לראות לאורך ההיסטוריה שכאשר קבוצה הגמונית סימנה קבוצות מיעוט בתיוג שטומן בחובו אסוציאציות או קונוטציות שליליות, אנשים מהקבוצה המסומנת ניסו שלא להשתייך או לפחות לא להיתפס כשייכים לאותו התיוג. כך נוכל לראות להט”ב שבחרים לחיות בארון ולהתנהג ”כמו סטרייטים” (שילה, 2007), או לחילופין אפילו אנשים שחורים, אשר סימנם כרוך בצבע העור, דבר שקשה עד בלתי אפשרי להסתיר, אך כחלק מקבוצה מסומנת ומתויגת, יש מי שמנסים להיתפס או להיראות פחות שחורים, כפי שהציג מלקולם x בנאומו המפורסם (Mathews, 2015).

נראה על פי ממצאי המחקר כי תהליך זה של תיוג, סימון וייחוס תכונות שליליות, מוביל לכך שהמשתתפים דחו מעליהם את הסוגייה של אלימות בין בני זוג. הם התחילו את הדיון בנושא בעמדה התופסת אותו כשיח תיאורטי-אקדמי של אנשי מקצוע, ולאחר מכן הבהירו כי אין לנושא נגיעה לחייהם האישיים או החברתיים וגינו את התופעה באופן כללי וגורף. לאחר מכן הגדילו לעשות והבהירו שסוגיה זו כלל לא נוגעת ללהט”ב שכמותם, וכי במצבים בהם יש להט”ב אשר חווים אלימות בזוגיות שלהם, זה ככל הנראה קשור במאפיינים אישיים ופתולוגיים.

בסקירת הספרות הוצג מודל לחץ המיעוטים בהתייחס לזהות מינית, אשר ניתן לראות בו גם המשגת השלכותיה של סטיגמה. מודל זה מורכב מכמה אלמנטים, אשר שניים מהם הם הפנמתם ואימוצם של גישות וגורמים המביאים לאירועים מלחיצים ומאימים על רקע הזהות המינית ותהליכים של הסתרה שלה (Meyer, 2003). ניתן להקביל את ממצאי המחקר הנוכחי לדינמיקה זו של הפנמת המסרים הפמיניסטיים בציבור אודות אלימות בין בני זוג, אלימות כלפי נשים, ביחס לזהות הסובייקט

האלימים והסובייקט נפגע(ת) האלימות, ובהמשך הסתרה של ההיבטים המזוהים עם אותם הסובייקטים, בדומה לבחירה לחיות בארון ולהתנער או להסתיר מאפיינים שנתפסים ”הומואיים”. כך, הפרט מפנים את ההסברים והגישות המסבירות את היחס לו זוכים מי שמסומנים ומתויגים כגבר אליים או כאישה נפגעת אלימות. הוא מאמין שהיחס הזה מוצדק והגון וראוי, ובהמשך לכך מתחיל תהליך של הסתרה, כלומר תהליך בו הפרט מסתיר את התוקפנות בחייו (לצד שאר המאפיינים הפתולוגיים והשליליים שיוחסו אליה), מכנה אותה בשמות שונים ומטשטשים ומכחיש אותה לחלוטין.

הסתרה שכזו לא מוכרחה להתקיים באופן מודע. כשנער בוחר לחיות בארון הוא מודע לזהותו המינית ובוחר להסתיר אותה מסביבתו בשלב מסוים, אך עוד לפני כן ישנם תהליכי הסתרה פחות מודעים, בהם הנער מזהה שהוא שונה מסביבתו, הוא לא לגמרי מבין למה, אבל הוא מבין שעליו להסתיר שונות זו (Ritter & Terndrup, 2002). הקבלה אפשרית להבנת הסטיגמה המדוברת ניתן למצוא בסטיגמה

שהתפתחה אודות מחלת האיידס. במגפת ה-HIV/Aids שפרצה בשנות ה-80 ויוחסה במיוחד לגברים הומואים וביסקסואלים, נוכל לראות כיצד רבים מהם נטו להימנע מבדיקות גם כשהיה להם חשש סביר שנדבקו, מהפחד לגלות בעצמם שהם נשאי HIV (Chesney & Smith, 1999), או אחרים שנמנעו מלשתף במצבם הרפואי (Gielen, O'Campo, Faden, & Eke, 1997). מדובר למעשה בהימנעות מהזדהות בזהות אשר סובלת מסטיגמה חברתית, בדומה להימנעות שמשתתפים במחקר הנוכחי ביטאו מהזדהות כסובייקטים אלימים וואו נפגעי אלימות.

למחלת האיידס ישנם ארבעה מאפיינים המגבירים את הפוטנציאל להיווצרותה של סטיגמה אודותיה ביחס למחלות אחרות (Herek, 1999). מעניין לראות כיצד מאפיינים אלה מתבטאים גם במי שמסומנים כסובייקטים של אלימות בין בני זוג: (1) ייחוס לאחריות אישית- אידס אשר נתפס כמחלה שהנדבקים בה אשמים בהידבקותם, בעקבות יחסי מין בין גברים- כלומר התנהגות לא אחראית או אפילו לא מוסרית, לכאורה, שניתן היה להימנע ממנה (weiner, 1993). באופן דומה, מהממצאים עולה כי גם אלימות בין בני זוג נתפסת כתופעה שבה בני הזוג אחראים לסבל אותו הם חווים, בין אם כי הם בוחרים לתקוף ובין אם כי הם מוכנים להכיל את האלימות כלפיהם; (2) תזכורת למוות- אידס, אשר נתפס כמחלה סופנית הזכיר לאנשים את המוות ואת היותם בני תמותה (Stoddard, 1994). למעשה האידס נתפס כמכיל את הסיכון למוות מצד אחד ואת היכולת להמית (באמצעות הדבקת האחר) מהצד השני. כך ניתן לראות כי גם בקרב משתתפי המחקר רווחה תפיסת הרצח כאינדיקציה לאלימות בין בני זוג. הזהות של מי שמעורב באלימות בין בני זוג קשורה בעיני המשתתפים לרצח ומוות- הסיכון למוות והיכולת להמית- כך סוגיה זו נתפסת כחסרת תקווה; (3) סיכון לאחרים- אידס נתפס כמחלה מדבקת, אשר מסכנת את הציבור כולו, ולא

רק את האדם החי איתה (Herek, 1990). באופן דומה, ניתן לראות כי משתתפי המחקר הסבירו כי אדם שאלים נגד בת זוגו (או בן זוגו) יהיה אלים גם בסיטואציות אחרות, כך שהוא מסכן את הזולת והציבור. כמו כן, גם הקורבנות נתפסה כמסוכנת כיוון שמי שסובל מהאלימות נתפס כמי שמאפשר זאת, שמוכן לקבל זאת, לא מתלונן או מציב גבולות, ובכך מסכן את עצמו ואת בני משפחתו ולא עוצר את בן הזוג מלפגוע גם באחרים; 4 נראות- תופעות אשר נראות לעין או שהשפעותיהן נראות לעין מעוררות יותר סטיגמה, כמו חלק מהסימפטומים של אידס, ללא טיפול (Klitzman, 1997). בהשוואה זו ניתן לומר שכשתיארו את דמות האישה הנפגעת אלימות תיארו אותה כחבולה ופצועה. ההימנעות מהזדהות כמי שלוקחים חלק בזוגיות שבה יש אלימות, עשויה להיות קשורה גם ברתיעה מהנראות החברתית הנתפסת של מי שסובלים מאלימות בין בני זוג (כקורבנות בעיקר, אבל גם כתוקפים).

אידס נתפס במשך שנים רבות כמחלה הקשורה בהומוסקסואליות וכך הזהות המינית הפכה למעין סטיגמה שמתווספת לסטיגמה אודות אידס- מי שאובחן כנשא HIV נחשד גם בהומוסקסואליות, על כל המשתמע מכך (Merson, O'Malley, Serwadda & Apisuk, 2008). באופן דומה ניתן לראות כי משתתפי המחקר מייחסים אלימות בין בני זוג לנשים, הן נתפסות כקורבנות הסובלות מהתופעה, ובכך למעשה הזדהות כמי שסובל מאלימות בין בני זוג מזמנת גם סטיגמה אודות נשים ונשיות, בנוסף לסטיגמה אודות האלימות עצמה. כך במחקר הנוכחי נראה כי גברים נמנעים מהזדהות כמי שסובלים מאלימות בזוגיות שלהם, בין היתר, מהחשש להיתפס כנשיים, חלשים, תלותיים- מאפיינים הקשורים על פיהם בנשים ובחולשה. בהמשך לכך, ניתן לראות כי כמו HIV, אשר הסתרתו על ידי נשאים משקפת למעשה הפנמה של הסטיגמה (Klitzman, 1997), כך גם משתתפי המחקר הפנימו, כאמור, את הסטיגמות הרווחות אודות אלימות בין בני זוג, על אף שחלק ניכר מהם חיים וחווים מה שמוגדר על פי הספרות כאלימות בין בני זוג, והם אינם מתאימים לסטיגמה כמובן. כלומר, בהתאם לפרספקטיבה הפמיניסטית, משתתפי המחקר הפנימו כי האלימות בין בני זוג היא בינארית, הפנימו את מאפייני התוקף ומאפייני הקורבן ואת ירידת הסטטוס הצפויה לכל אחד מהם על רקע זהות זו והסתירו אותה או נמנעו ממנה. כחלק מהמאבק באידס, הבינו גופים ומוסדות רלוונטיים כי על מנת להילחם בתופעה באופן מועיל, יש לפעול להסרת הסטיגמה ממנה- להילחם בסטיגמה ובנגיף, ולא להילחם בנשאים עצמם או לראות בהם איום, כפי שהיה נהוג בעבר (Hoppe, 2003; Watkins-Hayes, 2014). ייתכן וכדאי ללמוד מכך ולשקול אימוץ גישה כזו, לנסות להסיר את הסטיגמה מאלימות בין בני זוג. זאת, בין היתר, כיוון שהתמודדות עם שתי התופעות דורשת שיתוף פעולה של הציבור והאנשים הסובלים מהן. כמו כן, חשוב להבהיר כי בניגוד לנגיף HIV אשר מאובחן באמצעות בדיקת דם אובייקטיבית ומדויקת, ה”אבחון”

במקרה של אלימות בין בני זוג הוא סובייקטיבי, חשוף להטיות משמעותיות ונטול הגדרה חד משמעית, כפי שהוצג בסקירת הספרות ובפרק הממצאים.

בשנים האחרונות נעשו מאמצים בארץ להסיר את הסטיגמה מנשים נפגעות אלימות, אך פעולות אלה נעשו באמצעות התקת כל האשמה, האחריות והסטיגמה לגברים, לתוקפים, באופן בינארי כמובן. דוגמה לכך ניתן לראות בקמפיין "FACEIT" שבמסגרתו התפרסמו על שלטי חוצות תמונות של גברים אשר נטען כי תקפו נשים, לצד הכיתוב "#הבושה_עוברת_צד". יוזמות הקמפיין אף הסבירו כי "הבושה כבר אינה חלק מנחלתו של הקורבן, אלא עוברת לצד התוקף- הגיע הזמן שהוא יתבייש" (מייקין, 2020).

כלומר, המטרה בקמפיין זה אינה הסרת הסטיגמה, אלא ביוש, חיזוק הסטיגמה והשימוש בה (או האיום בשימוש בה) באופן מפוצל, כלפי גברים. דוגמה נוספת לשימוש באשמה ובושה במסגרת המאבק באלימות היא קמפיין פרסומי של רשת בתי המרקחת "סופר-פארם" שעלה בטלוויזיה וברשת תחת הכותרת "אלימות במשפחה זה לא נורמלי". קמפיין זה כולל מספר סרטונים שמפנים לאתר וליישומון החברה, בהם בכל פעם דמות אחרת מספרת על חוויותיה הקשורות באלימות במשפחה (מצד גברים כלפי נשים בלבד) ומתמודדת עם השאלה האם זהו מצב נורמלי. בסוף כל סרטון קריינית מלווה טקסט שמופיע, מסיר את הספק ומבהיר את התשובה מבחינת יוזמי הקמפיין: "זה לא נורמלי" (יעקבי-הנדלסמן, 2021).

לאור ממצאי המחקר הנוכחי ונתוני ההתפלגות בחברה הכללית אשר הוצגו בסקירת הספרות, אלימות בין בני זוג במרבית הזוגות היא הדדית (Anderson, 2002), ושכיחותה באוכלוסיה ניכרת (Kimber, Adham, Gill, McTavish, & MacMillan, 2018). במילים אחרות, אלימות בין בני זוג היא ככל הנראה "נורמלית" במובן הסטטיסטי. ניתן אם כן להבין את שני הקמפיינים הנ"ל לא ככאלה המתארים תופעה במטרה לצמצם או למגר אותה, אלא כתוצאות וככלים של הבניית הסוגיה וקיבועה בציבור כ"אלימות כלפי נשים", שממנה נובעת השאיפה להאשים, לבייש ולהרחיק את התופעה מהחברה הכללית, "הנורמלית", באופן הדומה לממצאי המחקר אודות תפיסות המשתתפים את הנושא. כפי שנעשה במאבק במגפת ה-HIV, ייתכן וראוי יהיה לפעול להסרת הסטיגמה ממי שמסומנים כסובייקטים של אלימות כלפי נשים- ולא רק מהנשים, כפי שמבקש קמפיין "FACEIT" לעשות, אלא גם מהגברים- ולהתייחס לסוגיה כביטוי של קשיים בינאישיים רווחים ונפוצים בקרב בני זוג. כך ניתן יהיה להתחיל להנגיש ליותר אנשים סיוע רלוונטי ומותאם, ללא המכשול שכיום מצריך את אותם אנשים לשאת זהות סטיגמטית, "לא נורמלית" אשר במקרים של בני זוג גברים, אף אינה נגישה ולא מובילה למענה או סיוע, כיוון שאין כזה בנמצא (ביילי, 2018; משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, 2020; הוראות והודעות התע"ס, 2003, 2003, 2004, 2006, 2010).

ביטוי נוסף של סטיגמה היא אפליה מבנית, אשר מתבטאת במבנה החברתי עצמו. החברה והמבנים החברתיים בנויים בצורה שמבחינה בין קבוצות על סמך אותם סימונים וסטיגמות. כך, האפליה נעשית לא רק על ידי פרטים ספציפיים בביטויים ישירים, אלא מתקיימת גם באופן סמוי יותר באמצעות ובתוך המארג החברתי שבתוכו הם חיים. דוגמאות קלאסיות לכך הן שקבוצות מיעוט אתניות זוכות להשכלה פחות טובה באזור מגוריהן, וכך פתוחות בפניהן פחות הזדמנויות, באופן שאינו קשור ישירות למוצא שלהם או שאנשים שחורים בארה”ב, למשל, לא זוכים להתקבל למשרות אשר אנשים לבנים נוטים לאייש על בסיס המלצות אישיות של מכריהם הלבנים, על בסיס שיטת 'חבר מביא חבר' (Link & Pheln, 2001). בקרב להט”ב ניתן לראות כי גברים הומואים וביסקסואלים במדינות פחות סובלניות כלפי להט”ב חשופים יותר להידבקות ב-HIV עקב מודעות נמוכה יותר למין מוגן (Pachankis, Hatzenbuehler, 2017). או שתוחלת החיים של להט”ב נמוכה ביחס להטרוסקסואלים ב-12 שנה בממוצע, במדינות בהן ישנם פחות חוקים המגנים על להט”ב (Hatzenbuehler, 2016).

ניתן אם כן, לראות את התופעה ”אלימות כלפי נשים” או ”אלימות בין בני זוג” כתופעות אליהן קשורה אפליה מבנית דומה. במשך שנים רבות התקציבים המופנים לטיפול באלימות בין בני זוג הם נמוכים, מצומצמים, ולעיתים אפילו לא באמת מגיעים בפועל למחוז חפצם על אף שאושרו כראוי (מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 2019). התקצוב לשירותים חברתיים בישראל נמוך משיעורו הממוצע במדינות מפותחות (מבקר המדינה, 2021), ועבור בעיות הנתפסות ”כבעיות של נשים”, התקציבים והסיוע מוגבלים מסורתית עוד יותר (Bunch, 1990). בכך ניתן לראות אפליה מבנית כלפי אנשים על רקע סימונם כאלימים או נפגעות אלימות- סובייקטים של ”אלימות כלפי נשים”. במקרה של בני זוג גברים (או זוגות אחרים בהם התוקפנות היא לא באופן בלעדי מצד הגבר כלפי האישה), מתווספת על גבי אפליה זו אפליה מבנית נוספת- מלוא התקציבים המיועדים בארץ להתמודד עם אלימות בין בני זוג מופנים ספציפית לאלימות כלפי נשים, כלומר זוגות הטרו-נורמטיביים. נשים מטופלות כקורבנות בלבד במקלטים למשל וגברים מטופלים כתוקפים בלבד במרכזים למניעת אלימות, הוסטלים לגברים אלימים ועוד (ביילי, 2018; משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, 2020; הוראות והודעות התע”ס, 2003; 2003; 2004; 2006; 2010). כלומר הטיפול המוצע לאדם מוכתב על פי מגדרו, אליו מיוחס גם התפקיד באלימות כתוקף או קורבן, ובמידה ואינו הטרוסקסואל- אישה נפגעת אלימות או גבר אלים- אין בנמצא שירות מתאים עבורו. מלבד האפליה הקונקרטי-חומרית שהוצגה, לסטיגמה יש גם השפעה חברתית על יחסים חברתיים בין אנשים. בדומה למה שהוצג במודל לחץ המיעוטים, מודעות לסטיגמה (Pinel, 1999) פועלת

כך שאדם מכיר את היחס לאותן קבוצות מסומנות, ואז כאשר הוא מסומן כשייך לאחת מהן, הוא נהיה מודע לאותה האפליה הצפויה להגיע ונהיה דרוך לקראתה (Link et al., 1989). כך האדם עלול להיות יותר מסוגר, מתגונן ופחות ניוח בסיטואציות חברתיות, לסבול מהערכה עצמית נמוכה (Wright et al., 2000), דיכאון (Link et al., 1997) וכמובן אבטלה ואבדן הכנסה (Link, 1982, 1987).

סטיל וארונסון (1995) המשיגו את ”איום הסטריאוטיפ”, כשהסבירו שאנשים מודעים לסטיגמות המופנות כלפיהם ובכך הם עשויים להיות מוערכים על פי אותה סטיגמה ואף להתנהג בהתאם לה. הם מראים במחקרם כיצד אנשים שחורים, אשר על פי הסטיגמה אודותיהם מיוחסות להם יכולות אינטלקטואליות נחותות, הצליחו פחות מנבחנים לבנים במבחני SAT (מבחני קבלה לאוניברסיטה), כשאלה הוצגו כמבחנים הבודקים יכולות אינטלקטואליות. לעומת זאת, כשהמבחן לא הוצג ככזה הבודק יכולות אלה, הנבחנים השחורים הצליחו במידה שווה לנבחנים הלבנים (Steele & Aronson, 1995). מכך אנחנו למדים כי סטיגמה עלולה להוביל אנשים מהקבוצה המסומנת לקחת על עצמם את אותן התכונות המיוחסות לקבוצה זו ונתפסות נחותות או לא רצויות, ולממש אותן. סוגיה זו מתחברת גם לטענותיה של אפי זיו (זיו, 2002), אשר מראה כיצד ההבניה של אלימות כפי נשים משמרת ומקבעת תפיסה של נשים אודות עצמן כקורבנות חלשות וחסרות סוכנות (agency). מעניין יהיה להבין מה ההשלכות של הבניות אלה על גברים המסומנים כאלימים במידה ולא הצליחו להימנע מסימון זה.

בהמשך לכך, מתגבשת ההבנה כי הרחבת המשגה של ”אלימות כלפי נשים” כך שתכלול גם להט”ב, כפי שהציעו חוקרים אחרים (זיו, 2002; Baker et al. 2013; Cannon & Buttell, 2015), היא לא האסטרטגיה האידיאלית או הרצויה, כיוון שבכך אנחנו עלולים להחיל את הסטיגמה על עוד אנשים, ולמעשה לשכפל את המודל הקיים, במקום להפיק ממנו לקחים, למנוע את הסטיגמה ולצמצם את השפעותיה. לכן ייתכן וראוי יהיה לפעול על מנת לצמצם את התיוג והסימון של אלימות בין בני זוג, אשר נתפסת כמונח פתולוגי ופלילי, ולהציע סיוע לאנשים בזוגיות שלהם כזוגיות נורמטיבית עם קשיים נורמטיביים ורווחים, עבור להט”ב, אך אולי גם עבור גברים ונשים הטרוסקסואלים.

ייתכן ואם נאמץ גישה זוגית, משותפת ונורמטיבית לסוגיה זו ולא נמשיג אותה כ”אלימות בין בני זוג” או כ”אלימות כלפי נשים”, אלא כקונפליקטים זוגיים לדוגמה, נוכל ”לנקות” ממנה את המאפיינים השליליים שמיוחסים לה ולמי שסובלים ממנה. המשגה זו תוכל גם לטשטש את ההפרדה בין ”אנחנו” ו”הם”, ולאפשר הכלה וקבלה של אותם אנשים כמי שסובלים מקשיים שנמצאים או יכולים להימצא במרבית הזוגות באופן כזה או אחר, ולא אצל קומץ קטן, חריג, פלילי ופתולוגי. כיון שמדובר בהמשגה חברתית, שאנחנו גם יכולים לראות שמנותקת מהנתונים הסטטיסטיים, אין סיבה שלא להמשיגה מחדש

באופן יותר מותאם ומיטיב ופחות מתייג. בכך ניתן יהיה להנגיש את הסיוע ליותר אנשים הזקוקים לו, וחשוב מכך- לתת להם סיוע מועיל יותר, רלוונטי יותר, וכזה שאינו כרוך בתיג והאשמה.

הכח ושליטה חברתית

התבוננות על ממצאי המחקר דרך כתביו של מישל פוקו יכולה לחשוף היבטים נוספים ביחס להתייחסות החברה לאלימות בין בני זוג והתפיסות ביחס אליה. פוקו עסק רבות בסוגיות של חברה, כח ושיח, כיצד הם פועלים ומשפיעים האחד על השני. לגישתו של פוקו לא קיימת זהות כלשהי לאדם לפני ובמנותק מיחסי הכח והשיחים החברתיים בתוכם אדם חי. זהותו של אדם, או מהותו, נוצרות על ידי הכח אשר באמצעות השיח הופך אותו לסובייקט, במילים אחרות- השיח מכונן את הסובייקט (פוקו, 1996, Foucault, 1982; 2015). הכח, כפי שפוקו מתאר אותו, יוצר את הסדר החברתי ומשמר אותו ואת עצמו כל העת.

אחת הדרכים בהן סדר חברתי זה נוצר ומשתמר היא באמצעות מוסדות ממשעיים- המוסדות החברתיים המגבילים אנשים כמו בתי כלא, בתי ספר, בתי חולים, בתי משוגעים ומערכות רווחה. מוסדות אלה מפעילים ומייצרים את אותו הכח באמצעות השיח, בין היתר על ידי איסוף מידע ויצור ידע, כינון מומחיות, חיפוש אחר ה”אמת” והבחנה בין ”ידע אמיתי” לבין ”ידע שקרי” (פוקו, 1996). הכח על פי פוקו הוא לא רק כח אוסר ומעניש כפי שהיה בתקופות קדומות יותר, אלא הוא בעיקר כח יצרני ומנרמל- באמצעות איסוף הידע על הפרט ועל החברה כולה נוצרות נורמות סטטיסטיות אליהן אנשים שואפים ואליהן המומחים והמוסדות מכוונים אותם (פוקו, 1996).

אותו הכח יוצר את הסובייקט כיחיד אינדיווידואלי על ידי זיהוי וטיפוח מאפיינים יחודיים באותו הסובייקט, במטרה לקשור אותו אל עצמו, אל הזהות שנוצרת עבורו על בסיס אותם סימונים יחודיים. באמצעות קשירה זו הכח מעניק לפרט את זהותו והופך אותו לסובייקט ייחודי, וגם מכפיף אותו לכח. בכך האדם הופך למעשה לסובייקט בשני מובני המילה- במובן הראשון הוא אינדיווידואל ייחודי על פי מאפייניו ובמובן השני הוא נתין (Subject) של הכח (פוקו, 1996; Foucault, 1982). כך הפרט כבר לא יכול שלא להיות הסובייקט שאליו הפך אותו הכח. כך למשל נוצרו הסובייקטים ”גבר אלים” ו”אישה נפגעת אלימות”, אשר נמצאו בהם מאפיינים או איכויות מסוימות, אשר על פי השיח של אלימות כלפי נשים מכוננים אותם כסובייקטים אלה. ניתן לראות את אותם שני הסובייקטים גם עולים מהספרות והמחקרים המפורטים בפרק המבוא ומגלמים למעשה את הידע והסטטיסטיקה שאוסף הכח. שני סובייקטים אלה עולים גם מהסבריהם של משתתפי המחקר, אשר הרחיקו מעצמם את התופעה באמצעות ייחוסה לסובייקטים אלו.

על פי פוקו, בתקופות מוקדמות יותר היה הריבון מעניש אנשים על מעשה מסוים, על עבירה על חוקיו, באמצעות עונשים יותר פיזיים והפגנתיים, אך בתקופת הנאורות החל הכח לכונן את זהות הסובייקט שעשה את המעשה, לייחס אליה את המעשה או הפעולה כזהות שלמה של האדם- אותה מכונן הכח על בסיס המעשה עצמו. כלומר, על בסיס העבירה מייצר הכח את זהותו של העבריין, הסוטה, או כל זהות אחרת, ופונה אל סביבתו, עברו, אל כל הידע שנאסף אודות האדם, ולבסוף הכח מייחס אליהם כזהות את העבירה שעשה האדם וקושר אותו אליה (פוקו, 2015). כך ניתן לראות בממצאי המחקר הנוכחי כי אדם שזוהה כ”גבר אלים” או כ”אישה נפגעת אלימות”, נקשר לזהות זו ואינו יכול להתנער ממנה. לכן ניתנת לגיטימציה לכח לא רק להעניש על מעשה מסוים, עבירה מסוימת או מאפיין מסוים, אלא גם להתערב בכל חייו והווייתו של האדם על מנת לשקמו לכאורה, שכן משהו בזהותו של האדם ככל הנראה לא תקין, ואילו העבירה או המאפיין הם לא יותר מאשר סימפטום של הבעיה. במובן הזה הכח אינו מעניש רק (או בכלל) על העבירה הספציפית, אלא מאבחן, מסמן ומנסה לשקם, על מנת למשמע את הציבור והפרטים בו, לשלוט ולנהל אותם (פוקו, 2015). נקודה זו מאפשרת גם להבין את ההבדלים בין מי שמתתפי המחקר זיהו כסובייקט של אלימות כלפי נשים לבין מי שבינו לבין בן הזוג שלו ישנם ”קונפליקטים לגיטימיים”, אף על פי שבמישור העובדתי, מבחינת המעשים והפרקטיקות, כלל לא בטוח שישנם הבדלים בין אלה לאלה. למעשה ההבחנה לא נעשתה על פי קיומה או העדרה של אלימות או תוקפנות בין בני הזוג, אלא על פי קיומם או העדרם של זהות ומאפיינים של ”גבר אלים” או ”אישה נפגעת אלימות”.

בעת יצירת ”העבריין” כזהות, כמו גם זהויות אחרות לצורך העניין, על פי המאפיינים היחודיים שלה ואשר אותה לומדים, נוצרים על פי פוקו, גם המומחים אשר לומדים אותה. כלומר בעת כינון האובייקט אותו חוקרים ולומדים, מכוננת גם הדיסציפלינה אשר חוקרת אותו וכך גם השיח שלה. שיח אשר קובע בין היתר גם מה יכול להיאמר, מה אסור שיאמר, מי יכולים להגיד ולמי אסור להגיד (פוקו, 1996). כך בעת המשגת התנועה הפמיניסטית את תופעת ה”אלימות כלפי נשים” וכינון הסובייקטים שלה, הגבר האלים והאישה נפגעת האלימות, נוצר גם הסובייקט היודע אשר לומד את התופעה והסובייקטים הללו- המומחים לאלימות כלפי נשים- נשות ואנשי מקצוע בתחומי הטיפול והמשפט אשר פועלים בעיקר תחת הנחות העבודה הפמיניסטיות בתחום, מחפשים את האמת בתחום וקובעים מהי. אותם מומחים מכוננים כבעלי סמכות אשר להם הידע האמיתי והמדעי בתחום וכך ניתן לראות כי משתתפי המחקר הסתייגו תחילה מלדון בנושא או להביע דעה, כיוון שאינם נמנים עם קבוצת מומחים זו, ולכן אין להם לתחושתם ידע רלוונטי לתרום לדיון. ניתן לראות ביטוי זה באופן מפורש במיוחד, כשיוני כבר פירט את עמדתו, אך סייג ואמר ש”יכול להיות שאני טועה כאן לגמרי ומחר כל האנשים שסביבי יעשו לי בית ספר”.

כשהוא מתייחס לסביבתו המורכבת לדבריו מחוגים פמיניסטיים וביניהם גם מי שעובדים בתחום האלימות מטעם הרשויות.

פוקו מוסיף להסביר אודות הכח ומראה כאמור, כיצד הכח מאופיין לא רק בהיבטים שליליים- נגיטיביים של דיכוי ופירוק אלא גם בהיבטים חיוביים-פוזיטיביים של יצרנות והוספה. כלומר, הכח יוצר ומוסיף למציאות דברים שלא היו בה לפני כן, כמו זהויות, קטגוריות, חלוקות, מומחיות ועוד (פוקו, 1996). מוסדות הכח מייצרים ידע באמצעות מדידת ולמידת הסובייקטים שהם מכוננים, על מנת לחזק ולשמר את הסדר החברתי והשליטה, ולצורך יצירת טכניקות טיפול וניהול. פוקו מראה זאת בין היתר באמצעות המשוגעים בבתי המשוגעים, אשר יצירתם וסימונם ככאלה איפשרו את ייצור הידע הפסיכיאטרי על מנת לשלוט בהם ולייצר שיטות התערבות שונות, אשר למעשה מאפשרות לכח נקודות אחיזה נוספות (פוקו, 1986). באמצעות הידע שמיוצר במוסדות אלה, ניתן לסמן אנשים בצורה יותר ברורה, להפוך אותם לסובייקטים, לחלק אותם לסוגים שונים, לטפל ולהתייחס אליהם בהתאם. אותו הידע מוגש בצורה של ”אובייקטיביות מדעית” פוסט-פוזיטיביסטית, וכך נוצרים סובייקטים יחודיים אשר הידע שנאסף אודותיהם הוא זה שקושר אותם לעצמם, בין היתר כי הידע הזה נתפס כאמת מדעית. דוגמה לכזה סובייקט היא ההומוסקסואל- סובייקט בו עוסק גם המחקר הנוכחי- אשר על פי

פוקו נוצר רק לקראת סוף המאה ה-19, כשרופא גרמני בשם ווסטפאל המשיג את הזהות ההומוסקסואלית ובכך למעשה הפך את יחסי המין בין שני גברים, שלפני כן היו פעולה, מעשה, לכדי זהות בפני עצמה, סוג נפרד של אנשים. על פי פוקו החל מהרגע שבו כוננו את הזהות ההומוסקסואלית התחילו אנשי המקצוע ללמוד אותה ולייצר ידע אודותיה. כך למעשה נעשתה הפרדה והבחנה של אנשים מסוימים, בעלי זהות מסוימת, מהחברה הכללית, באמצעות סימונם כסובייקטים הומוסקסואלים- סובייקטים בעלי מאפיינים מסוימים, אשר נקשרים באמצעות מאפיינים אלה לזהותם (פוקו, 1996).

באותו האופן נראה כי הממסד, ארגוני הסיוע, נשות ואנשי המקצוע, אשר מטרתם המוצהרת היא סיוע והגנה, למעשה מסמנים ומכוננים זהויות חדשות- הגבר האלים והאישה נפגעת האלימות. בכך הם פותחים פתח להדרה חברתית של אותם האנשים המסומנים כך, ואף פגיעה ודיכוי המובילים גם לבושה והסתרה, כפי שעלה גם בממצאי המחקר הנוכחי.

טענה נוספת עולה מניתוחו של פוקו (1996) את תופעת השיגעון בחברה כשהוא מתאר את התפתחות היחס כלפי המשוגעים. בעבר, לדבריו, המשוגעים חיו בהרמוניה כחלק מהחברה הכללית. לא זו אף זו, הם נתפסו לעיתים כמי שמחזיקים אמת חשובה ששאר הציבור אינו מסוגל להבין או לדעת, אודות החיים והעולם. בעידן התבונה והנאורות, נוצר הסובייקט המשוגע. לפתע ההתנהגות שנראתה מסתורית ואולי אף מעניינת לפני כן, שיוחסו לה ידע ואמת, התנהגות זו זוכה לסימון על ידי הממסד והחברה

כאינדיקציה לשיגעון. הסימון הזה מאפשר תהליך של יצירת ידע אודות אותם המשוגעים ובניית מענים ומדיניות ביחס אליהם. פוקו מתאר כיצד היחס כלפי המשוגעים משתנה לאורך ההיסטוריה ועובר דרך הפללתם, הגלייתם על אניות השוטים, מאסרם והניסיון להרחיקם לחלוטין מהחברה הכללית. בתקופות מסוימות הייתה שכיחה הסברה ששיגעונם עלול להיות מדבק ולכן הם ירשו את בתי המצורעים, ששימשו עד להעלמות המגפה למניעת הפצתה של הצרעת על ידי החולים, בכך שנעלו והורחקו מהציבור.

מסקירה זו של פוקו את יחס החברה למשוגעים ניתן ללמוד כי הכח מסמן את הסובייקטים, באמצעות סימון חיצוני אשר הם לא חלק ממנו, לא רק על מנת לשלוט ולנהל אותם, אלא גם כדי לפעול על שאר החברה ונרמל אותה באמצעותם. באמצעות הסובייקט המשוגע החברה מזהה את גבולות השפיות ובכך מאשררת לעצמה את שפיותה שלה. כלומר, על מנת שאנשים יוכלו להיות נורמליים ולהתנהג כפי שמצופה מהם, עליהם לדעת גם מה נחשב לא נורמלי, להתרחק ולהימנע ממנו. כשהציבור מזהה את המשוגע כשונה, מי שאינו מסומן כמשוגע הוא שפוי.

כמו היחס למשוגעים ולהומואים, כך ניתן לראות כי גם היחס לסובייקטים של אלימות כלפי נשים עבר שינויים לאורך השנים. בעבר סוגיה זו כלל לא הומשגה ולא נתפסה כבעיה ובהמשך, אחרי שנתפסה כבעיה פרטית של בני זוג מסוימים וחריגים, תנועות וארגונים פמיניסטיים המשיגו ”אלימות כלפי נשים” כבעיה חברתית ובכך גם סימנו את הסובייקטים- ”גבר אלים” ו”אישה נפגעת אלימות” (בעבר אישה מוכה). תחילה היו מי שהאשימו את הנשים באלימות שהן חוות והמדיניות הייתה הרחקתן והגנה עליהן ללא התייחסות לבן הזוג (גל, 2003; זיו, 2002). ולאחר מכן החלו לפעול תכניות טיפול ואכיפה פלילית נגד מי שזוהו כגברים אלימים (גל, 2003), עד שכיום, כמו מעין תנועת מטוטלת עולות כבר תכניות ממשלתיות המבקשות לכפות על מי שזוהו כ”גברים אלימים” ”טיפול שיקומי” בצו בית משפט (אייכנר וגיל-עד, 2020). גם ביחס לסימון הסובייקטים ניתן לראות שינויים: בעבר המשגת התופעה הייתה מבוססת על הנחות עבודה של פמיניזם ליברלי שמזוהה עם נשים לבנות ממעמד סוציו-אקונומי גבוה, בהמשך עלו קולות ביחס לנשים מהצטלבויות מיקומי שוליים ולאחרונה אף להטי”ב מוצאים את מקומם בשיח אודות אלימות בין בני זוג (זיו, 2002). תוספות והבחנות של סוגי אלימות ובעיקר סוגי סובייקטים של אלימות, אשר למעשה מהוות טיפולוגיה של קטגוריות נוספות, מעין תתי-סובייקטים חדשים- כלומר נקודות אחיזה נוספות עבור הכח.

לאורך השינויים בשיח החברתי והשלכותיו על המציאות, כל הדרכים בהן התמודדו עם אלימות זוגית, נקבעו באופן חיצוני, על ידי אנשי מקצוע אשר להם הסמכות והזכות החברתית לקבוע מהי אלימות בין בני זוג או כלפי נשים ומה לא נכלל בהגדרה זו. גם כיום ניתן לראות על פי המענים של משרד הרווחה (משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, 2020) ועל פי הוראות התע”ס- תקנון העבודה

הסוציאלית (הוראות והודעות התע”ס, 2003, 2003, 2004, 2006, 2010) כי המענים והסיוע שמוצעים לאותם הסובייקטים ממוקדים בזהותם, אותה זהות אליה נקשרו חברתית. המענים מחולקים מגדרית-גברים תוקפים ונשים נפגעות אלימות, ונועדו לנרמל את מי שנעזרים בהם על פי ערכי המערכת, אנשי המקצוע, תפיסתם והזהויות שהם מסמנים, ולא בהתאם לתפיסות, רצונות או צרכי בני הזוג.

כך למשל, אתר משרד הרווחה מציין כי *”הטיפול בגברים אלימים מתבסס על ההנחה כי האלימות היא אחריותו של הגבר, וכי התנהגותו אינה תוצאה של הדינמיקה הזוגית אלא קשורה לבעיות אישיות הדורשות פתרון”*. למענים אלה, המתקיימים ב**”ביתים טיפוליים לגברים הנוהגים באלימות זוגית”** גם ניתן להגיע רק דרך הפניה של שירות המבחן, מרכזים למניעת אלימות, בתי הסוהר, בתי המשפט, מחלקה לשירותים חברתיים או הרשות לשיקום האסיר (משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, 2020).

כלומר הגבר יכול לקבל סיוע רק כגבר אלים והוא האחראי הבלעדי לאלימות בינו ובין בת זוגו, אף אם היא אלימה והוא לא. את הסיוע הזה הוא יכול לקבל רק ביחס לזהותו כגבר אלים, העונה על המאפיינים של זהות זו. הוא נדרש לקבל על עצמו זהות של עבריין, אשר מוסדות העוסקים כמעט ורק בעבריינים מאבחנים אותו ככזה ומפנים אותו לטיפול ב**”בעיות אישיות הדורשות פתרון”**. כלומר, הבעיה היא בזהות שלו, באישיות שלו ולא בעבירה שעשה או שלא עשה. לכן הוא ראוי ל**”שיקום”** ותיקון ולא רק (או בכלל לא) לעונש.

מן הצד השני של המטבע, עבור מי שנפגע מאלימות אתר משרד הרווחה מציע רק *”דירות מעבר לנשים נפגעות אלימות וילדיהן”* בהן מוצעת רכישת מיומנויות יום-יומיות, הנדרשות לניהול חיים עצמאיים; השתלבות בהכשרה מקצועית; סיוע משפטי; והעשרה ועזרה לימודית לילדים (משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים 2020). כלומר, האישה תקבל סיוע רק כנפגעת אלימות (ונפגעת אלימות כאמור היא בהכרח אישה) ואמא לילדים, אשר לא מסוגלת לנהל חיים עצמאיים, וצריכה סיוע מקצועי ותעסוקתי, כיוון שהיא ככל הנראה חיה בעוני ולא מסוגלת להתנהל כראוי בעצמה.

בשני המקרים מדובר בזהויות מובחנות אשר נוצרו מנורמות סטטיסטיות ולא מאפשרות שום תפיסה או התנהלות שונה. הדמויות האלה, אשר נשמעות בדיוק כמו תיאור המשתתפים את הסובייקטים של אלימות כלפי נשים, יכולות לקבל סיוע מאנשי המקצוע, אבל על פי הנורמות של הדיסציפלינה ועליהם לקבל על עצמם את הזהויות הנובעות מכך. את הסובייקטים של אלימות כלפי נשים מרחיקים מהחברה במקלטים, דירות ובתים טיפוליים, בתי מעצר ומאסר, ומנסים לתקן אותם ואת האישיות שלהם שמסומנת באופן התואם את התפיסות של משתתפי המחקר אודותיהם, ואשר על פי פוקו גם יצר את אותן התפיסות. כך, בהינתן שהפעולה הממשלתית והמקצועית כבר מיועדת וממוקדת בזהויות הללו, כשמשרד הרווחה, ממשלת ישראל וגופים נוספים פועלים ל**”מאבק באלימות במשפחה”** (משרד העבודה, הרווחה

והשירותים החברתיים, 2020) הם למעשה נאבקים באותם הגברים והנשים שהאלימות במשפחה סומנה באישיות והזהות שלהם, כחלק מהם, כזהותם ולא באלימות עצמה. כפי שבעבר המאבק במגפת ה-HIV התמקד למעשה בנשאים ולא במגיפה (Hoppe, 2003; Watkins-Hayes, 2014). גישה זו מגיעה לידי ביטוי והטמעה גם ביוזמות פרטיות ואזרחיות, כפי שתואר ביחס לקמפיין של סופר-פארם ושל ”FACEIT”. חשוב לציין כי מענים אלה, המוצעים על ידי המשרד הרווחה ושאר משרדי הממשלה, נמצאו כלא מועילים, לא מותאמים למציאות בשטח ולא מקדמים את מטרתם המוצהרת- צמצום ומיגור האלימות, כפי שכבר הוסבר (ביילי, 2018; ; Finkel, 2007; Capaldi et al., 2012; Anderson, 2002; Gilfus et al., 2010).

זהויות אלה אשר מכוונות על ידי אנשי המקצוע בתחום האלימות, כפי שמתבטאות גם במענים המוצעים לתופעה, נמצאות ומבהירות את עצמן כמובן גם בסימני האזהרה שאותם אנשי המקצוע ומוסדות מפרסמים מפעם לפעם, ובשאלוני ”בחני את עצמך” אשר נועדו ככל הנראה, להנגיש לציבור הרחב את האבחון החיצוני (או הצורך בו) של אותם סובייקטים של אלימות במשפחה ולאתר אותם, על פי זהותם ומאפייניהם, ולא על פי פעולות או עבירות, (שגב, 2015; שליט, 2017; משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, 2020). יש גם מי שהגדילו לעשות והציעו לציבור גם סימנים לזהות אם מישהי זולתם היא נפגעת אלימות (משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, 2020). כך ניתן לנרמל את האוכלוסייה, את הגברים, את הנשים, ואת הזוגות, לסמן ולהפריד את מי שאינם מתאימים ולהנחיל את החלוקה הזו לציבור הרחב כתיאור אובייקטיבי ומדעי, כפי שמשתקף מממצאי המחקר הנוכחי.

השיח והשלכותיו על המציאות החברתית

כפי שניתן כבר לראות, אותו היחס של שליטה ופיקוח על סובייקטים מסומנים אלה ואחרים, לא מתמצה רק בפעולות ממשיות של כליאה או הרחקה פיזית, אלא מתקיים בו בזמן באמצעות השיח. דרך השיח מסומנים ומכוונים אותם הסובייקטים על מאפייניהם הייחודיים. אותו הכינון של הסובייקטים מייצר אמיתות אודותיהם, על פי מאפיינים שונים, באופן שאינו שונה מהסטיגמות שתוארו לעיל. ניתן לראות דמיון זה גם בכך שכפי שהוצג אודות לחץ מיעוטים וסטיגמות ככלל, אותם אנשים אשר חווים סטיגמות באמת מפנימים אותן, מתנהגים ותופסים עצמם בהתאם לאותן הסטיגמות. כך גם על פי פוקו, כאשר מסומן הסובייקט הוא נקשר לעצמו ומקבל בכך את זהותו, זו המוענקת לו (פוקו, 1996).

היבט נוסף של השיח, מתואר על ידי פוקו באמצעות ניתוחו את שיח המיניות. פוקו מראה כיצד בניגוד לדעה הרווחת, הרואה בשיח המיניות במאות השנים האחרונות שיח של דיכוי בלבד, שמנסה להכחיד או לצמצם את המיניות, ומולו עולה התנגדות הקוראת לשחרור מיני, הכח למעשה פועל בצורה

מורכבת יותר ויוצר ריבוי של שיח המיניות ולא את דיכויו. פוקו מתאר את פעולות השיח בשדה המיניות כשכפול ושעתוק. הוא מדגים זאת באמצעות היחס לילד המאונן, אשר עושה פעולה שעל פניו אסורה, אבל הכח יוצר סביב אותה הפעולה רשת של אנשי מקצוע ובעלי תפקידים- הורים, רופאים, מטפלים, מחנכים, אנשי דת, שתפקידם להבין, למשמע וללמוד את הילד המאונן. ההתמודדות עם מיניות נעשתה בין היתר דרך פרקטיקת הווידוי הנוצרית, אשר בעידן התבונה שינתה את דרישותיה והחלה לדרוש מהמתוודים להגיע לרמות פירוט גבוהות ככל הניתן, הכוללות כמובן את המעשים, אך גם את הרגשות, המחשבות, הפנטזיות והחלומות. באמצעות טכניקת וידוי זו נדרש הילד המאונן על ידי כל סביבתו להמשיך ולפרט שוב ושוב את מחשבותיו, רגשותיו ומעשיו ביחס לאוננות זו, ולמעשה מתרחבות וגדלות נוכחות וחשיבות האוננות בחיי הילד ובחברה כולה. האוננות לא נמנעת כך. מה שנדמה כמסע להכחדת המין והמיניות הוא למעשה ייצור ושכפול השיח אודותיה והרחבת גבולותיה. פוקו גם מבחין בין מדע הרבייה הביולוגי שנוצר על מנת להבין ולסייע לרבייה בבעלי חיים למשל, לעומת מדע המין, שלמעשה לא מחוייב לאותם הקריטריונים של חקירה מדעית, אלא לאידאולוגיה מסוימת, ומוכוון לשליטה בסובייקטים- ריבוי המין ”הגליטימי” המאפשר ילודה ומרדף וסימון של כל סוג אחר של מין על בסיס סימונו ולמידתו (פוקו, 1996) נוכל לראות בהקשר זה את הטיפול והמדיניות כיום בנוגע לאלימות כלפי נשים באופן דומה. בעוד מטרתה המוצהרת של התנועה הפמיניסטית והמוסדות העוסקים בתופעה זו היא הכחדתה של אלימות כלפי נשים, נראה כי מטרה זו אינה מושגת, ואף לא בטוח שתוכל להתממש כתוצאה מפעולות אלה. משרד הרווחה מפעיל תכניות טיפול ומניעת אלימות כלפי נשים, המבוססות על הנחות המוצא הפמיניסטיות בתחום (משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, 2020; ביילי, 2018). המענים כוללים מענה לנשים כקורבנות מוחלשות ומענה לגברים כתוקפים חזקים ומדכאים. נראה כי המשרד מודע לכך שתכניות הטיפול והמניעה הללו לא מתאימות למציאות ולא משיגות את מטרתן המוצהרת- מיגור האלימות- כשהוא מממן ומפרסם מחקר הבודק זאת (ביילי, 2018). לעומת תכניות אלה, נראה כי מענים של טיפול זוגי, שבהם טמונים פחות סימון, פתולוגיה או האשמה של אחד מבני הזוג, מצליחים להביא לתוצאות טובות יותר (ביילי, 2018). תוכניות כאלה גם יכולות להתאים למגוון רחב יותר של אנשים במגוון רחב יותר של מצבים, אך מענים כאלה לא ניתנים ביחס לאלימות בין בני זוג על ידי מדינת ישראל או ארגוני המגזר השלישי (ביילי, 2018). עולה התהייה אם כך, האם פעולות הממסד, המדינה והתנועה הפמיניסטית ביחס לאלימות כלפי נשים, מכוונות באמת לסייע ולצמצם את האלימות, או בדומה לטענותיו של פוקו על מיניות- לסמן, לאבחן, למיין ולשמור על סדר, לבסס ולתחזק את יחסי הכח. השיח בשדה האלימות כלפי נשים מעודד ווידוי, כפי שפוקו הראה בהקשר של מיניות. משרדי הממשלה, ארגוני מגזר שלישי ותנועות חברתיות מפעילות לחץ רב לספר ולשתף אודות האלימות, לתאר אותה, לחשוף אותה, ולגנות את מי

שמסומן כאלים, כפי שהוצג, עד כדי בחירתה בשנה החולפת של מדליקת משואה שמוצבה כגיבורה על רקע הישרדותה ניסיון רצח על ידי בעלה לשעבר ובחירתה לדבר ולשתף על כך את הציבור (פורשר, 2021). נראה כי זו הדרך האולטימטיבית לקשור אותה ואותו לזהות שניתנה להם- ”גבר אלים” ו”אישה נפגעת אלימות”. למעשה, בדומה למיניות, השיח של אלימות כלפי נשים משכפל ומשעתק את העיסוק בכך ומעודד אנשים לחפש, לזהות ולהתוודות על כל מאפיין בחייהם שעלול להיות קשור בכך. באופן זה מקבע השיח את יחסי הכח בין גברים לנשים, זהותם והאלימות ביניהם, במקום להביא למיגורה, באופן דומה לדבריה של זיו (2002) אשר מתארת את קיבועה של דמות הקורבן בקרב נשים נפגעות אלימות.

כחלק מהסבר וניתוח הכח פוקו נדרש גם לדיון בסמכות הריבון להעניק חיים ולקחת אותם במסגרת גיוס למלחמה, הגנה על המלך או הטלת עונש מוות למשל. לדבריו זכות זו שמורה רק לריבון, ולכן התאבדות נתפסת כפשע נגדו, נטילת סמכותו של הריבון לקחת חיים. המוות הוא המקום בו שליטת הריבון מסתיימת, הנקודה בה כח הריבון מאבד את אחיזתו (פוקו, 1986). באותו אופן נראה כי אלימות בין בני זוג, או אלימות כלפי נשים לצורך העניין, נתפסת ומומשגת כיום ככזו אשר לוקחת מהריבון את הזכות הבלעדית להעניש. כיום למדינה יש הזכות הבלעדית להפעיל כח פיזי על הפרט, או להגביל את חירותו וניתן לראות במאבק הממוסד באלימות כלפי נשים גם מאבק באותם הסובייקטים- ”גברים אלימים”- המעזים להפר את סמכותה הבלעדית של המדינה. ניתן אם כן לומר כי כיום המאבק לא מכוון למיגור האלימות בין בני הזוג, אלא מתמקד בסובייקטים האלימים ונאבק בהם, על אף שהבעיה המוצהרת בה מתיימרים להיאבק היא האלימות כלפי נשים.

ביחס לכך, פוקו מתאר את הפיכתה של הזהות ההומוסקסואלית לבעיה, כתהליך שנעשה מבעד לפרקטיקה מוסדית מסוימת ומערך הכרה מסוים (פוקו, 1996). באופן דומה ניתן לראות כיצד הפיכתה של אלימות כלפי נשים לבעיה נעשתה דרך מערך הכרה פמיניסטי של יחסי כח מגדריים ומבעד לפרקטיקה של מוסדות שלטון, רווחה וארגוני מגזר שלישי של נרמול, סימון החלש או המוחלש והחזק התוקפני וענישת האחרון- פרקטיקה ומערך הכרה איתם הזדהו משתתפי המחקר תדיר. מערך ההכרה והפרקטיקה המוסדית האלה מקשים להכיר באלימות בין בני זוג גברים, אלימות של נשים כלפי גברים או אלימות בין נשים כבעיה באופן דומה, כיוון שתופעות אלה חורגות ממערך ההכרה שתואר. גם המענים או הפעולות ביחס לתופעה דרך אותו מערך הכרה ופרקטיקה לא יכולים להיות שונים, כיוון שאלה מושתתים כאמור על סימון וענישה, אשר קשורים בסיוע, כפי שהצמידה למשל הממשלה את הסיוע לעובדות מין להפללת צרכני המין וחינוכם מחדש, על אף התנגדותן של עובדות המין עצמן (Levy-Aronovic, Lahav-Raz & Raz, 2021). מערך הכרה ופרקטיקות אלה לא מאפשרות לכל מי שאינו הסובייקט החלש, הקורבן או הסובייקט החזק והמקרבן, על רקע יחסי כוחות מגדריים, להיות חלק מאותה הבעיה או לקבל מענה.

סוגיה זאת מביאה לאפליה כלפי כל מי שלא מכפיף עצמו לסימונה של המערכת ולא מוכן להיקשר לזהות של גבר אלים או אישה קורבנית וככל הנראה פוגע גם במי שכן. הביטוי המוחשי לסוגיה זו הוא שעל מנת לקבל את סיוע או הכרת הממסד והחברה, יש להיות אחד משני הסובייקטים הללו- על האדם להיכנע ולהכפיף את עצמו לשיח אודות אלימות כלפי נשים ולהיות גבר אלים אשר יענש ויעבור נסיונות ”תיקון” או אישה נפגעת אלימות אשר יכולה לקבל סיוע מסוים אך ורק ככזו. ניתן לראות כיצד משתתפי המחקר לא היו מעוניינים להכפיף את עצמם לשיח זה והעדיפו להימנע מהזדהות כסובייקטים אלה, גם במחיר של ויתור על ההכרה והסיוע.

מהלך זה שעולה מדברי המשתתפים מעניין גם כי הוא מזכיר את השלב ההתחלתי בהתמודדות עם הזהות ההומוסקסואלית או הביסקסואלית של משתתפי המחקר- במהלכה מרבית הגברים ההומואים או ביסקסואלים חיים בארון לתקופה, ולפני כן אף מתכחשים לעצם משיכתם לגברים ולרגשות והתחושות המלווים זאת (שילה, 2007). הכחשה זו, אשר מתחלפת כאמור, בהסתרה ולבסוף לעיתים בהשלמה ואימוץ הזהות ההומוסקסואלית, היא ביטוי דומה לאותה הימנעות מהזדהות כסובייקט מסויים, על מאפייניו, באופן אשר קושר את האדם לזהות זו באמצעות השיח. כיום הפתיחות והסובלנות כלפי להט”ב גדולה משמעותית מבעבר (פזמוני-לוי, שילה ופנחסי, 2011), ולכן הם יכולים בשלב מסוים לזנוח את ההימנעות מהזדהות כהומואים או ביסקסואלים, אך ההזדהות כסובייקט של אלימות בין בני זוג כרוכה במחירים גבוהים מאוד של גינוי והדרה, מה שיכול להסביר מדוע משתתפי המחקר ממשיכים להימנע מזהות זו, לעומת הסכמתם לקבל בזרועות פתוחות את זהותם המינית.

ניתן לזהות דמיון נוסף בין הפיכתה של ”אלימות כלפי נשים” לבעיה לבין כינון הסובייקט המשוגע ברמת השיח. פוקו מתאר כיצד הפסיכיאטריה קיבלה את הסמכות העליונה לעסוק במשוגעים, לאבחן אותם ולטפל בהם לא מתוקף מאבק ותחרות עם גורמים אחרים, אלא מתוך חסר. השיח על השיגעון גילם מעין ריק, וואקום, שאליו נכנסה לבסוף הפסיכיאטריה, כשהייתה היחידה שטענה כי יש לה הידע והיכולות לקחת על עצמה תחום זה. היא לקחה זאת על עצמה, כשלא הוצעה אף אלטרנטיבה, ולא כיוון שהייתה המתאימה והמועילה ביותר (פוקו, 1986). באופן דומה, התנועה הפמיניסטית זיהתה את התופעה של אלימות בין בני זוג או כלפי נשים, המשיגה אותה ולקחה על עצמה את הסמכות הבלעדית בתחום, כמעט ללא תחרות, כפי שתואר בסקירת הספרות וכפי שעולה מן המדיניות הרשמית בתחום (תע”ס, 2006, 2004, 2003, 2003, 2010, משרד העבודה הרווחה והשירותים החברתיים, 2020). סמכות זו מאפשרת לתנועה הפמיניסטית ולמי שפועלים מטעמה להיות המסמנים והמאבחנים, על פי ערכיה והנחותיה, גם כשהנתונים אודות התופעה סותרים את הנחות היסוד שלה (ביילי, 2018).

כפי שהוסבר לעיל בנוגע לסטיגמות, הצמדות קוגניטיביות מתקיימות בכל מקום על ידי כל אחד והן מהוות את החלק הראשון ביצירת סטיגמה, אבל הן הופכות לסטיגמה, או על פי ההמשגות של פוקו מאפשרות כינון סובייקטים, רק כאשר המסמן חזק מהמסומן (Link & Pheln, 2001). פער כח זה מתבטא בכך שבשדה האלימות בין בני זוג, התנועה הפמיניסטית היא הגורם החזק, אשר בסמכותו לסמן, לאבחן ולהפריד, ומולה עומדים הסובייקטים הכפופים למרותה. הפעלת כח זו לא נעשית רק באופן של כח אוסר או מדכא באמצעות חוק וכליאה, אלא גם באופן של "כח פאסטורי" כפי שפוקו מציג את הכח בדיונו אודות המיניות (פוקו, 1996), אשר אין לו מוקד ספציפי המפעיל אותו מלמעלה כלפי מטה, אלא הוא פועל ומתוחזק כל העת מלמטה, מהשטח. על פי פוקו הכח פועל ביחס למיניות כפי שכמרים פעלו בקרב קהילות מטעם הכנסיה- כח מקומי, מבוזר, המתבסס על שני מערכי ידע-כח- משמעותי (באמצעות ידע קליני) וממשלי (באמצעות ידע סטטיסטי) (פוקו, 1996). כך גם השיח של אלימות כלפי נשים מתקיים, משתכפל ומוטמע על ידי גורמים רבים (מטפלים, משפטנים, מחנכים, גופי ממשל, ארגוני מגזר שלישי, תנועות חברתיות ואף חברות מסחריות) ברמה מקומית ממשמעת באמצעות ידע קליני וברמת הממשל באמצעות סטטיסטיקה והמשגות.

לצד תופעות אלה של סימון, איבחון, כינון סובייקטים אלימים ונפגעות אלימות ניתן להציב גם את הנטייה לעסוק בתחום או לספק לו מענים, בעיקר כשמדובר ברצח או סכנת חיים מהותית. כלומר, רצח או סכנת חיים מציבות את בני הזוג כסובייקטים שתוארו, בתוך יחסי כח ברורים חד משמעיים של תוקף וקורבן. כל ביטוי "קל" יותר של אלימות בין בני הזוג מאפשר להם עדיין להימנע מהזדהות כסובייקטים של אלימות כלפי נשים, ובכך המדינה והממסד לא יוכלו להתערב. במקום בו ההתערבות הפלילית והמסמנת של המדינה לא יכולה לפעול, לא פועלת גם התערבות של סיוע, כפי שעולה מהמענים המוצעים כיום (תע"ס, 2006, 2004, 2003, 2003, 2010), משרד העבודה הרווחה והשירותים החברתיים, (2020). מצב דברים כזה לא מאפשר לבני הזוג לקבל סיוע מקצועי על מנת לזהות ולקבוע את הגבולות ואת אופי הקשר שלהם בעצמם באופן אינדיווידואלי. נותר להם אם כן, לבחור אם להכפיף את עצמם כסובייקטים של אלימות כלפי נשים בעלי מאפיינים של אותם הסובייקטים המסתכנים גם בענישה, ולקבל סיוע, או להישאר סובייקטים נורמטיביים ולוותר עליו.

מדיניות הפועלת בדינמיקה זו, כפי שניתן לראות בממצאי המחקר, לא מעלימה או מצמצמת את התוקפנות בין בני זוג, אלא רק משאירה אותה מוסתרת. בדיוק כשם שההימנעות השמרנית משיח אודות מין והחינוך להתנזרות במטרה למנוע מין לפני הנישואים והריונות לא רצויים, לא מעלימים את יחסי המין, ההריונות הלא רצויים והידבקות במחלות מין. במקום זאת, הימנעות זו רק מאפשרת קיומה של בורות, ואולי אף התנהגות מינית מסוכנת יותר (Kohler, Manhart & William, 2008). נוסף על כך, על

בסיס מה שהוסבר עד כה, התנהלות שכזו מביאה לכך שמי שכן מסומנים כתוקפים עלולים לאמץ ולפתח התנהגות, אמונות ומאפיינים תואמים, ומי שמסומנות כקורבנות עלולות לאמץ לעצמן את המאפיינים הרלוונטיים, כפי שמתריעה אפי זיו במאמרה אודות הפוליטיקה של אלימות כלפי נשים (זיו, 2002).

מגדר וגישה רב תרבותית

מנגנון הרחקה משמעותי היה כאמור יחוס התופעה של אלימות בין בני זוג לגברים ונשים הטרסקסואלים. קשה לומר האם זהו "רק" מנגנון הרחקה מקרי שתפקידו להרחיק את התכנים הלא נעימים מהדובר, ביטוי מקומי לתופעה רחבה יותר, או שמא מדובר בגורם המביא להרחקה בפני עצמו. במילים אחרות, קשה להבחין האם מדובר בתופעה ייחודית לגברים הומואים וביסקסואלים אשר מאפיינת אותם בעקבות הבנייתה של אלימות בין בני זוג כאלימות כלפי נשים, או שמא ייתכן וההרחקה היא תופעה המתקיימת גם בקרב אוכלוסיות נוספות, הטרסקסואליות, ובקרב הומואים וביסקסואלים מתוסף לה גם "גוון" מגדרי.

הייחוס המגדרי של אלימות בין בני זוג מייצר בכל אופן קושי לזהות, להגדיר או להסביר מקרים דומים בהקשרים שאינם הטר-נורמטיביים. כך ניתן לראות כי המשתתפים במחקר התקשו לזהות מקרים שמוגדרים בעיניהם כאלימות בין בני זוג, כשהתקיימו בין שני גברים. כמו כן, ניתן לראות הבדלים בעצם תפיסת טיבעה של התופעה, כשבהקשר הטר-נורמטיבי המשתתפים תפסו זאת כבעיה חברתית, עם גורמים ופתרונות חברתיים, אך בין בני זוג גברים תוקפנות נתפסה כבעיה פרטית וזוגית, נטולת הקשר חברתי.

אפי זיו מראה במאמרה אודות הפוליטיקה של אלימות כלפי נשים (זיו, 2002) כיצד ההמשגה והתפיסה המקורית של אלימות כלפי נשים הייתה בנויה למידותיהן של נשים לבנות הטר-נורמטיביות ממעמד בינוני-גבוה, והותירה מחוץ לגבולותיה נשים מהצטלבות מיקומי שוליים ולהט"ב. זיו מתארת את הביקורת הרב תרבותית על המחקר והפרקטיקה בתחום של אלימות כלפי נשים ככאלה המצמצמים את זהותה של הקורבן לכדי אישה חלשה נפגעת אלימות בלבד ללא רבדים נוספים. היא מסבירה כי צמצום זה נעשה על רקע הצורך של מטפלות להרחיק את חוויות המטופלת מעצמן, על מנת לשמר תחושת בטחון מסוימת, אשר לאורך זמן מייצרת אצל המטופלת חוויה של קורבנות מוחלטת ללא יכולת להגיע לפתרונות. הרחקה זו אותה מתארת זיו בקרב מטפלות, דומה להרחקה שהתבטאה בדברי משתתפי המחקר. כך כפי שמשתתפי המחקר הרחיקו מעצמם את תופעת האלימות הזוגית (אף אם תיארו גילויים של מה שהוגדר על ידם כאלימות בין בני זוג בזוגיות שלהם ובסביבתם), על מנת להרגיש בטוחים ומוגנים, אנשים נורמטיביים אשר "להם זה לא יכול לקרות", המטפלות אותן מתארת זיו הרחיקו מעצמן את האלימות המתוארת על ידי מטופלותיהן. זיו מציגה תיאורי מקרה בהם מטופלותיה תפסו את מקורות

הקושי שלהן באלימות מצד בן או בת הזוג אחרת ממנה, וכך גם את המטרות והפתרונות הרלוונטיים. לדבריה, על המטפלת להקשיב להן ולהתאים עצמה לתפיסותיהן וידיעותיהן, ולא לכפות עליהן את שלה (זיו, 2002).

ממצאי המחקר הנוכחי מחזקים את טענותיה של זיו אודות הפתיחות והגמישות הנדרשות ביחס לנושא וכלפי האנשים איתם עובדים גורמי הרווחה והסיוע. מהממצאים עולה החשיבות הגדולה במיקום זכות ההגדרה והתפיסה של הבעיה או הקושי אצל הפונה, המטופל, ולא בידי המערכת אשר מייצרת קטגוריות נוקשות, אשר לא מסוגלות להכיל שונות. ניתן לראות בתפיסות ותיאורי המשתתפים כי לא זאת בלבד שלא נעזרו ולא מעוניינים להיעזר בשירותים המיועדים לאלימות בין בני זוג כי הם חוששים מדחייה, הם אף לא ראו בשירותים אלה שירותים רלוונטיים לחייהם ומערכות היחסים שלהם, עקב ההמשגה ההטרו-נורמטיבית והפתולוגית הקיימת.

התפיסה הפמיניסטית של אלימות כלפי נשים סופגת ביקורת מהשוליים של התנועה הפמיניסטית ככזו העושה שימוש בהמשגה דיכוטומית של גברים חזקים, אלימים ותוקפניים כלפי נשים חלשות, קורבניות ופסיביות (זיו, 2002). זיו מבקרת את ההתמקדות בחלוקה זו משתי סיבות: היא עלולה לשמר את אותה הבינאריות ואת פער הכוחות הזה בין גברים ונשים; חלוקה זו לא מאפשרת התמודדות עם חריגה ממנה, למשל אלימות בין בני זוג להט"ב, נשים חזקות, גברים חלשים וכו'. זיו מציעה במאמרה לעבור לגישה רב תרבותית אשר מכילה יותר מרכיבי זהות (זיו, 2002). מממצאי המחקר הנוכחי ומטענותיו של פוקו אפשר להבין כי ייתכן ודרך פעולה שכזו עלולה להוביל לשכפול ושעתוק של המצב הנוכחי בקרב אוכלוסיות נוספות באמצעות יצירת יותר קטגוריות, זהויות ותתי-זהויות, אשר יהוו נקודות אחיזה לכח. נקודות אחיזה אלה ישמרו את התנאי של סימון בזהות לא נורמטיבית והרחקה על מנת לקבל סיוע וככל הנראה ימשיך וישאיר אוכלוסיות אחרות מחוץ לתחום הבעיה של אלימות בין בני זוג. כלומר, כפי שכיום להט"ב נמצאים מחוץ לגבולות התופעה של אלימות כלפי נשים, כמו גם נשים אלימות, גברים נפגעי אלימות, או גברים ונשים שנמנעים מתיוגם כתוקף או נפגעת אלימות, כך אם נאמץ גישה רב תרבותית עדיין יהיו קבוצות אחרות אשר לא יתאימו לזהויות או הדמויות המסוימות שייווצרו כסובייקטים של אלימות בין בני זוג רב תרבותיים. במקום להסיר את הסימון, התיוג והזהות מאנשים, גישה זו תיצור מצב בו הכח ימשיך ליצור סובייקטים של אלימות, על כל המשתמע מכך כפי שהוסבר, ולקשור אותם לעצמם, כתנאי לסיוע.

מגבלות המחקר

במחקר הנוכחי רואיינו 16 גברים הומואים וביסקסואליים ישראלים יהודים, אשר מנהלים או ניהלו זוגיות באורך שנה לפחות עם גבר, והתנדבו להשתתף במחקר אודות קונפליקטים בין בני זוג,

באמצעות פניה בתגובה לפרסום מודעה ברשתות החברתיות. ניתן להניח שמי שהיו מעוניינים להשתתף במחקר זה חולקים מאפיינים מסוימים. ראשית ייתכן והנושא מעניין אותם, נוגע להם, או שלפחות אינו מרתיע אותם ובנוסף, ייתכן כי הם אלה המרגישים מספיק בנוח עם זהותם המינית ויחסייהם הזוגיים על מנת לשוחח ולהתראיין בנושא. משתתפי המחקר היו בני 21-48 בעת הראיונות ורובם מתגוררים באזור המרכז כיום, אם כי הגיעו אליו מאיזורים שונים בארץ. ניתן לשער כי אותם האנשים אשר בחרו לגור במרכז הארץ ולחיות מחוץ לארון חולקים גם הם מאפיינים מסוימים אשר לא מאפיינים אנשים אחרים, אשר לא היו מעוניינים להשתתף במחקר.

מגבלה אפשרית נוספת של מחקר זה קשורה, כפי שתואר בפרק השיטה, בנינוחות שנוותה בקרב המרואינים. כיוון שאיסוף הנתונים נערך באמצעות ראיונות, באופן בו המשתתפים נחשפים בפני החוקר, אשר במקרה זה הוא גם חלק מאוכלוסיית המחקר, עלולה הייתה להיות השפעה כלשהי על הבחירה שלהם במה לשתף ובמה לא. ייתכן ומשתתפי המחקר חששו שיפגשו בחוקר בהמשך בהקשרים חברתיים או קהילתיים ולכן לא היו מעוניינים לחשוף פרטים או סוגיות שבעיניהם עלולות להיתפס מביכות או לא לגיטימיות. יחד עם זאת, יש לציין כי משתתפי המחקר שיתפו בנושאים מורכבים, קשים, כואבים וסודיים, ורובם אף ציינו מיוזמתם כי הרגישו מאוד בנוח בשיחה, שמחו לתרום לפיתוח הידע בתחום, וחשו רגועים ביחס לסודיות ולשמירה על פרטיותם.

השלכות והמלצות להמשך במחקר ובפרקטיקה

מטרתו העיקרית של מחקר זה הייתה לספק הבנה מעמיקה יותר של תפיסותיהם של גברים הומואים וביסקסואלים ביחס לתופעה של אלימות בין בני זוג. על פי הממצאים נראה כי בניגוד לגישה הנהוגה בעבודה סוציאלית רב תרבותית, על פיה יש לחקור לעומק את המאפיינים של כל תת תרבות ואכלוסייה, על מנת להבין את הצרכים והמאפיינים שלה, כפי שהציעו גם זיו (2002) וחוקרים נוספים העוסקים באלימות בין בני זוג להט"ב (Cannon & Buttell, 2015; Baker et al. 2013), לא כדאי ליצור במקרה זה מענים יחודיים לקבוצת אוכלוסייה זו. יצירת מענים כאלה עלולים להחיל על קבוצה זו סטיגמה נוספת לזו שקיימת ביחס לזהותם המינית. כלומר, לשכפל ולשחזר את תהליך יצירת הסטיגמה והסובייקטים של אלימות כלפי נשים, גם במרחבים ואוכלוסיות נוספות. כמו כן, יצירת מענים של "אלימות בין בני זוג" עלולים להיות לא רלוונטיים עבור קבוצת אוכלוסייה זו כיוון שכפי שהוצג הם נמנעים מהזדהות עם תופעה זו ולא מעוניינים לקבל את השירותים המוצעים ביחס אליה, או לכל הפחות לא במחיר הנגבה בעבור כך- אימוץ זהויות של סובייקטים של אלימות בין בני זוג.

על מנת לסייע לקבוצת אוכלוסייה זו בסוגיות של תוקפנות בין בני הזוג, נראה כי כדאי יהיה להקים מענים פתוחים שיהיו מונגשים וידידותיים ללהט"ב, אך אינם מיועדים לאוכלוסייה מסוימת או

לבעיה מסוימת, אלא מטרתם לסייע בסוגיות זוגיות ללא תיוג או סימון. כלומר, מענים המספקים- ללא חלוקה מגדרית- טיפול זוגי, קבוצתי או פרטני, לבחירת הפונה/ים, על מנת לסייע בהגשמת מטרותיו הסובייקטיביות ביחס לזוגיות, ככל זוג נורמטיבי אחר, ללא הצורך לחסות בצילה של זהות פתולוגית או פלילית כמו גבר אלים או נפגע אלימות. על מנת שמענה כזה יפעל באופן אשר מועיל לפונים אליו ורלוונטי עבורם, יש להפעילו מנקודת מוצא הרואה קונפליקטים בין בני זוג ברמות שונות ואופי שונה, ככאלה המתקיימים במרבית הזוגות, אם לא בכלם- תופעה שכיחה ורווחת אשר הפונים מוזמנים לקבל סיוע על מנת להתנהל איתה טוב יותר, על פי רצונותיהם, תפיסותיהם וצרכיהם האישיים. מענים אלה לא יכולים לפעול מעמדה טיפולית שופטת, מסמנת או מאשימה, אלא בגישה שיתופית שמטרתה לסייע ללא תנאים כפויים כלל. על מנת למקד מענים אלה או להסבירם לציבור, ניתן יהיה להנגיש ולמצב אותם ככאלה המסייעים עם קונפליקטים זוגיים, מונח שאינו טעון כמו "אלימות כלפי נשים", אך כפי שניתן לראות במדגם הקטן והלא מייצג של מחקר זה, התאים לקהל היעד של "אלימות בין בני זוג" (לראייה, כמחצית ממשותפי המחקר, אשר פנו להשתתף במחקר אודות קונפליקטים בין בני זוג, חוו או חווים אלימות בין בני זוג על פי הספרות, כאמור). זאת בניגוד לגישה המנחה כיום מענים של אלימות כלפי נשים, אשר ייתכן והיה בה צורך על מנת להעלות את קיומה של התופעה למודעות הציבור, אך הביאה לכך שכיום רואים בה תופעה חריגה, מסוכנת, פלילית ופתולוגית, כפי שהוצג, מה שמוביל להרחקה והימנעות מקבלת סיוע.

בייקר ועמיתותיה (Baker et al, 2013) מציעות ללמוד מאלימות בין בני זוג מאותו המין שיעורים ותובנות הרלוונטיים גם לחברה הכללית וברצוני לאמץ את גישתן בעניין זה. למעשה כיוון שהתופעה בחברה הכללית מובנית ומזוהה מזה עשרות שנים על בסיס מגדרי בהתאם לגישה הפמיניסטית, המחקר בקרב זוגות מאותו המין יכול לאפשר הבנה מורכבת של היבטי התופעה מעבר לסוגיה המגדרית. בבחינה של אלימות בין בני זוג מאותו המין לא ניתן להסביר את האלימות על בסיס סוגיות מגדריות של יחסי כח בין גברים לנשים, וכך ניתן לראות ולגלות היבטים נוספים של אלימות בין בני זוג, אשר נסתרים מהעין כשמייחסים את התופעה לסוגיות מגדריות בלבד.

נדרשים אפוא, מחקרי המשך אשר בודקים את תפיסות החברה הכללית ביחס לאלימות בין בני זוג. כדאי לחקור את הפער בין התפיסה החברתית לבין החיים האישיים והזוגיות אותה מנהלים אנשים בפועל, גם בקרב זוגות שמזוהים כסובייקטים של אלימות כלפי נשים, וגם בקרב זוגות "נורמטיביים" שלא סומנו ככאלה. כדאי לחקור את השלכותיה של יצירת הסובייקטים של אלימות כלפי נשים והסטיגמה המתלווה לכך על מצבם וחייהם של גברים ונשים הטר-נורמטיביים וחשוב לחקור את חלקה והשלכותיה של הבניית התופעה כאלימות כלפי נשים על תכנון המדיניות, יצירת תכניות הסיוע והקצאת התקציבים לסיוע. כמו כן, ראוי יהיה לחקור את הטיפול והסיוע שניתן לגברים הומואים וביסקסואלים או ללהט"ב

ככלל, על פי העקרונות שתוארו לעיל, לבחון את יעילותם ותפישתם על ידי הציבור ואוכלוסיית היעד, ובהמשך אף לשקול להרחיבם לאוכלוסייה הכללית, בהתאם להנחותיהן של בייקר ועמיתותיה (Baker et al, 2013).

מקורות

- אוגדן, ת. (2003) *מצע הנפש*. תל-אביב, ישראל: תולעת ספרים.
- אייכנר, א. וגיל-עד, ה. (2020). זעם על התכנית למאבק באלימות במשפחה: ”מנסים למכור אשליה לציבור”. *Ynet ידיעות אחרונות*. נדלה מאתר: <https://www.ynet.co.il/news/article/SyqdBKBtv>
- ביילי, ב. (2018). יעילותן של גישות התערבות באלימות בין בני זוג. *מתווה-ה-אגף למחקר, תכנון והכשרה, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים*.
- בניהו, ה. (2018). *הקשר בין סגנון התקשורת ונפרדות זוגית לאלימות בתוך מערכת יחסים רומנטית בקרב נשים שיוצאות עם נשים לעומת גברים* - מחקר גישוש (עבודת תזה שלא פורסמה). המכללה האקדמית תל אביב- יפו, תל אביב, ישראל.
- גל, נ. (2003). *אלימות נגד נשים*. תל אביב, ישראל: הקיבוץ המאוחד.
- גריין, ס, ג. (2013). *יחסי אלימות בקשר זוגי חד-מיני לסבי, גורמים והשפעותיהם על בנות הזוג*: מחקר חלוץ (עבודת תזה שלא פורסמה). אוניברסיטת בר אילן, רמת גן, ישראל.
- דושניק, ל. וצבר בן יהושע, נ. (2001). אתיקה של המחקר האיכותי. בתוך: צבר בן יהושע, נ. (עורכת) מסורות וזרמים במחקר האיכותי. לוד: הוצאת דביר.
- דירות קלט לנשים מוכות וילדיהן, הוראות והודעות התע”ס § 3.42 (2003).
- הוסטל לגברים אלימית, הוראות והודעות התע”ס § 3.40 (2003).
- המשרד לבטחון פנים, הוועדה לטיפול בתופעת האלימות במשפחה. (2016). *דו”ח הוועדה*, ירושלים, ישראל.
- זיו, א. (2002). פוליטיקה של אלימות נגד נשים. *חברה ורווחה*. כ”ב, 4, 417-432.
- זק, א. (2019). *בין היצר ליוצר: נרטיבים של הומואים דתיים*. תל-אביב, ישראל: רסלינג.
- חוק למניעת אלימות במשפחה תשנ”א, הוראות והודעות התע”ס § 3.23 (2006).
- טיפול בנשים נפגעות אלימות וילדיהן השוהים במקלט, הוראות והודעות התע”ס § 3.8 (2010).
- יונאי, י., ספיבק, ד. (1999). בין שתיקה לגינוי: הבניית הזהות של ההומואים בשיח המשפטי בישראל 1948-1988. *סוציולוגיה ישראלית*, א (2), 257-293.
- יעקבי-הנדלסמן, ה. (2021). ”אלימות במשפחה זה לא נורמלי” : מיזם חדש וחשוב לסופר-פארם. ישראל היום. נדלה מאתר: <https://www.israelhayom.co.il/business/article/3697639>
- יצחקי, ח., דקל, ר. ובן- פורת, ע. (2014). *מחקר מעקב אחר נשים נפגעות אלימות במשפחה: במקלט*

ובחזרה לקהילה. משרד הרווחה והשירותים החברתיים, אגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה.
ירושלים, ישראל.

מייקין, ש. (2020). מי עומדות מאחורי קמפיין שילוט חוצות עם פניהם של גברים אלימים? עיתון הארץ.

נדלה מאתר : <https://www.haaretz.co.il/gallery/.premium-1.9226844>

מרכז המחקר והמידע של הכנסת- המחלקה לפיקוח תקציבי. (2019). מעקב אחר תקצוב התכנית הבין-משרדית למניעת אלימות במשפחה ולטיפול בה. נדלה מאתר :

https://fs.knesset.gov.il/globaldocs/MMM/b92a0e5f-baf8-e911-810f-00155d0af32a/2_b92a0e5f-baf8-e911-810f-00155d0af32a_11_13647.pdf

מניעה וטיפול בתופעת האלימות במשפחה, הוראות והודעות התע"ס § 3.28 (2004).

מרנדה, א. (2008). ח"כ בניזרי : הסיבה לרעש האדמה- משכבי זכר. *Ynet ידיעות אחרונות*. נדלה מאתר :

<https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3509239,00.html>

משרד מבקר המדינה ונציבות תלונות הציבור. (2021). ביקורת חברתית : מימון שירותי הרווחה. נדלה

מאתר : [https://www.mevaker.gov.il/\(X\(1\)S\(dka5b2ogcic3f0hfn0tfwxnj\)\)/sites/DigitalLibrary/Pages/Reports/7098-6.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1](https://www.mevaker.gov.il/(X(1)S(dka5b2ogcic3f0hfn0tfwxnj))/sites/DigitalLibrary/Pages/Reports/7098-6.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1)

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. (2020). אלימות במשפחה-הגנה, טיפול ושיקום. נדלה

מאתר : [https://www.gov.il/he/Departments/General/molsa-domestic-violence-](https://www.gov.il/he/Departments/General/molsa-domestic-violence-protection-treatment-and-rehabilitation)

[protection-treatment-and-rehabilitation](https://www.gov.il/he/Departments/General/molsa-domestic-violence-protection-treatment-and-rehabilitation)

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. (2020). אלימות במשפחה- טיפול ושיקום. נדלה מאתר :

[https://www.gov.il/he/Departments/Guides/molsa-domestic-violence-treatment-and-](https://www.gov.il/he/Departments/Guides/molsa-domestic-violence-treatment-and-rehabilitation?chapterIndex=2)

[rehabilitation?chapterIndex=2](https://www.gov.il/he/Departments/Guides/molsa-domestic-violence-treatment-and-rehabilitation?chapterIndex=2)

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. (2020). הממשלה אישרה תוכנית ממוקדת למאבק

באלימות במשפחה בהובלת שר העבודה והרווחה. נדלה מאתר :

<https://www.gov.il/he/departments/news/molsa-news-spokesperson-09-11-2020>

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. (2020). אתר חדש בנושא אלימות במשפחה ושאלון

מייחד . נדלה מאתר : <https://www.gov.il/he/departments/news/molsa-news-domestic-violence-site-05082020>

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. (2020) סימני אזהרה לאלימות במשפחה והנחיות להתגוננות. נדלה מאתר :

<https://www.gov.il/he/departments/guides/molsadomesticviolence-warning-signs-and-defenses?chapterIndex=1>

משרד העבודה והרווחה, הודעת הדובר (2017). משרד העבודה והרווחה משיק תכניות חדשות לרווחת קהילת הלהט”ב. נדלה מאתר :

<http://www.mosa.gov.il/dover/pages/newspage.aspx?listid=76c73ffb-5c7e-40f4-bdc1-20a68f9aa9e8&webid=57bafbcd-ffba-4897-85eb-c3379813c505&itemid=805>

נחשוני, ק. (2016). 300 רבנים תומכים ברב שאמר ”הומואים הם סוטים”, בהם המועמד המוביל לרב

המשטרה. Ynet ידיעות אחרונות. נדלה מאתר : <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4831117,00.html>

פוקו, מ. (1986). תולדות השיגעון בעידן התבונה. תל אביב, ישראל : כתר.

פוקו, מ. (1996 [1976]). תולדות המיניות I: הרצון לדעת. תל אביב, ישראל : רסלינג .

פוקו, מ. (2005). סדר השיח. תל אביב, ישראל : בבל .

פוקו, מ. (2015 [1975]). לפקח ולהעניש : הולדת בית הסוהר . תל אביב, ישראל : רסלינג.

פורשר, א. (2021). בסימן אחווה ישראלית : טקס הדלקת המשואות לציון יום העצמאות ה-73 בהר הרצל.

ישראל היום. נדלה מאתר : <https://www.israelhayom.co.il/article/870527>

פזמוני-לוי, א., שילה, ג. ופנחסי, ב. (2011). בעקבות הזמן הוורוד : השוואה בין-דורית בין צרכים של נוער

להט”בי לבין צורכיהם של להט”בים בוגרים. מפגש לעבודה חינכית-סוציאלית. (33) 103-122.

צבר הן יהושע, נ. (1990). המחקר האיכותי בהוראה ובלמידה. תל אביב : מסדה.

קונל, ר. (2009). גברויות. חיפה, ישראל : פרדס.

קרומר נבו, מ. וקומס, מ. (2012). הצטלבות מיקומי שוליים : מסגרת מושגית לפרקטיקה של עבודה סוציאלית פמיניסטית עם נערות. *חברה ורווחה*, ל"ב (3), 347-374.

שגב, ר. (2015). בחני את עצמך : האם מערכת היחסים שלך אלימה? מאקו. נדלה מאתר :

<https://www.mako.co.il/women-magazine/diva/Article-e5e25b0f25d3151006.htm>

שומפלבי, א. (2006). אלי ישי : "הומואים ולסביות הם אנשים חולים". *Ynet ידיעות אחרונות*. נדלה

מאתר: <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3219893,00.html>

שליט, ח. (2017). אולי את יוצאת עם גבר אלים? אתר קופת חולים כללית. נדלה מאתר :

https://www.clalit.co.il/he/your_health/family_mental_health/Pages/abusive_partner.aspx

שקדי, א. (2003). מילים המנסות לגעת : מחקר איכותני- תיאורי ויישום. תל אביב : רמות, אוניברסיטת תל- אביב.

Adams, A. E., Sullivan, C. M., Bybee, D., & Greeson, M. R. (2008). Development of the scale of economic abuse. *Violence Against Women*, 14(5), 563–588.

Adelman, M. (2003). The military, militarism, and the militarization of domestic violence. *Violence Against Women*, 9(9), 1118-1152. 10.1177/1077801203255292 Retrieved from <https://doi.org/10.1177/1077801203255292>

Aldarondo, E., & Sugarman, D. B. (1996). Risk marker analysis of the cessation and persistence of wife assault. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64(5), 1010–1019.

Alexander, P. C., Moore, S., & Alexander, E. R., III (1991). What is transmitted in the intergenerational transmission of violence?. *Journal of Marriage & the Family*, 53, 657–668.

Alhabib, S., Nur, U., & Jones, R. (2010). Domestic violence against women: Systematic review of prevalence studies. *Journal of Family Violence*, 25(4), 369–382. <http://dx.doi.org/10.1007/s10896-009-9298-4>.

- Alhusen, J. L., Lucea, M. B., & Glass, N. (2010). Perceptions of and experience with system responses to female same-sex intimate partner violence. *Partner Abuse, 1*, 443–462. <http://dx.doi.org/10.1891/19466560.1.4.443>
- Allen, C., & Leventhal, B. (1999). History, Culture and Identity: What makes GLBT battering different. In B. Leventhal & S. E. Lundy (Eds.), *Same-sex domestic violence: Strategies for change* (pp. 73-81). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Almog, O. (2000). *The Sabra: The Creation of the New Jew*. Berkeley, California: University of California Press.
- Anderson, K. L. (2002). Perpetrator or victim?: relationships between intimate partner violence and well-being. *Journal of Marriage and Family, 64*, 851–863.
- Antunes-Alves, S., & De Stefano, J. (2014). Intimate partner violence: Making the case for joint couple treatment. *Family Journal, 22*(1), 62.
- Aulivola, M. (2004). Outing domestic violence: Affording appropriate protections to gay & lesbian victims. *Family Court Review, 42*(1), 156-177. doi: 10.1111/j.1741617.2004.tb00640.x
- Babcock, J. C., Canady, B. E., Graham, K., & Schart, L. (2007). The evolution of battering interventions: From the dark ages into the scientific age. In J. Hamel & T. L. Nicholls (Eds.), *Family interventions in domestic violence: A handbook of gender-inclusive theory and treatment* (pp. 215–244). New York, NY: Springer.
- Babcock, J. C., Green, C. E., & Robie, C. (2004). Does batterers' treatment work? A meta analytic review of domestic violence treatment. *Clinical Psychology Review, 23*, 1023–1053.
- Babcock, J. C., Miller, S. A., & Siard, C. (2003). Toward a typology of abusive women: Differences between partner-only and generally violent women in the use of violence.

Psychology of Women Quarterly, 27, 153–161.

Babcock, J. C., Waltz, J., Jacobson, N. S., & Gottman, J. M. (1993). Power and violence: The relation between communication patterns, power discrepancies, and domestic violence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61(1), 40-50. doi: 10.1037/0022-006X.61.1.40

Baker, N. L., Buick, J. D., Kim, S. R., Moniz, S., & Nava, K. L. (2013). Lessons from examining same-sex intimate partner violence. *Sex Roles*, 69, 182–192.
<http://dx.doi.org/10.1007/s11199-012-0218-3>

Balsam, K., & Szymanski, D. (2005). Relationship quality and domestic violence in women's same-sex relationships: The role of minority stress. *Psychology of Women Quarterly*, 29, 258–269. doi:10.1111/j.1471-6402.2005.00220.x.

Bandura, A. (1973). *Aggression: A Social Learning Analysis*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, NJ.

Beilin, Y. (1992). *Israel: A concise history*. New York, NY: St. Martin's Press.

Banks, J. R., & Fedewa, A. L. (2012). Counselors' Attitudes Toward Domestic Violence in Same-Sex Versus Opposite-Sex Relationships. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 40(4), 194-205.

Bell, K. M., & Naugle, A. E. (2008). Intimate partner violence theoretical considerations: Moving towards a contextual framework. *Clinical Psychology Review*, 28(7), 1096-1107. doi:10.1016/j.cpr.2008.03.003

Berghe, W. V., Dewaele, A., Cox, N., & Vincke, J. (2010). Minority-specific determinants of mental well-being among lesbian, gay, and bisexual youth. *Journal of Applied Social Psychology*, 40, 153–166. doi:10.1111/j.1559-1816.2009.00567.x.

Bornstein, D. R., Fawcett, J., Sullivan, M., Senturia, K. D., & Shiu-Thornton, S. (2006). Understanding the experiences of lesbian, bisexual and trans survivors of domestic

- violence: A qualitative study. *Journal of Homosexuality*, 51, 159–181.
http://dx.doi.org/10.1300/J082v51n01_08
- Brown, C. (2008). Gender-role implications on same-sex intimate partner abuse. *Journal of Family Violence*, 23(6), 457-462. doi: 10.1007/s10896-008-9172-9
- Brown, M. J., & Groscup, J. (2009). Perceptions of same-sex domestic violence among crisis center staff. *Journal of family violence*, 24(2), 87-93.
- Brown, N. (2007). Stories from outside the frame: Intimate partner abuse in sexual-minority women's relationships with transsexual men. *Feminism & Psychology*, 17, 373–393.
<http://dx.doi.org/10.1177/0959353507079090>
- Brush, L.D. 2005. Philosophical and political issues in research on women's violence and aggression. *Sex Roles*, 52, 867–873.
- Bunch, C. (1990). Woman's rights as human rights: Toward re-Vision of human rights. *Human Rights Quarterly*, 12(4), 486-498.
- Burch, B. (1993). *On intimate terms: The psychology of difference in lesbian relationships*. Chicago: University of Illinois Press.
- Burke, T. W., & Owen, S. S. (2006). Same-sex domestic violence: Is anyone listening? *The Gay and Lesbian Review Worldwide*, 13(1), 6. Retrieved from <http://0-search.proquest.com.library.alliant.edu/docview/198700445/fulltext/87B3F97D755842EEPQ/1?accountid=25255>
- Butler, J. (1993). *Bodies that matter: On the discursive limits of sex*. New York: Routledge
- Cabral, A., & Coffey, D. (1999). Creating courtroom accessibility. In B. Leventhal & S. E. Lundy (Eds.), *Same-sex domestic violence: Strategies for change* (pp. 57-69). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Caldwell, J. E., Swan, S. C., Allen, C. T., Sullivan, T. P., & Snow, D. L. (2009). Why I hit him: Women's reasons for intimate partner violence. *Journal of Aggression*,

Maltreatment & Trauma, 18, 672–697. doi:10.1080/10926770903231783

Caldwell, J. E., Swan, S. C., & Woodbrown, V. D. (2012). Gender differences in intimate partner violence outcomes. *Psychology of Violence*, 2(1), 42-57. doi: 10.1037/a0026296

Callan, A., Corbally, M., & McElvaney, R. (2021). A scoping review of intimate partner violence as it relates to the experiences of gay and bisexual men. *Trauma, Violence, & Abuse*, 22(2), 233-248.

Carlson, B. E. (2000). Children exposed to intimate partner violence: Research findings and implications for intervention. *Trauma, Violence, and Abuse*, 1(4), 321–342.
<http://dx.doi.org/10.1177/1524838000001004002>.

Capaldi, D. M., Dishion, T. J., Stoolmiller, M., & Yoerger, K. (2001). Aggression toward female partners by at-risk young men: the contribution of male adolescent friendships. *Developmental Psychology*, 37(1), 61–73.

Capaldi, D., Knoble, N., Shortt, J., & Kim, H. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner Abuse*, 3(2), 231-280. 10.1891/1946-6560.3.2.231

Carvalho, A. F., Lewis, R. J., Derlega, V. J., Winstead, B. A., & Viggiano, C. (2011). Internalized sexual minority stressors and same-sex intimate partner violence. *Journal of Family Violence*, 26, 501–509.

Cascardi, M., & Vivian, D. (1995). Context for specific episodes of marital violence: Gender and severity of violence differences. *Journal of Family Violence*, 10, 265–293.
doi:10.1007%20BF02110993

Chapple, C. L. (2003). Examining intergenerational violence: Violent role modeling or weak parental controls? *Violence and Victims*, 18(2), 143–162.

Chesney, M. A., & Smith, A. W. (1999). Critical delays in HIV testing and care: The potential role of stigma. *American behavioral scientist*, 42(7), 1162-1174.

- Coleman, V.E. 1991. Violence in Lesbian Couples: a Between Groups Comparison. Doctoral dissertation, California School of Professional Psychology, Los Angeles, 1990. Dissertation Abstracts International 51, 5634B.
- Craft, S. M., & Serovich, J. M. (2005). Family-of-origin factors and partner violence in the intimate relationships of gay men who are HIV positive. *Journal of Interpersonal Violence, 20*, 777–791. <http://dx.doi.org/10.1177/0886260505277101>
- Craft, S. M., Serovich, J. M., McKenry, P. C., & Lim, J. (2008). Stress, attachment style, and partner violence among same-sex couples. *Journal of GLBT Family Studies, 4*, 57–73. <http://dx.doi.org/10.1080/15504280802084456>
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five Traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cruz, J. M., & Firestone, J. M. (1998). Exploring violence and abuse in gay male relationships. *Violence and Victims, 13*(2), 159-173. Retrieved from <http://0-search.proquest.com.library.alliant.edu/docview/208555353?accountid=25255>
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (1994). Major paradigms and perspectives. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 99-104). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dobash, R., & Dobash, R. (2004). Women's violence to men in intimate relationships. *British Journal of Criminology, 44*, 324–349.
- Dobash, R., & Dobash, R. P. (1984). The nature and antecedents of violent events. *British Journal of Criminology, 24*, 269–288.
- Donovan, C., & Hester, M. (2008). 'Because she was my first girlfriend, I didn't know any different': Making the case for mainstreaming same-sex sex/relationship education. *Sex Education, 8*, 277–287. <http://dx.doi.org/10.1080/14681810802218155>
- Drescher, J. (2015). Queer diagnoses revisited: The past and future of homosexuality and

- gender diagnoses in DSM and ICD. *International review of psychiatry*, 27(5), 386-395.
- Dutton, D. G. (2007). The complexities of domestic violence. *American Psychologist*, 62(7), 708-709. doi: 10.1037/0003-066X.62.7.709
- Dutton, M. A., & Goodman, L. A. (2005). Coercive in intimate partner violence: Toward a new conceptualization. *Sex Roles*, 52, 743–756.
- Edwards, K. M., Sylaska, K. M., & Neal, A. M. (2015). Intimate partner violence among sexual minority populations: A critical review of the literature and agenda for future research. *Psychology of Violence*, 5, 112–121.
- Ehrensaft, M. K., Cohen, P., Brown, J., Smailes, E., Chen, H. N., & Johnson, J. G. (2003). Intergenerational transmission of partner violence: A 20-year prospective study. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71(4), 741–753.
<http://dx.doi.org/10.1037/0022-006X.71.4.741>.
- Eisikovits, Z., Winstok, Z., & Fishman, G. (2004). *The first israeli national survey on domestic violence*10.1177/1077801204265549
- Epstein-Ngo, Q. M., Cunningham, R. M., Whiteside, L. K., Chermack, S. T., Booth, B. M., Zimmerman, M. A., & Walton, M. A. (2013). A daily calendar analysis of substance use and dating violence among high risk urban youth. *Drug & Alcohol Dependence*, 130, 194–200. doi:10.1016/j.drugalcdep.2012.11.006
- Fernandez-Fuertes, A. A., & Fuertes, A. (2010). Physical and psychological aggression in dating relationships of Spanish adolescents: Attributions and consequences. *Child Abuse & Neglect*, 34, 183–191. doi:10.1016/j.chiabu.2010.01.002
- Fiebert, M. S., & Gonzalez, D. M. (1997). College women who initiate assaults on their male partners and the reasons offered for such behavior. *Psychological Reports*, 80, 583-590. doi:10.2466/pr0. 1997.80.2.583

- Finkel, E. J. (2007). Impelling and inhibiting forces in the perpetration of intimate partner violence. *Review of General Psychology, 11*(2), 193-207. doi: 10.1037/1089-2680.11.2.193
- Flemke, K., & Allen, K. R. (2008). Women's experience of rage: A critical feminist analysis. *Journal of Marital & Family Therapy, 34*, 58–74.
doi:10.1111/j.17520606.2008.00053.x
- Foucault, M. (1982). The Subject and Power. *Critical Inquiry 8*(4), 777-795.
- Fray-Witzer, E. (1999). Twice abused: Same-sex domestic violence and the law. In B. Leventhal & S. E. Lundy (Eds.), *Same-sex domestic violence: Strategies for change* (pp. 19-41). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Gardner, R.A. (1989). *The Parental Alienation Syndrome and the Differentiation between Fabricated and Genuine Child Sex Abuse*. Cresskill, NJ.: Creative Therapeutics.
- Gelles, R. J. & Steinmetz, S. K. (1980). *Behind Closed Doors: Violence in the American Family*. Garden City, NJ.: Anchor/Doubleday.
- Gielen, A. C., O'Campo, P., Faden, R. R., Eke, A. (1997). Women's disclosure of HIV status: Experiences of mistreatment and violence in an urban setting. *Women & Health, 25*(3), 19-31.
- Gilfus, M. E., O'Brien, P., Trabold, N., & Flack-Henderson, A. (2010). Gender and intimate partner violence: Evaluating the evidence. *Journal of Social Work Education, 46*(2), 245- 263. doi: 10.5175/JSWE.2010.200900019
- Golding, J. (1999). Intimate partner violence as a risk factor for mental disorders: A meta analysis. *Journal of Family Violence, 14*, 99–132.
- Greene, K., & Bogo, M. (2002). The different faces of intimate violence: Implications for assessment and treatment. *Journal of Marital and Family Therapy, 28*, 455–466.
- Guba, E. G. (1990). *The paradigm dialog*. Newbury Park, CA: Sage.

- Hamberger, L. K. 1997. Female offenders in domestic violence: a look at actions in their context. In R. Geffner, S.B. Sorenson & P.K. Lundberg- Love, Eds. *Violence and Sexual Abuse at Home: Current Issues in Spousal Battering and Child Maltreatment*, 117–130. New York, NY: Haworth Press.
- Harned, M. S. (2001). Abused women or abused men? An examination of the context and outcomes of dating violence. *Violence and Victims*, 16, 269–285.
- Harris, R. J., & Cook, C. A. (1994). Attributions about spouse abuse: It matters who the batterers and victims are. *Sex Roles*, 30, 553-565.
- Hazen, A. L., Connelly, C. D., Soriano, F. I., & Landsverk, J. A. (2008). Intimate partner violence and psychological functioning in Latina women. *Health Care for Women International*, 29(3), 282–299.
- Herek, G. M. (1990). Illness, stigma, and AIDS. In P. T. Costa, Jr. & G. R. VandenBos (Eds.), *Psychological aspects of serious illness: chronic conditions, fatal diseases, and clinical care* (pp. 103-150). Washington, DC: American Psychological Association.
- Herek, G. M. (1999). AIDS and Stigma. *American behavioral Scientist*, 42(7), 1106-1116. <https://doi.org/10.1177/0002764299042007004>
- Herek, G. M., & Capitano, J. P. (1999). AIDS stigma and sexual prejudice. *American Behavioral Scientist*, 42(7), 1130-1147.
- Hester, M. (2004). Future trends and developments: Violence against women in Europe and East Asia. *Violence Against Women*, 10(12), 1431–1448.
- Hester, M., Donovan, C., & Fahmy, E. (2010). Feminist epistemology and the politics of method: Surveying same sex domestic violence. *International Journal of Social Research Methodology*, 13(3), 251-263. doi: 10.1080/13645579.2010.482260
- Hettrich, E. L., & O’Leary, K. (2007). Females’ reasons for their physical aggression in

- dating relationships. *Journal of Interpersonal Violence*, 22, 1131–1143.
doi:10.1177/0886260507303729
- Hoppe, T. (2013). Controlling sex in the name of “public health”: social control and Michigan HIV law. *Social Problems*, 60(1), 27-49.
- Irwin, J. (2008). (Dis)counted stories: Domestic violence and lesbians. *Qualitative Social Work: Research and Practice*, 7, 199–215.
<http://dx.doi.org/10.1177/1473325008089630>
- Island, D., & Letellier, P. (1991). *Men who beat the men who love them: Battered gay men & DV*. New York, NY: Hawthorne Press.
- Johnson, M. P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 283–294.
- Jones, R. K. (1993). Female victim perceptions of the causes of male spouse abuse. *Sociological Inquiry*, 63, 351–361. doi:10.1111/01475-682X.1993.tb00315.x
- Kaplan, Danny. 2006. *The Men We Loved: Male Friendship and Nationalism in Israeli Culture*. New York, NY: Berghahn Books.
- Kay, M., & Jeffries, S. (2010). Homophobia, heteronormativity and hegemonic masculinity: Male same-sex intimate violence from the perspective of Brisbane service providers. *Psychiatry, Psychology and Law*, 17, 412–423.
doi:10.1080/13218710903566953.
- Kelly, U. A. (2009). “I’m a mother first”: The influence of mothering in the decision-making processes of battered immigrant Latino women. *Research in Nursing and Health*, 32(3), 286–297.
- Kernsmith, P. (2005). Exerting power or striking back: A gendered comparison of attributions for domestic violence perpetration. *Violence & Victims*, 20, 173–185.
doi:10.1891/0886-6708.2005.20.2.173

- Kimber, M., Adham, S., Gill, S., McTavish, J., & MacMillan, H. L. (2018). The association between child exposure to intimate partner violence (IPV) and perpetration of IPV in adulthood—A systematic review. *Child Abuse & Neglect, 76*, 273-286.
- Kimmes, J. G., Mallory, A. B., Spencer, C., Beck, A. R., Cafferky, B., & Stith, S. M. (2017). A meta-analysis of risk markers for intimate partner violence in same-sex relationships. *Trauma, Violence, & Abuse, 15*(24838017708784). doi:10.1177/1524838017708784
- Klitzman, R. (1997). *Being positive: The lives of men and women with HIV*. Chicago: Ivan R. Dee.
- Kohler, P. K., Manhart, L. E., & Lafferty, W. E. (2008). Abstinence-only and comprehensive sex education and the initiation of sexual activity and teen pregnancy. *Journal of Adolescent Health, 42*(4), 344-351.
- Kurtz, D. (1989). Social science perspectives on wife abuse: Current debates and future directions. *Gender and Society, 3*, 489-50.
- Lackey, C. (2003). Violent family heritage, the transition to adulthood, and later partner violence. *Journal of Family Issues, 24*(1), 74-98.
- LaSala, M. C. (2003). When interviewing "Family" maximizing the insider advantage in the qualitative study of lesbians and gay men. *Journal of Gay & Lesbian Social Services, 15*(1-2), 15-30.
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York, NY: Springer.
- Leisring, P. A. (2012). Physical and emotional abuse in romantic relationships: Motivation for perpetration among college women. *Journal of Interpersonal Violence, 28*, 1437-1454. doi:10.1177/0886260512468236
- Lenton, R. L. (1995). Power versus feminist theories of wife abuse. *Canadian Journal of*

Criminology, 37(3), 305-330. Retrieved from:

<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=5f59ae03-deae-4524-9e298b399d0ad301%40sessionmgr4007&vid=4&hid=4207>

Letellier, P. (1994). Gay and bisexual male domestic violence victimization: Challenges to feminist theory and responses to violence. *Violence and Victims*, 9(2), 95-106.

Retrieved from <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=153350>

Letellier, P. (1996). Twin epidemics: Domestic violence and HIV infection among gay and bisexual men. In C. M. Renzetti & C. H. Miley (Eds.), *Violence in gay and lesbian domestic partnerships* (pp. 69-81). Binghamton, NY: Harrington Park Press.

Levy-Aronovic, S., Lahav-Raz, Y. & Raz, A. (2021). Who takes part in the political game? The sex work government debate in Israel. *Sexuality research and social policy* 18, 516-526. <https://doi.org/10.1007/s13178-020-00476-4>

Lewis, S. F., & Fremouw, W. (2001). Dating violence: A critical review of the literature. *Clinical Psychology Review*, 21, 105–127.

Lewis, S. F., Travea, L., & Fremouw, W. J. (2002). Characteristics of female perpetrators and victims of dating violence. *Violence and Victims*, 15(5), 593-606. doi: 10.1891/vivi.17.5.593.33711

Lincoln, Y.S. & Guba E.G. (1985) *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, Calif.: Sage Publications.

Link, B. (1983). Reward system of psychotherapy: implications for inequiries in service delivery. *Journal of social behavior*. 24, 61-69.

Link, B. G., & Phelan, J. C. (2001). Conceptualizing stigma. *Annual review of sociology*, 27(1), 363-385.

Ludman, B.L. (2004). Terrorism and loss: Lessons for the future. *The forum*, 30(3), pp.1-3.

Lundy, S. E. (1999). Equal protection/equal safety: Representing victims of same-sex partner

- abuse in court. In B. Leventhal & S. E. Lundy (Eds.), *Same-sex domestic violence: Strategies for change* (pp. 43-55). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Makepeace, J. M. (1986). Gender differences in courtship violence victimization. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 35, 383–388. doi:10.2307/584365
- Mathews, T. J., & Johnson, G. S. (2015). Skin complexion in the twenty-first century: The impact of colorism on African American women. *Race, Gender & Class*, 22(1), 248-274.
- McHugh, M. C., & Frieze, I. H. (2006). *Intimate partner violence: New directions* doi:10.1196/annals.1385.011
- McKenry, P., Serovich, J., Mason, T., & Mosack, K. (2006). Perpetration of gay and lesbian partner violence: A disempowerment perspective. *Journal of Family Violence*, 21(4), 233-243. 10.1007/s10896-006-9020-8
- McMahon, M., & Pence, E. (1996). Replying to Dan O'Leary. *Journal of Interpersonal Violence*, 11, 452–455.
- McNeely, R. L. & Mann, C. R. 1990. Domestic violence is a human issue. *Journal of Interpersonal Violence*, 5, 129–132.
- McPhail, B. A., Busch, N. B., Kulkarni, S., & Rice, G. (2007). An Integrative Feminist Model: The Evolving Feminist Perspective on Intimate Partner Violence. *Violence Against Women*, 13(8), 817–841. <https://doi.org/10.1177/1077801207302039>
- Mears, D. P., Carlson, M. J., Holden, G. W., & Harris, S. D. (2001). Reducing domestic violence revictimization: The effects of individual and contextual factors and type of legal intervention. *Journal of Interpersonal Violence*, 16, 1260–1283.
- Merrill, G. S., & Wolfe, V. A. (2000). Battered gay men: An exploration of abuse, help seeking, and why they stay. *Journal of Homosexuality*, 39(2), 1-30. doi:

10.1300/J082v39n02_01

- Merson, M. H., O'Malley, J., Serwadda, D., & Apisuk, C. (2008). The history and challenge of HIV prevention. *The lancet*, 372(9637), 475-488.
- Messinger, A. M. (2011)/ Invisible victims: Same-sex IPV in the National Violence Against Woman Survey. *Journal of Interpersonal Violence*, 26, 2228-2243.
<http://dx.doi.org/10.1177/0886260510383023>
- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129, 674-697.
- Meyer, I. H., Willson, P. A. (2009). Sampling lesbian, gay, and bisexual populations. *Journal of Counseling Psychology*, 56(1), 23-31
- Mihalic, S. W., & Elliott, D. (1997). A social learning theory model of marital violence. *Journal of Family Violence*, 12, 21-47
- Molidor, C., & Tolman, R. M. (1998). Gender and contextual factors in adolescent dating violence. *Violence Against Women*, 4, 180. doi:10.1177/1077801298004002004
- Nieves-Rosa, L. E., Carballo-Diequez, A., & Dolezal, C. (2000). Domestic abuse and HIV risk behavior in Latin American men who have sex with men in New York City. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 11, 77-90.
http://dx.doi.org/10.1300/J041v11n01_04
- Olson, L. N., & Lloyd, S. A. (2005). 'It depends on what you mean by starting': An exploration of how women define initiation of aggression and their attributions for behaving aggressively. *Sex Roles*, 53, 603-617. doi:10.1007/s11199-005-7145-5
- Oswald, R. F., Fonseca, C. A., & Hardesty, J. L. (2010). Lesbian mothers' counseling experiences in the context of intimate partner violence. *Psychology of Women Quarterly*, 34, 286-296. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1471-6402.2010.01575.x>

Patton, M. Q. (1980). *Qualitative Evaluation Methods*. Beverley Hills: Sage Publications.

Patton, M.Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Newbury Park: Sage.

Peterman, L. M., & Dixon, C. G. (2003). Domestic violence between same-sex partners: Implications for counseling. *Journal of Counseling & Development, 81*(1), 40-47. doi: 10.1002/j.1556-6678.2003.tb00223.x

Poorman, P. B., Seelau, E. P., & Seelau, S. M. (2003). Perceptions of domestic abuse in same-sex relationships and implications for criminal justice and mental health responses. *Violence and Victims, 18*(6), 659-669.

Próspero, M. (2008). Effects of masculinity, sex and control on different types of intimate partner violence perpetration. *Journal of Family Violence, 23*(7), 639-645. doi: 10.1007/s10896-008-9186-3

Raphael, J. (1999). Keeping women poor: How domestic violence prevents women from leaving welfare and entering the world of work. In R. A. Brandwein (Ed.), *Battered women, children, and welfare reform: The ties that bind* (pp. 31-43). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Renzetti, C. M. (1992). *Violent betrayal: Partner abuse in lesbian relationships*. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.

Rhodes, K. V., Cerulli, C., Dichter, M. E., Kothari, C. L., & Barg, F. K. (2010). "I didn't want to put them through that": The influence of children on victim decision-making in intimate partner violence cases. *Journal of Family Violence, 25*(5), 485-493.

Riggs, D. S., & Caulfield, M. B. (1997). Expected consequences of male violence against their female dating partners. *Journal of Interpersonal Violence, 12*, 229-240.

Riggs, D. S., Caulfield, M. B., & Street, A. E. (2000). Risk for domestic violence: Factors associated with perpetration and victimization. *Journal of Clinical Psychology, 56*, 1289-1316.

- Riggs, D. S., & O'Leary, K. D. (1989). A theoretical model of courtship aggression. In M. A. Pirog-Good & J. E. Stets (Eds.), *Violence in dating relationships: Emerging social issues* (pp. 53–71). New York, NY: Praeger Publishers
- Ritter, K., & Terndrup, A. I. (2002). *Handbook of affirmative psychotherapy with lesbians and gay men*. New York, NY: Guilford Press.
- Ristock, J. L. (2003). Exploring dynamics of abusive lesbian relationships: Preliminary analysis of a multisite, qualitative study. *American Journal of Community Psychology, 31*(3), 329-341. doi: 10.1023/A:1023971006882
- Robinson, A. (2017). In Lipson G., Lark R. and Turner J. (Eds.), *Perceptions of intimate partner violence (IPV): A comparison of heterosexuals and homosexuals*. ProQuest Dissertations Publishing.
- Rodriguez, E., Lasch, K. E., Chandra, P., & Lee, J. (2001). Family violence, employment status, welfare benefits, and alcohol drinking in the United States: What is the relation? *Journal of Epidemiology and Community Health, 55*(3), 172–178.
- Rohrbaugh, J. B. (2006). Domestic violence in same-gender relationships. *Family Court Review, 44*(2), 287-299. doi: 10.1111/j.1744-1617.2006.00086.x
- Rothman, D. (1971). *The Discovery of the Asylum*. Boston: Little Brown & Company.
- Rubin, H. J & Rubin, I. S. (1995). *Qualitative Interviewing: The Art of Hearing Data*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Rusbult, C. E., & Martz, J. M. (1995). Remaining in an abusive relationship: An investment model analysis of nonvoluntary commitment. *Personality & Social Psychology Bulletin, 21*, 558–571.
- Saltzman, L. E., Fanslow, J. L., McMahon, P. M., & Shelley, G. A. (1999). Intimate partner violence surveillance: Uniform definitions and recommended data elements. Version 1.0.

- Savin-Williams, R. C. (2006). Who's gay? Does it matter? *Current Directions in Psychological Science*, 15(1), 40–44.
- Schluter, P. J., Abbott, M. W., & Bellringer, M. E. (2008). Problem gambling related to intimate partner violence: Findings from the Pacific Islands families study. *International Gambling Studies*, 8(1), 49–61.
- Scott, K. L. (2004). Predictors of change among male batterers: Application of theories and review of empirical findings. *Trauma, Violence, & Abuse*, 5, 260–284.
- Seelau, E. P., Seelau, S. M., & Poorman, P. B. (2003). Gender and role-based perceptions of domestic abuse: does sexual orientation matter? *Behavioral Sciences & the Law*, 21(2), 199-214.
- Seelau, S. M., & Seelau, E. P. (2005). Gender-role stereotypes and perceptions of heterosexual, gay and lesbian domestic violence. *Journal of Family Violence*, 20(6), 363-371. doi: 10.1007/s10896-005-7798-4
- Shapira, A. (1992). *Land and power: The Zionist resort to force, 1881-1948*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Singer, B. L., & Deschamps, D. (Eds.) (1994). *Gay and lesbian stats*. New York: The New York Press.
- Smith Slep, A. M., Foran, H. M., Heyman, R. E., & Snarr, J. D. (2010). Unique risk and protective factors for partner aggression in a large-scale Air Force survey. *Journal of Community Health*, 35(4), 375–383.
- Sorenson, S. B., & Thomas, K. A. (2009). Views of intimate partner violence in same- and opposite-sex relationships. *Journal of Marriage and Family*, 71(2), 337-352. doi: 10.1111/j.1741-3737.2009.00602.x
- Stanley, J. L., Bartholomew, K., Taylor, T., Oram, D., & Landolt, M. (2006). Intimate violence in male same-sex relationships. *Journal of Family Violence*, 21(1), 31-41.

doi: 10.1007/s10896-005-9008-9

- St. Pierre, M., & Senn, C. Y. (2010). External barriers to help-seeking encountered by Canadian gay and lesbian victims of intimate partner abuse: An application of the barriers model. *Violence and Victims, 25*, 536–552. <http://dx.doi.org/10.1891/0886-6708.25.4.536>
- Stoddard, T. (1994). Don't call it AIDS. (HIV disease is more appropriate). *New York Times, 17*.
- Straus, M. A. (1990). Ordinary violence, child abuse, and wife beating: What do they have in common? In Straus, M. A., and Gelles, R. J. (eds.), *Physical Violence in American Families: Risk Factors and Adaptations to Violence in 8,145 Families*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Straus, M. A. & Gelles, R. J. (1986). Societal change and change in family violence from 1975–1985 as revealed by two national surveys. *Journal of Marriage and Family, 48*, 465–479.
- Straus, M. A., Gelles, R. J., and Steinmetz, S. K. (1980). *Behind Closed Doors: Violence in the American Family*. Garden City, NY: Anchor Press/Doubleday.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. London: Sage.
- Strube, M. J., & Barbour, L. S. (1983). The decision to leave an abusive relationship: Economic dependence and psychological commitment. *Journal of Marriage and Family, 45*, 785–793.
- Sylaska, K. M., & Walters, A. S. (2014). Testing the extent of the gender trap: College students' perceptions of and reactions to intimate partner violence. *Sex roles, 70*(3-4), 134-145.
- Taylor, S. J., & Bogdan, R. (1984). *Introduction to qualitative research methods: The search*

for meaning. Michigan: Wiley.

- Tolman, R. M., & Rosen, D. (2001). Domestic violence in the lives of women receiving welfare. *Violence Against Women, 7*(2), 141-158. [10.1177/1077801201007002003](https://doi.org/10.1177/1077801201007002003)
- Tolman, R. M. & Bennet, L. W. (1990). A review of quantitative research on men who batter. *Journal of Interpersonal Violence, 5*, 87–118.
- Turell, S. C. (2000). A descriptive analysis of same-sex relationship violence for a diverse sample. *Journal of Family Violence, 15*, 281–293.
<http://dx.doi.org/10.1023/A:1007505619577>
- Turell, S. C., & Herrmann, M. M. (2008). "Family" support for family violence: Exploring community support systems for lesbian and bisexual women who have experienced abuse. *Journal of Lesbian Studies, 12*, 211–224.
<http://dx.doi.org/10.1080/10894160802161372>
- Valentine, S. E., & Pantalone, D. W. (2013). Correlates of perceptual and behavioral definitions of abuse in HIV-positive sexual minority men. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy, 5*, 417– 425.
<http://dx.doi.org/10.1037/a0029094>
- Walker, L. (1984). *The Battered Woman Syndrome*. Springer. New York, NY.
- Watkins-Hayes, C. (2014). Intersectionality and the sociology of HIV/AIDS: Past, present, and future research directions. *Annual Review of Sociology, 40*, 431-457.
- Weiner, B. (1993). AIDS from an attributional perspective. In J. B. Pryor & G.D. Reeder (Eds.), *The social psychology of HIV infection* (pp. 287-302). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Weis, J. G. (1989). Issues in the measurement of criminal careers. In Blumstein, A., Cohen, J., Roth, J. A., and Visher, C. A. (eds.), *Criminal Careers and "Career Criminals," Volume II*, Washington, DC: National Academy Press.

- Whitaker, M. (2014). Motivational attributions about intimate partner violence among male and female perpetrators. *Journal of Interpersonal Violence, 29*, 517–535.
doi:10.1177/0886260513505211
- White, H. R., & Widom, C. S. (2003). Intimate partner violence among abused and neglected children in young adulthood: The mediating effects of early aggression, anti-social personality, hostility and alcohol problems. *Aggressive Behavior, 29*, 332-345.
- Willis, C. E., Hallinan, M. N., & Melby, J. (1996). Effects of sex role stereotyping among European American students on domestic violence culpability attributions. *Sex Roles, 34*(7/8), 475-491.
- Yllo, K. (1988). Political and methodological debates in wife abuse research. In K. Yllo & M. Bograd (Eds.), *Feminist perspectives on wife abuse* (pp. 28–50). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Zeidner, M. (1993). Coping with disaster: The case of Israeli adolescence under threat of missile attack. *Journal of Youth and Adolescence, 22*(1), 89-108.
- Zink, T., Elder, N., & Jacobson, J. (2003). How children affect the mother/victim's process in intimate partner violence. *Archives of Pediatric and Adolescent Medicine, 157*(6), 587–592.
- Zoellner, L. A., Feeny, N. C., Alvarez, J., Watlington, C., O'Neill, M. L., Zager, R. (2000). Factors associated with completion of the restraining order process in female victims of partner violence. *Journal of Interpersonal Violence, 15*, 1081–1099.

נספחים

נספח א' - תוכן פרסומי מקוון

במסגרת לימודי לתואר שני בעבודה סוציאלית באוניברסיטת תל אביב אני עורך מחקר בנושא תפיסות של גברים הנמצאים או היו בזוגיות עם גברים ביחס לקונפליקטים זוגיים ואלומות בין בני זוג גברים. השאיפה במחקר זה היא להרחיב את הידע הקיים בתחום זה בעולם, להבין אותו בהקשר הישראלי ולהעלות את המודעות לקיום התופעה והצורך במענים.

לצורך המחקר ברצוני לראיין גברים ישראלים בני 18 ומעלה, אשר היו או נמצאים כיום בזוגיות באורך שנה לפחות עם גבר ורוצים להתראיין על הנושא. חשוב לציין כי בתהליך המחקר תישמר סודיות ופרטיות המשתתפים ולא ייחשפו שמותיהם או פרטיהם המזהים לאיש מלבדי.

להשתתפות במחקר או לכל שאלה ניתן לפנות אלי בהודעה פרטית או לכתובת המייל

braunsteinshay1@gmail.com.

תודה.

נספח ב' - טופס הסכמה מדעת

שלום רב,

שמי שי בראונשטיין, אני עו"ס וסטודנט לתואר מוסמך באוניברסיטת תל אביב. במסגרת לימודי אני עורך, בהנחיית ד"ר גיא שילה, מחקר בנושא תפיסות של גברים הומואים ביחס לקונפליקטים זוגיים ואלמות בין בני זוג הומואים. השאיפה במחקר זה היא להרחיב את הידע הקיים בתחום זה בעולם, להבין אותו בהקשר הישראלי ולהעלות את המודעות לקיום התופעה. אדגיש כי מעוניין לדעת על דעותיך, מחשבותיך ורגשותיך האישיים, ובשום שלב אין תשובה "נכונה" או "לא נכונה".

השתתפותך במחקר תלויה אך ורק ברצונך החופשי וזכותך המלאה להחליט כי אינך מעוניין בכך, או להפסיק אותה בכל עת. אם תסכים להשתתף במחקר, אבקש ממך להפגש במקום וזמן הנוחים לך לצורך ראיון. כמו כן, אבקש את רשותך להקליט את השיחה על מנת לתעד את דבריך. חשוב לציין כי אני מתחייב לשמור על האנונימיות שלך, הן בתהליך כתיבת המחקר והן בפרסומו. שיחתנו המוקלטת תתומלל לטקסט כתוב, תוך השמטת פרטיך המזהים. בשיחה אשאל אותך על הדברים שאתה חושב ומרגיש בנושא. כיוון שהשיחה עשויה לכלול נושאים רגישים, ייתכן ותרגיש לא בנוח לדבר על נושאים מסוימים. במקרה כזה נוכל להמשיך לנושא השיחה הבא, או להפסיק את השיחה לחלוטין. במידה ואבחין כי אתה חש מצוקה רגשית קשה, אסביר לך על אפשרויות שונות של תמיכה וסיוע, ובמידה ותרצה אוכל לעזור לך לפנות לגורם זה או אחר בו תבחר. גם לאחר סיום הראיון אשמח לעמוד לרשותך במידה ותחוש צורך לדבר או במידה ותרצה את עזרתי לפנות לגורם טיפולי.

לאחר סיום כתיבת המחקר, אשמח לחזור אליך, לשתף במסקנות וממצאי המחקר ולקבל את תגובתך, אותה אצרף לעבודה, במידה ותסכים.

תודה מראש על שיתוף הפעולה ונכונותך להקדיש מזמנך לקיום הראיון ולסיוע בקידום המחקר.

בברכה,

שי בראונשטיין וד"ר גיא שילה, בית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת תל אביב.

אישור

אני מאשר כי קראתי את ההסבר לעיל ואני מסכים להשתתף במחקר.

תאריך:

שם המרואיין:

חתימת המרואיין:

חתימת המראיין:

נספח ג' - שאלון דמוגרפי

-גיל:
-ארץ לידה:
-נטייה מינית:
-רמת השכלה:
-מקצוע:
-סטטוס זוגי:
-ילדים:
-בכמה מערכות יחסים זוגיות ארוכות (מעל שנה) היית בחיך:
-דת:
-רמת דתיות:

שאלה כללית	תתי שאלות
<p>ספר לי על הזוגיות המשמעותית ביותר שלך\ מערכות יחסים משמעותיות</p>	<p>ספר לי על בן הזוג? כמה זמן נמשכה הזוגיות? (במידה ונפרדו) למה נפרדתם?</p>
<p>האם תוכל לספר לי על קונפליקטים שהיו ביניכם?</p>	<p>האם היו נושאים שעוררו קונפליקטים באופן קבוע? תאר לי את הדינמיקה של קונפליקט ביניכם איך אתם פותרים קונפליקטים? בעיניך הייתה אלימות בזוגיות הזו?</p>
<p>מה אתה יודע על אלימות בין בני זוג?</p>	<p>איזה סוגי אלימות בין בני זוג אתה מכיר? האם שמעת על המושג "אלימות רגשית"? "אלימות כלכלית"? מה לדעתך זה אומר? מה אתה חושב על סוגי האלימות הללו בין בני זוג? יש אנשים שטוענים כי גם אלימות רגשית או כלכלית הן סוגי אלימות, מה אתה חושב על זה? מה גורם לדעתך לאלימות בין בני זוג? אתה חושב שזה קורה גם בין הומואים? אם לא, למה? אתה מכיר גברים הומואים שהיו או נמצאים במערכת יחסים אלימה? מחקרים מצאו שהתופעה קיימת- איך תסביר את זה?</p>
<p>מה שונה בעיניך בין אלימות זוגית בין גבר ואישה לבין אלימות בין הומואים?</p>	<p>סוגי האלימות? מניעים לאלימות? דרך ההתמודדות?</p>

<p>האם הומופוביה או הומופוביה מופנמת קשורות בעיניך לתופעה? האם אתה מאמין שזה נובע מרמת הגבריות או הנשיות של בני הזוג? האם אתה חושב שזה קשור למיניות או פתיחות מינית?</p>	
<p>שירות צבאי? קרבי? לחץ ביטחוני? יחס ללהט"ב?</p>	<p>איך החיים בישראל משפיעים בעיניך על האלימות בין בני זוג הומואים, אם בכלל?</p>
<p>אם לא, למה? אם כן, למי? איזה תגובות אתה חושב שהוא יקבל?</p>	<p>במידה וגבר הומו חווה אלימות בזוגיות שלו אתה חושב שהוא יספר למישהו?</p>
<p>אם לא, למה? לאן היית פונה? האם היית מרגיש בנוח לפנות למרכז סיוע הפונה לחברה הכללית? למה? היית מעדיף מרכז סיוע שפונה ספציפית ללהט"ב? איזה סיוע היית רוצה לקבל לדעתך?</p>	<p>אם חווית או היית חווה אלימות כזו, כתוקף או קורבן, האם לדעתך היית מרגיש בנוח לספר או לבקש עזרה?</p>
<p>האם היה מקבל סיוע ותמיכה מהסביבה? האם היו תופסים את זה באותו אופן בו תופסים נשים נפגעות אלימות? כיצד לדעתך היו מתייחסים אליו במשטרה ובמרכזי הסיוע?</p>	<p>אם הומו יתלונן על אלימות מצד בן הזוג שלו, אילו תגובות הוא היה מקבל לדעתך?</p>
	<p>יש משהו נוסף שתרצה לשתף?</p>
	<p>איך אתה מרגיש? איך היה הראיון עבורך?</p>

Abstarct

Introduction: This study aimed to understand the perceptions of Intimate partner violence (IPV) in men's relationships by gay and bisexual men. IPV between men is a widespread phenomenon and its prevalence is similar to the prevalence found among heterosexual couples or even higher. IPV can manifest itself in various ways, including physical, sexual, psychological and economic violence. IPV has been found to exist across cultures, classes and sectors, despite there being several characteristics found to be associated with a higher risk of participating in violent relationships (as perpetrator and/or victim) - including low income levels, alcohol and drug use, internalized homophobia and exposure to domestic violence as a child. IPV in gay and bisexual men has been established as one of the five most threatening health problems for gay and bisexual men, right after the use of psychoactive substances and HIV/Aids. IPV among LGBT is an invisible issue, even among professionals or institutions offering assistance to victims of IPV or in LGBT organizations, this problem is not recognized as one, and in accordance with that, no solutions are being offered. A common assumption is that IPV is the result of patriarchal values and gender-based hierarchy. As a result, most men who take part in IPV (as described by the literature) do not perceive themselves as victims or perpetrators of IPV. Based on that, it is important to understand how they perceive the phenomenon. There are no state-provided services in Israel, for gay or bisexual men dealing with IPV. While two studies have been conducted in the Israeli context, about IPV in female couples, no research has been conducted regarding couples of men in Israel. There is crucial importance in researching IPV in gay and bisexual men in order to develop a better understanding of the issue as seen through the eyes of the couples themselves, only then will we be able to create appropriate and useful services to fit their needs, and ultimately tailor said offered services more accurately.

Method: The study was conducted using a qualitative methodology, by a naturalistic approach. Semi-structured in-depth interviews were conducted with sixteen gay and bisexual men, who had a romantic relationship with a man which lasted at least a year. The interviews were analyzed using a thematic content analysis, with the aim of producing a coherent descriptive summary, reflecting the participants' perceptions regarding IPV in mens couples.

Findings: While analyzing the interviews, an overarching theme emerged, presenting dialectics between being kept at a distance and the distancing of ones self from IPV, that can be divided into four main themes: (1) Distancing rethoric of IPV by the participants, and the way the conversation is constructed; (2) The ways in which the participants understand what IPV is - ways that allow each speaker to keep himself out of the realm of violence, which is perceived as pathological, criminal and thus irrelevant to his life; (3) Attributing IPV to heterosexual relationships and the separation made by the participants between aggression in heterosexual couples (perceived as violence against women), as opposed to aggression between male partners (perceived in more vague terms). This alongside various assumptions or attitudes towards the LGBT community and notably the gay (G) community; (4) Perceptions regarding the services provided for IPV in men's couples, or more accurately, the absence of such services - their meaning and purpose in the eyes of the participants, the services that may be relevant, the help the participants chose to use in the past, when needed, alongside those they did not want to use.

Discussion: The discussion was constructed using several theoretical perspectives. Melanie Klein's explanation of splits and projections was presented, through which it is possible to understand what leads the participants to distance themselves from IPV, but still see it in other contexts; The conceptualization of the identity of those involved in IPV as a stigmatized identity, which makes it possible to mark and distance those who identify with it from society and to exclude them. This stigma places gay and bisexual men who are involved

in IPV at the intersectionality of marginal identities and thus they reject this identity as much as they can; An observation based on Michel Foucault's writings about power and social control was presented. The power establishes the IPV's subjects (the violent man and the victim of violence), according to their unique characteristics and thus binds them to themselves, in order to have them mark the boundaries of the "legitimate" relationship, and to keep them on the outskirts of society; Discourse is the way power works. The discourse of IPV is in fact a discourse of violence against women, both in the public opinion and among professionals and policymakers. This discourse has significant control in the field, and that has serious implications in reality, on identifying violence or aggression, the ways in which it is dealt with, and the fact that those ways are not useful; The gendered issues of the research are presented and as a result, in contrast to the practice in the field, a multicultural approach will not be useful in dealing with IPV in couples of men, but will create additional stigmatized identities and may increase the preference to move away from the issue. Instead, it is proposed to learn from IPV among men's couples as they see it, in order to offer solutions tailored to the couples according to their specific needs and preferences, without marking them as violent or as victims. Moving forward, it may be appropriate to extend this approach to the general population as well; Finally, research limitations are presented and recommendations for further research and practice are offered.

Tel-Aviv University
Bob Shapell School of Social Work

**The perceptionso of intimate partner violence in gay and bisexual men by gay and
bisexual men**

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of
Social Work at Tel-Aviv University

By

Shay Braunstein

This study was supervised by

Dr. Guy Shilo

September, 2021